

প্রকাশক :

শ্রীভূবনমোহন অচুম্বোর বি. এস-পি,
২০৪, কর্ণওয়ালিশ স্ট্রীট,
কলিকাতা-৬

প্রথম প্রকাশ : ১৩৬৭

মুদ্রাকর :

শ্রীভোগানাথ হাজরা
কল্পবন্ধু প্রেস
৩১, বাছড়বাগান স্ট্রীট,
কলিকাতা-২

ନାଟ୍ୟକାରେର କଥା

ଆଜି ଥେବେ ପ୍ରାୟ ସାତ ବହୁ ଆଗେ ଆସି ସ୍ଵାହିତ୍ୟକ ଶ୍ରୀଶରଦିଶ୍ବର
ବନ୍ଦେୟାପାଧ୍ୟାୟ ମହାଶୟର “ବିନ୍ଦେର ବନ୍ଦୀ” ଉପଗ୍ରହେ ନାଟ୍ୟରୂପ ଦିଇ ।
ତାରଗର ପ୍ରଥମ ଅଭିନ୍ୟରେ ସସରେ ନାଟ୍ୟକଟିକେ ଅଭିନ୍ୟଯୋଗ୍ୟ କ'ରେ ତୁଳତେ
ଶ୍ରୀଶରଦିନେ ସ୍ଵ ମହାଶୟର କାହା ଥେବେ ଆସି ସାହାଯ୍ୟ ପେରେଛିଲାମ । ମେନିନ
ବୁଝତେ ନା ପାରଲେଓ ଆଜି ପାରଛି ଯେ, ଅନେକ କୋଣାଟିକା ଛିଲ ତଥନକାର ଲେଖା ।
ତାଇ ପରେ ନାଟ୍ୟକଟିକେ ଗତିଶୀଳ, ସ୍ଟଟନାକେ ସ୍ଵସଂବନ୍ଧ ଆର ସଂଜ୍ଞାପକେ ମାର୍ଜିତ
କରତେ ଆମାକେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ପରିବର୍ଜନ, ପରିବର୍ଧନ କରତେ ହେଲେ ।
ମେହିଜ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଅଭିନୀତ ନାଟ୍ୟକେ ଆର ମୁଦ୍ରିତ ନାଟ୍ୟକେ ପ୍ରଚୁର ପାର୍ଥକ୍ୟ ର'ଯେ
ଗେଲ ।

ଏହି ନାଟ୍ୟକଟି ପ୍ରଧାନତ ମୌଖିକ ମଲେର ଉପଯୋଗୀ କ'ରେଇ ଲେଖା
ହେଲେ । କୋନୋ ମଲେର ପକ୍ଷେ ସଦି ଯାତ୍ରୀ-ଯାତ୍ରିନୀ, ସଥୀବୃକ୍ଷ ଓ ବାଙ୍ଗଜୀ
ଚରିତ୍ର କଷ୍ଟକର ମନେ ହୁଏ ତାହଲେ ଅନାୟାସେହି ଓଣଲୋ ବାଦ ଦେଉୟା
ଯାଯ ; ଶ୍ରୁତି ନାଟ୍ୟକେର ସୌଭାଗ୍ୟ ସମ୍ପାଦନେର ଜଗ୍ତ ଓଣଲୋ ହାନି ପେଯେଛେ ।
ଏବ ଦୃଷ୍ଟମଜ୍ଜା ଓ ଅଭିନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ କୋନୋ ମଲେର ପକ୍ଷେ ସଦି କିଛୁ ଦୂରତ୍ବ ମନେ
ହୁଁ ତାହଲେ ଆମାକେ ଲିଖିଲେ ହୁଏତୋ କିଛୁ ହୁରାହା କରତେ ପାରବ । କାରଣ,
ବିଭିନ୍ନ ହାନେ ଏବ ଅଭିନ୍ୟକାଳେ ଆସି ଜଡ଼ିତ ଛିଲାମ ।

ପାତ୍ରଲିପି ଅବଶ୍ୟ...ଶ୍ରୁତି କୋଲକାତାଯ ନୟ...ପଞ୍ଚିମ ଦିନାଜପୁର,
ମୁଣ୍ଡିଲାବାଦ ଓ ହଗଲୀ ଜ୍ଞେଲାର କମେକ ଜ୍ଞାଯଗାତେଓ ଏବ ଅଭିନ୍ୟ ହେଲେ ；
ମେ-ଅଭିନ୍ୟ ଯାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟାୟ ସମ୍ଭବ ହୁଁ ତିନି ଆମାର ପରମାତ୍ମୀୟ ଶ୍ରୀଶର୍ବୋଧ
ଗରାଇ । ଯେ-ମବ ସଂହା ଏହି ନାଟ୍ୟକଟି ଅପ୍ରକାଶିତ ଅବଶ୍ୟାର ଅଭିନ୍ୟ
କରେନ ତ୍ାଦେର ଧୃତବାଦ ଜାନାଲାମ, ଯାରା ଭବିଷ୍ୟତେ କରବେନ ତ୍ାଦେର ଜଗତ୍ତ
ବନ୍ଦିଲ ଆନ୍ତରିକତା ।

অনেক সৌধীন দলের তাগিদে অতিষ্ঠ হ'য়ে অবশ্যে শ্রীশুভ
লাইব্রেরীর কর্ণধার শ্রীভূবনমোহন মজুমদার মহাশয় নাটকটি প্রকাশ
করলেন এবং সেই সঙ্গে আশাকেও প্রকাশ করলেন বলা চলে। তাঁকে
ধন্যবাদ।

ধার কাছে আমি সবচেয়ে খণ্ডী রইলাম—তিনি কাহিনীকার
শরদিশ্বৰাবু। মৃগের আগে তিনিই নাটকটি সম্পাদনা করেছেন।
নাটকের গান দুখানিও তিনি লিখে দিয়েছেন। তাঁর স্মেহ, উপদেশ
আমি কোনোদিন ভুলব না। অধ্যাত একজনের দেওয়া নাট্যরূপকে
শ্রীতির চোখে দেখে তিনি উদারতারই পরিচয় দিলেন। তাঁকে প্রণাম
জানাই।

নিবেদন ইতি—

১, রাজা গোপীমোহন স্ট্রীট,

কলিকাতা-৬

২৫শে জ্যৈষ্ঠ, বৃহস্পতিবার,

১৩৬৮

শ্রীনৃকৃষ্ণজৰার্থ

সংশোধন :

১২৬ পাতায় "...চিরজীবনের অঙ্গে বন্ধী"র প্রথম "চিরজীবনের
অঙ্গে বিদ্যের বন্ধী" হবে।

—চরিত্র—

শঙ্কর সিং	...	ঝিল্দের যুবরাজ
উদিত সিং	...	শঙ্কর সিংহের বৈমাত্রে অমুজ
বজ্রপাণি	...	ঝিল্দের দেওয়ান
ধনঞ্জয় ক্ষেত্রী	...	ঝিল্দের কোজী সর্দার
কুদ্রকৃপ	...	বিন্দ-মহারাজের দেহরক্ষী
গঙ্গানাথ	...	রাজবৈষ্ণব
অনন্দদেও	...	ঝড়োয়ার মন্ত্রী
বিজয়লাল	...	ঝড়োয়ার হাবিলদার
অনিক্রম সিং	...	ঝড়োয়ার বিশিষ্ট জায়গীরদার
মসুরপাত্তন	...	উদিত সিংয়ের সহচর
প্রভুনাম দত্ত	...	বিন্দ-বাসী বাঙালী দোকানদার
স্বরূপদাস	...	ঝিল্দের চেটখন-মাস্টার
বৃজলাল	...	টেল প্রাফিস্ট
পাঁড়ে	...	পয়েন্টস্ম্যান
শিবশঙ্কর রায়	...	কলিকাতাবাসী ভূমিদার
গৌরোশঙ্কর রায়	..	শিবশঙ্করের ভাই
বেয়ারা, রাঙ্গভুতা, যাত্রা, পুরোহিত, নকীব, ডত্তপুর, বৰ্কাদুণ, সতাসদগণ প্রভৃতি।		
কস্তুরীবাঙ্গ	...	ঝড়োয়ার বাণী
কুঝাবাঙ্গ	...	বাণীর প্রধান। সথৌ
চল্পাদেষ্ট	...	বিন্দ-রাজপ্রাসাদের অন্তঃপুরিক দাঙ্গজো, সথৌগণ প্রভৃতি

এই নাটক অভিনয় করিতে হইলে কাহিনীকার
অথবা নাট্যকারের লিখিত অনুবিত গ্রহণ করিতে
হইবে।

নবকুমার গৱাই রচিত অপ্রকাশিত মৌলিক নাটক
সোধীন নাট্যদণ্ডের পটভূমিকায় পূর্ণাঙ্গ নাটক

অন্তরালে

হাস্তরনাস্তিক বাঙ্গ-নাটক।

টিকটিকি

অপরাধমূলক রহস্য-নাটক

শঙ্খচূড়

ବିଶେର ବନ୍ଦୀ

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ

ଅଞ୍ଚଳୀ ଦୃଷ୍ଟ୍ୟ

କଲିକାତା—ଶିବଶକ୍ତର ରାଯ়େର ପାଠାଗାର

ହୁସଜ୍ଜିତ କକ୍ଷ । ବହେର ଆଲମାରୀ, ଦେଖାଲେ ଟାଙ୍ଗାବୋ କାଁଚେର କେମ୍-ଏ ନାନାଜାତୀୟ ପ୍ରତ୍ୱବସ୍ତୁ । ଏକଟି ପ୍ରମାଣ ମାନୁଷେର ତୈଲଚିତ୍ର ନକ୍ଷିର୍ବାରେର ମାପାଯ ଟାଙ୍ଗାବୋ ରହିବାଛେ ; ମାଧ୍ୟମ ପାଗଡ଼ୀ, ଗାୟେ ଯୁଟିନ୍‌ଡାର ମେରଜାଟ ; ଦେଉଷ୍ଟ ବଚର ଆଗେର ମାଙ୍ଗ-ପୋଶାକ । ଦେଖାଲ ଆର ଏକଟି କାଁଚେର କେମ୍-ଏ ଏକଟି ଛୋରା ସାଜାବୋ ରହିଥାଛେ ; ଇଲ୍‌ପାଇବ ତୋରା, ମୋରାର ମୁଠ ।

ମଙ୍କାର ପର ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ ବାତି ଜ୍ଵାଲାଇସ୍‌ଟା ଶିବଶକ୍ତର ବହେ ପଡ଼ିତେଛେ, ମାରେ ମାରେ ସାତାଯ ନୋଟ କରିତେଛେ । ଡାହାର ବରମ ତ୍ରିଶ-ବତିଶ ।

ବାହିରେ ମୋଟର୍‌ବ୍ରେ କୁଣ୍ଡଳ ଶୋନା ଗେଲ ; ପରକଷେ ଗୌରିଶକ୍ତର କଙ୍କେ ପ୍ରବେଶ କରିଲ । ହୁଦର୍ଶ ଚେହାରା, ବରମ ପଂଚିଶ-ଛାବିଶ ; ପରିଧାଲେ ବୋଧପୁରୀ ବ୍ରୋଚେଁ । କୋମରବକ୍ଷର ତଳୋରାର ଧୁଲିତେ ଧୁଲିତେ କଙ୍କେ ପ୍ରବେଶ କରିଲ ।

ଗୌରୀ : ଦାଦା ! ବହେର ମଧ୍ୟେ ଏକେବାରେ ମଧ୍ୟ ହସ୍ତେ—ଗେହ ଯେ । ବୌଦ୍ଧ କୋଥାମ୍ବ ?

ଧାପମୁନ୍ଦ ତଳୋରାବ ଦେଖାଲେ ଟାଙ୍ଗାଇସ୍‌ଟା ରାଖିଲ ।

ଶିବ : (ସଜ୍ଜାଗ ହଇସା) ଗୌରୀ ! ଝାବ ଥେକେ ଫିରଲି ?

গৌরীঃ ইয়া। বৌদ্ধিকে দেখছি না। ভেবেছিলাম এই সমস্ত তাকে
তোমার বৃহের মধ্যে পাব। বৌদ্ধি!

(অসম-ভারতের বিকে পিয়া)

ও রায়-বাড়ির অচল। লক্ষ্মী! নাঃ, যাব নাম অচল।
তার এতট। সচল হওয়া কিঞ্চ উচিত নয়। কোথায় গেল
বৌদ্ধি?

শিবঃ এইমাত্র উঠে গেল তোব খাবাব ঠিক করতে। কিন্দে পেষেছে
বুরি?

গৌরীঃ ছ, তাছাড় আৱ কি!

অস্তমনথভাবে সে ছোট কাচের কেস-এর সম্মুখে গিয়া
দাঢ়াইল, ছোরাটা বাহিৰ কৰিয়া উঠাইয়া পান্টাইয়া দেখিতে
লাগিল।

দেড়শো বছৰ আগেৰ ছোৱা—আজও ঝকঝক কৰছে।
গড়নও তেমনি।

শিবঃ বাংলা দেশেৰ ছোৱা নয়।

গৌরীঃ (ছোৱা রাখিয়া দিয়া) কোন্ দেশেৰ ছোৱা কে জানে।
হয়তো মেপাল কিম্বা—

শিবঃ কি জানি। আমাদেৰ আদিপুৰুষ দেওয়ান কালীশকৰেৰ সমস্ত
থেকে আমাদেৰ বংশে আছে।...তোৱ হাতে বাঁকা তলোয়াৰ
দেখলাম যে। তুই কি আজকাল দেশী তলোয়াৰ খেলা
শিখছিস?

গৌরীঃ ইয়া, গোষ্ঠালিয়াৰেৰ এক ওস্তাদেৰ কাছে।

শিবঃ তুই যে কোন্ ইটালিয়ানেৰ কাছে ফেঙ্সিং শিখছিলি—

গৌরীঃ সে তো অনেক দিন আগে। তাৰপৰ শিখেছি বৰ্জিং, রাইডিং,
জুজুৎসু—। তোমার ঘতন পুৱাতত্ত্বেৰ বই মুখে দিয়ে ব'সে

ଧାକତେ ଆମାର ଭାଲ ଲାଗେ ନା । ସାଇ ଦେଖି, ବୌଦ୍ଧ କୋଥାର
ହାଓସା ହ'ଯେ ଗେଲ ।

ଶିବ : ବୋସ୍ ବୋସ୍, ଏଥିନି ଆସବେ ।

(ଗୋରୀ ଟେଲିଫିଲେ କୋଣେ ସିଲି)

ତୋର ବୌଦ୍ଧ ଏତକଣ ଆମାର କି ବଲଛିଲ ଜାନିସ୍ ?

ଗୋରୀ : ତା ଆର ଜାନି ନା ! ଆମାର ବିଷେବ କଥା ।

ଶିବ : ଇଁ । ଆରଓ ବଲଛିଲ—

ଗୋରୀ : ଏତବଡ଼ ବାଡ଼ିତେ ଆର ଏକଲା ଧାକତେ ତାର ଭାଲ ଲାଗଛେ ନା—
ଏହି ତୋ ? ତାଖେ ଦାଦା, ବୌଦ୍ଧ ଏମନ କ'ବେ ତୁଳେଛେ, ଏବାବ
ଆମାକେ ଲସ୍ତା ପାଢ଼ି ଦିତେ ହବେ—ହସ କାଞ୍ଚୀର ନୟ ଆରାକାନ ।

ଶିବ : ବିଷେ ସଥନ କରନ୍ତେଇ ହବେ ତଥନ ଚଟ୍ଟପଟ୍ଟ ସେବେ ଫେଲାଇ ଭାଲ ।
ଅଚଳା ବଲଛିଲ କୋନ୍ ସଟକକେ ନାକି ଥବର ପାଠିଯେଛେ, ସଟକ
ଏଥିନି ଆସବେ ।

ଗୋରୀ : ସଟକ ! ଆବେ ସର୍ବନାଶ—~~ଟୁଟିଅନ୍ତିକାଳୀନ~~ ଯାଇ, ଦାବୋଯାନଦେର ବ'ଲେ
ଦିଇ, ସଟକ ଦେଖଲେହି ଅର୍ଥଚନ୍ଦ୍ର ଦେବେ ।

(ବେହାରାବ ପ୍ରବେଶ)

ବେହାରାବ : ସା'ବ, ଏକ ଆମ୍ବଦି ଆପ ଲୋଗମେ ମୂଳାକାତ ଘାଂତା ।

ଶିବ : ଭେଜ ଦେଓ ।

[ବେହାରାବ ପ୍ରହାନ

ଗୋରୀ : ଏହି ସେବେଛେ, ନିଶ୍ଚମ ସଟକ ! ପାଲାଇ—

ଶିବ : ପାଲାସୁନେ—ଦେଖାଇ ଧାକ୍ ନା—

ଗୋରୀ : ନା, ଏ ଭାବି ଅଭାୟ ! ଯଡ଼ସ୍ତର ! ଦୀଢ଼ାଓ, ଆଜ ଦେଖେ ନେବ
ବୌଦ୍ଧିକେ ।

ଅନ୍ଦରେର ଲିକେ ପ୍ରହାନ କରିଲ ।.....ମନ ହିତେ ସର୍ଦ୍ଦାର
ଧନପ୍ରଭ୍ୟ ପ୍ରବେଶ କରିଲେନ । ବହମ ଅଭ୍ୟାନ ପଞ୍ଚାଣୀ, ମେହ ଓ ମୁଖ
ବେଳ ଲୋହା ପିଟିରା ତୈରାରି, ମାଧ୍ୟାର ଖୁଲାରାବୀ ରଂଧେର ପାଗଡ଼ି,
ଛୁଇ କାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଝରି ।

ধন : নমস্তে—

শিব : (নমস্কার করিয়া) বস্তুন ।

ধন : বসবাব সময় নেই বাবুসা'ব । দয়া ক'রে এখনি একবাব
কুমার শক্তি সিংকে খবর দিন ।

শিব : শক্তি সিং ?

ধন : ইঁয়া—বিন্দের রাজকুমার শক্তি সিং । তাকে খবর দিন যে
সর্দীর ধনঞ্জয় এসেছে ।

শিব : কিন্তু শক্তি সিং নামে কেউ তো এখানে থাকে না ।

ধন : না থাকতে পারেন, কিন্তু হইমাত্র তাকে মোটুর খেকে নেমে
এই বাড়িতে চুকতে দেখেছি ।

(এই সময় গৌরীশক্তির বলিতে বলিতে প্রবেশ করিল)

গৌরী : না, সবাই মিলে আমাকে বাড়ি খেকে না তাড়িয়ে
চাড়বে না—

ধনঞ্জয়কে দেখিয়া ধামিয়া গেল । ধনঞ্জয় ক্রস্ত গিয়া গৌরীর
হাত ধরিলেন ।

ধন : যুবরাজ ! আমাব চোখে ধূলো লিয়ে কতদিন পালিয়ে
বেড়াবেন ! ধরেছি যখন আব ছাড়ছি না । চলুন, এখনি
রাজধানীতে ফিবতে হবে, অভিষেকের সব আয়োজন তৈরি ।

গৌরী অবাক হইয়া চাহিয়া রহিল । শিবশক্তির উঠিয়া
দোড়াইলেন ।

শিব : পাগল নাকি !

ধন : আপনারা আমাকে পাগল সাজাবাব চেষ্টা কবছেন । কিন্তু
আমি ভুলছি না, যুবরাজকে ফিরিয়ে নিয়ে যাবই—চলুন
যুবরাজ ।

ଗୌରୀ : କାକେ ଯୁବରାଜ ବଲଛେ ?

ଧନ : କେନ ଛଲନା କରଛେ କୁମାର ।—(ଶିବଶକ୍ତରକେ) ଇନି ବିନ୍ଦେର ଯୁବରାଜ ଶକ୍ତର ସିଂ ।

ଗୌରୀ : କି ବଲଛେ ଆପନି ! ଆମ ଗୌରୀଶକ୍ତର ରାୟ । ଇନି ଆମାର ଦାଦା ଶିବଶକ୍ତର ରାୟ । ଆର ଐ ଦେଖୁନ ଆମାଦେର ଆଦିପୁରୁଷ ଦେଓସାନ କାଳୀଶକ୍ତର ରାୟେର ଛବି ।

(ଧନଙ୍ଗର ସାଡ କିରାଇଯା ଛବି ଦେଖିଲେନ)

ଧନ : ଦେଓସାନ କାଳୀଶକ୍ତର ରାୟ !

କ୍ରତ ପିରା ଛବିର ବୀଚେ ଦାଡ଼ାଇଲେନ, କିଛକଣ ଛବି ଦେଖିଯାଇବୁ ତାବେ କିରିଲେନ ।

ଆପନାଦେର ପୂର୍ବପୁରୁଷ !

ଶିବ : ହ୍ୟ—

ଧନଙ୍ଗର ଗୌରୀଶକ୍ତରେର କାହେ ଆମିଯା ତାହାର ଆପାଦମଞ୍ଜକ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଲେନ ।

ଧନ : ଆପନି କୁମାର ଶକ୍ତର ସିଂ ନନ ?

ଗୌରୀ : ନା, ଆମ ଗୌରୀଶକ୍ତର ରାୟ ।

(ଧନଙ୍ଗର ଦୀରେ ଦୀରେ ଦୋଷାୟ ବଦିଯା ପଡ଼ିଲେନ)

ଧନ : ମାଥା ଗୁଲିଯେ ଯାଚେ । ଏ କି ସଂକଳନ ! ଦୁଇନ ଶାହୁମେର ଚେହାରା ଛବି ଏକ ଗଲାର ଦ୍ୱରା ଏକ...ଶକ୍ତର ସିଂ ତାହଲେ.....କିନ୍ତୁ ଆର ସେ ମସନ୍ଦ ନେଇ...

ଶିବଶକ୍ତର ଗୌରୀର ମଙ୍ଗେ ସକୋତୁକ ଦୃଷ୍ଟି ବିନ୍ଦୁର କବିଲେନ ।

ଶିବ : ଆମାଦେର ପରିଚୟ ତୋ ନିଲେନ । ଏବାର ଆପନାର ପରିଚୟଟା ପେତେ ପାରି କି ?

ଧନ : (ଉଠିଯା) ଆମାର ନାମ ଧନଙ୍ଗର କ୍ଷେତ୍ରୀ ।

শিব : কোথেকে আসছেন ?

ধন : বিন্দু দেশের নাম উনেছেন ?

শিব : বিন্দু ! বিন্দু-ঝড়োয়া—মধ্যভারতের পাশাপাশি ছটো রাজ্য
—তাই না ?

ধন : হ্যা । আমি বিন্দু রাজ্যের একজন ফৌজী সর্বার । বিন্দের
রাজ্যার আমরা বংশানুকরণ পার্খচর ।

শিব : বুঝলাম । কিন্তু আমাদের সঙ্গে বিন্দের ফৌজী সর্বারের
কী প্রয়োজন সেটা এখনো ঠিক বুঝে উঠতে পারছি না
সর্বারজি ।

ধন : সব কথাই এখন বলতে হবে । না ব'লে আমার উপায় নেই
বাবুসা'ব ।

শিব : বেশ তো বলুন না । আম্বন বসা যাক ।

(সকলে উপবিষ্ট হইলেৰ)

ধন : সবই নিয়তির খেলা বাবুজি । নইলে নিতান্ত অপরিচিত
আমি আজ দেওয়ান কালীশক্র রাওয়েব বংশধরদের সঙ্গে
কথা বলচি ।

গৌরী : (হাঙ্কাভাবে) এ আব আশ্র্য কি ! কালীশক্র বাঘেব
বংশধরদের সঙ্গে অনেকেই কথা ব'লে থাকেন ।

ধন : আমার কথা এখন আপনারা বুঝবেন না । আপনাদেব ঐ
পূর্বপুরুষটিব যে অস্তুত জীবন-বৃত্তান্ত আমি জানি তার
শতাংশের একাংশও আপনাদেব জানা নেই । কিন্তু ওকথা
এখন নয় । আগে আমার সবচেয়ে বড় প্রয়োজনেৰ কথা
বলি ।

শিব : বলুন ।

ধন : আমার সবচেয়ে বড় প্রয়োজন এই বাবুজিকে ।

ଗୋରୀ : ଆମାକେ ?

ଧନ : ଇହା ବାବୁଜି ।

ଗୋରୀ : କିନ୍ତୁ କେନ ? କିମେର ପ୍ରୋଜନ ?

ଧନ : ତବେ ଶୁଣ । ଆଜ ଛୟମାସ ହ'ଲ ଖିଲ୍ଦେର ମହାରାଜା ଭାଙ୍କର ସିଂ ଗତ ହେଁଛେନ । ତୀର ଦୁଇ ରାଗୀର ଗର୍ଜାତ ଦୁଇ ପୂତ୍ର—ଶକ୍ତର ସିଂ ଆର ଉଦିତ ସିଂ । ଶକ୍ତର ସିଂ ବଡ଼, ତାଟି ତିନିଇ ସିଂହାସନେର ଗ୍ରାୟ ଅଧିକାରୀ । କ୍ରିକ୍କେଟ ମାତାଳ ଲଞ୍ଚଟ ହ'ଲେଓ ତାବ ପ୍ରାଣଟା ଭାବି ଦରାଜ । ଆର ଉଦିତ ସିଂ ଅଭ୍ୟାଚାରୀ କୁଟିଲ ପ୍ରାର୍ଥନର । ମେ ଛୋଟ ହେଁଏ ସିଂହାସନେ ବସନ୍ତେ ଚାଯ ।

ଶିବ : ତାବପର ମର୍ଦ୍ଦାରଜି ?

ଧନ : ଆମବା ଗ୍ରାୟ ଅଧିକାରୀ ଶକ୍ତର ସିଂ ଏବ ଅଭିଷେକେର ଆସୋଜନ କରିଲାମ । ସବ ଠିକିଛି, ଏମନ୍-^{ପାଇଁ} ଏମନ୍-^{ପାଇଁ} ଅଭିଷେକେର ଦଶଦିନ ଆଗେ ଶକ୍ତର ସିଂ ହଞ୍ଚିଲୁଣିକରିଦେଖ ହଲେନ, ଏବଂ ମେହି ମଜେ ଏକ ଆରମାନୀ ବ୍ୟବସାଦାବେବ ଘୁବତୀ ଦ୍ରୌପି ।

ଶିବ : ତାହ'ଲେ ଅଭିଷେକ ହ'ଲ ନା !

ଧନ : ନା, ଅଭିଷେକ ପେଣ୍ଠିଯେ ଦିତେ ହ'ଲ । ତାବପବ ମାସ-ଥାନେକ ପବେ ଘୁବବାଜ ଫିରେ ଏଲେନ । ଆବାର ଅଭିଷେକେର ଦିନଶ୍ରି ହ'ଲ । ନିର୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନେବ ହତ୍ଥାଥାନେକ ଆଗେ ଆବାର ଘୁବରାଜ ଅନ୍ତର୍ଧାନ କରଲେନ । ଏବାର ତାବ ସର୍ଜିନୀ ଏକଟି ବିବାହିତା କାଣ୍ଠୀରୀ ମୁଦ୍ରାରୀ ।

ଗୋରୀ : ଭାବି ମଜାର ଲୋକ ତୋ ଆପନାଦେବ ଘୁବରାଜ ଶକ୍ତର ସିଂ !
ତାବପର ?

ଧନ : ହ'ରବାର ଏହି ବ୍ୟାପାର ଦେଖେ ଭାବତ ମୁରକାବ ଜାନାଲେନ,
ଭବିଷ୍ୟତେ ଏ-ବ୍ୟକ୍ତ ସଟନା ଘଟିଲେ ତୀରା କୁଶାର ଉଦିତେର ଦାଦୀ
ଆହ କ'ରେ ତାକେଇ ସିଂହାସନେ ବସାବେନ ।

শিব : কিন্তু ঠিক অভিষেকের আগে নিরক্ষেপ হয়ে শাশ্বতার অর্থ কি ?

ধন : 'বাবুসা'ব, এ সমস্তই কুমার উদ্বিত্তের কারণাঙ্গ। তিনি বড় ভায়ের দুর্বলতা জানেন, তাই শুল্পরী ঝীলোকের লোভ দেখিয়ে ঠিক অভিষেকের আগে তাকে—(তুড়ি দিয়া)
বুঝেছেন ?

শিব : বুঝেছি।

ধন : তারপর অভিষেকের দিন পেরিয়ে কুমার শক্তির সিং মিছে-
বেঁকালেক-ক্রতু-ফিরে এলেন। 'বাবুসা'ব, আমি কিন্তু বাঙ-
পরিবারের বংশগত ভৃত্য। বৃক্ষ মহারাজ ভাস্তুর সিং মৃত্যুশয্যায়
আমার হাত ধ'রে ব'লে গিয়েছিলেন যেন কুমার শক্তির সিংকে
সিংহাসনে বসাই, আমিও শপথ করেছিলাম যেমন ক'বে পারি
তার শেষ ছন্দ পালন করবো।

শিব : তারপর— ?

ধন : তৃতীয়বার দিনস্থির করলাম ; যুবরাজের মহলের চাবিপাশে
কড়া পাহাড়া বসালাম, নিজে থানা দিয়ে বসলাম তার
শয়নঘরের দরজার সামনে। কিন্তু—

গৌরী : আটকে রাখতে পারলেন না ?

ধন : না। একদিন কুমার উদ্বিত্তে একান্ত অঙ্গুরোধে যুবরাজের
সঙ্গে তাকে দেখা করতে দিলাম। সেই রাত্রে শয়নকক্ষের
পিছন দিকের জানালা দিয়ে নদীর জলে লাফিয়ে প'ড়ে তিনি
নিরক্ষেপ হ'লেন। কুমার উদ্বিত বোধহয় নোকো নিয়ে
নদীতে অপেক্ষা করছিলেন—

শিব : তাহলে—এখন—

ধন : (হাত তুলিয়া) এবার আর নিরক্ষেপের ব্যাপারটা কাউকে

ଆନତେ ଦିଲାମ ନା, ମହଲେର ପାହାରା ବାଡ଼ିଯେ ଦିଲାମ । ବାଇରେ ରଟିଯେ ଦିଲାମ, ଯୁବରାଜେବ ଅଶ୍ଵଥ, କାଉକେ ଝାର କାହେ ଆସତେ ଦେଓସା ହବେ ନା । ତାରଗର ଯୁବରାଜକେ ଖୁଅତେ ବେଳାମ । ଦିଜୀ, ବୋଢାଇ ଖୁଜେ କୋଲକାତାଯ ଏମେହି । ଯୁବରାଜକେ ଖୁଜେ ପାଇନି । କିନ୍ତୁ ତାର ବଦଳେ ପେରେଛି— ଏହି ବାବୁଜିକେ !

ଗୌରୀ : ଯାନେ ?

ଧନ : ଆପନାର କ୍ଳାବେ ଗିଯେଛିଲାମ, ଦେଖିଲାମ ଆପନି ତଳୋଯାର ଥେଲଛେନ । ଭାବଲାମ ଧରେଛି ଏବାର ଶକ୍ତର ସିଂକେ । ଆପନି କ୍ଳାବ ଥେକେ ବାଡ଼ୀ ଚଲେ ଏଲେନ, ଆମି ଆପନାର ପିଛନ ପିଛନ ଏଲାମ ।

(ଏକଦୃଷ୍ଟ ଗୌରୀକେ ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ)

ସ୍ଟଟିର ଏ ଏକ ଅଭୂତ ପ୍ରହେଲିକା ! ଏମନ ଆଶ୍ରୟ ସାଦୃଶ ଆମି ଆର କଥନେ ଦେଖିନି । ଏମନ କି ଗଲାର ସର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ !

ଶିବ : ସତିଯାଇ ସ୍ଟଟିର ପ୍ରହେଲିକା ।

ଧନ : ପ୍ରହେଲିକାଇ ମନେ ହେୟଛିଲ । କିନ୍ତୁ—(ଛବିବ ଦିକେ ଚାହିଯା) ଆପନାମେର ଓହ ପୂର୍ବପୁରୁଷଟି ସବ ପ୍ରହେଲିକାର ମୀମାଂସା କ'ରେ ଦିଯ଼େଛେନ ।

ଶିବ : ମେଟୋ କି ବକ୍ଷ ?

ଧନ : ମେ କଥା ପରେ ବଲବୋ । ଏଥିନ ଆମି କି ଚାଇ ତାଇ ବଲି ।

ଶିବ : ବେଶ, ବଲୁନ ।

ଧନ : ଏବାର ସମ୍ବିଧାନ ଶକ୍ତର ସିଂଘେର ଅଭିଧେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନେ ନା ହୟ, ଉଦ୍ଦିତ ସିଂ ସିଂହାସନେ ବସବେ । [ଆମାର ପ୍ରତିଜ୍ଞା, ଉଦ୍ଦିତ ସିଂଘେର କୁଟୁମ୍ବିକେ କିଛୁତେଇ ଜୟ ହତେ ଦେବ ନା । (ଦୀଡାଇଲେନ) ବିଲ ରାଜ୍ୟଟାକେ ବାଜୀ ଧ'ରେ ସଥନ ଜୁମା ଖେଲତେଇ ବସେଛି

ତଥନ ଭାଲ କ'ରେଇ ଖେଳବୋ । ସରସ ହାମାନୋଇ ସବୁ ଭାଗ୍ୟ ଥାକେ ଭାତେ କ୍ଷତି କି ? ନା ଖେଲଲେଓ ତୋ ସରସ ଯାବେ । ତବେ ଖେଲାର ଉତ୍ତେଜନା ଥିକେ ବଞ୍ଚିତ ହଇ କେନ ?

ଗୌରୀ : (ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବେ ଉଠିଯା) ସର୍ଦୀର ଧନଙ୍ଗୟ !

ଧନ : ଏ ଦୁନିଆ ଏକଟା ଶତରଙ୍ଗେର ଛକ । ଦେଡ଼ଶୋ ବଛର ଆଗେ ଅଧ୍ୟଭାବରେ ଏକ ଖେଲୋଯାଡ ଯେ ଚାଲ ଦିଯେଛିଲେନ, ଆଜ ତାର ପାଣ୍ଟା ଚାଲ ଦେବାର ଜଣ୍ଠ ଆପନାର ଡାକ ପଡ଼େଛେ । ସେ ଡାକ ଅମାଗ୍ନ କରିବାର ଉପାୟ ନେଇ, ସେ ଖେଲ ଖେଲତେଇ ହବେ ।
| ଏହି ନିୟମିତିର ବିଧାନ ।

ଗୌରୀ : ଆମି ରାଜୀ । କି କରତେ ହବେ ବଲୁନ ।

ଧନ : ରାଜୀ ସାଜତେ ହବେ । ରାଜୀ ମେଜେ ଅଭିଷେକ ନିତେ ହବେ । ତାରପର ଆସି ରାଜୀ ସଥନ ଫିରେ ଆସିବେନ ତଥନ ନିଃଶବ୍ଦେ ମ'ରେ ଯେତେ ହବେ ।

ଗୌରୀ : (ସୋଜାସେ) ତାଇ ହବେ । ବାଜୀ ହବାବ ସୁଷ୍ଠେଗ ଜୀବନେ ଏକବାର ବହି ଦୁ'ବାବ ଆସେ ନା । ଦିନ କତକ ରାଜ୍ୟ କ'ରେ ନେଇଯା ଯାକ । କି ବଲ ଦାଦା ?

ଶିବ : (ବିଚଲିତଭାବେ ଉଠିଯା) ଚୁପ କର ଗୌରୀ । ନା ଭେବେଚିଲେ କୋନୋ କଥା ବଲ । ଠିକ ନୟ ।

ଗୌରୀ : ଦାଦା ! ମୂତ୍ତିଗାନ ରୋମାଙ୍କ ଏସେ ଆମାଦେର ମୁଖେର ପାନେ ଚେମେ ରଘେଚେନ ଧାର ଆମରା ଭେବୋଚିଲେ କଥା ବଲିବୋ !

ଶିବ : ପାଗଲାମି କରିସିଲେ । ଆର୍ଯ୍ୟ ଏକେ କସେକଟା କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କରି ।—ମେଥୁନ, ଆମାର ଭାଇ ରାଜୀ-ରାଜ୍ଡାର ଚାଲଚଲନ କିଛୁହି ଜାନେ ନା, ସବି କୋନୋ ରକମେ ଜାଲ ରାଜୀ ବ'ଲେ ଏବା ପ'ଢ଼େ ଯାଏ ତାହଲେ ଓର ବିପଦ ହତେ ପାରେ ?

ଧନ : ବିପଦେର ଆଶକ୍ତା ଆଛେ ବୈକି । କିନ୍ତୁ ବାବୁମା'ବ, ବିପଦେର ଭାବେ

ସହି ଘରେର କୋଣେ ବ'ସେ ଥାକତେ ହସ ତାହଲେ ତୋ ଦୁନିଆୟ
କୋନୋ କାଜିଇ କରା ଚଲେ ନା ।

ଶିବ : ପ୍ରାଣେର ଆଶକ୍ଷା ଓ ଥାକତେ ପାବେ ?

ଧନ : (ବିଜ୍ଞପତ୍ରେ) ଅବଶ୍ରିତ ଥାକତେ ପାରେ ।

ଶିବ : ନା ସର୍ଦ୍ଦାର, ଆମି ଆମାର ଭାଇକେ ସେତେ ଦିତେ ପାବି ନା ।

ଧନଙ୍ଗର ପଦାଳକ୍ଷୟ ଦୁଇ ଭାତୀର ମୁଖ ବିଝିକ୍ଷଣ କରିଲେବ ।

ଧନ : ତବେ କି ବୁଝବୋ ବାଙ୍ଗଲୀ ଜାତୀୟ ସତ୍ୟଇ ଭୌତିକ !

ଶିବ : (ବିରକ୍ତ ହୁଏ) ପରେର ବିପଦ ମଧ୍ୟ କ'ବେ ନିଜେର ସାଡେ ନା ନେଇବା
ଭୌତିକତା ନାହିଁ ।

ଧନ : ସବ ବିପଦ ଥେବେ ନିଜେର ପ୍ରାଣଟିକୁ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବାଚିଥେ ରାଖି
ରୁବୁଦ୍ଧିର କାଜ ହ'ତେ ପାବେ, ସାହସର କାଜ ନମ୍ବ ବାବୁସା'ବ ।

ଶିବ : ଆମି ତର୍କ କବତେ ଚାଇ ନା । ଏ ପ୍ରତ୍ୟାବିଧି ଆମାର ମତ ନେଇ ।

ଧନ : (ବ୍ୟକ୍ତତରେ ଗୌରାକ୍ଷେତ୍ରେ) ଆପନାବନ୍ଦୁ କି ମତ ନେଇ ?

ଗୌରୀ : (ବ୍ୟଗ୍ରକଟେ) ଦାଦା !

ଶିବ : ନା ।

(ଗୌରୀ ଅଧୋବଦନ ହଇଲ)

ଧନ : ଆର ଆମାର କିଛୁ ବଲବାବ ନେଇ । ଆମି ଚଲଲାମ—ନମନ୍ତେ ।

ଦ୍ଵାରେର ପାନେ ଚଲିଲେନ, ତାରପର ହଠାତ୍ ପ୍ଲାମ-କ୍ଲେନ୍-
- ଛୋବା ଦେଖିଯା ଥମକିଯା ଦ୍ଵାରାଇଲେନ—

ଏ କି ! ଏ ଛୋବା ଏଥାନେ କି କ'ରେ ଏଲ !

ଶିବଶକ୍ତି କ୍ଲେନ୍ ହଇତେ ଛୋବା ବାହିର କରିଲେ କରିଲେ
ବଲିଲେନ—

ଶିବ : ଆପନାର କଥାଯ ଅନେ ହଞ୍ଚିଲ ଦେଓଯାନ କାଳୀଶକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ

ଅନେକ କଥା ଆପନି ଜାନେନ । କିନ୍ତୁ ଜାନେନ କି, ଏହି ଛୋରା ଦିମ୍ବେ ତାକେ ଥୁନ କରା ହେଲେଇ ?

ଧନ : ଏହି ଛୋରା ଦିମ୍ବେ ! (ଛୋରା ଲାଇଲେନ)

ଶିବ : ଇଁ—ଅଜ୍ଞାତ ଆତତାସୀ ଏହି ଛୋରା ତାର ବୁକେ ବସିଯେ ଦିମ୍ବେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହେଲିଲ ।

ଧନ : (ଛୋରା ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ) ଏତଦିନେ କାଳୀଶକ୍ରରେ ଜୀବନେର ଇତିହାସ ଆମାର କାହେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହିଲ । ଛୋରାର ଗାୟେ ଖୋଦାଇ କରା ଅକ୍ଷରଗୁଲୋ ପଡ଼ିତେ ପାରେନ ? (ଛୋରା ରାଖିଲେନ)

ଶିବ : ପଡ଼େଛି, କିନ୍ତୁ ଯାନେ ବୁଝିନି ।

ଧନ : ପ୍ରାଚୀନ ଶୌରସେନୀ ଭାଷାଯ ଲେଖା, ତାର ଅର୍ଥ—ସେ ଆମାର ବଂଶେ କଳକ ଆବୋପ କରିବେ ଏହି ଛୋବା ତାର ଜଣ୍ଠ ।

ଶିବ : ଏ ଛୋବା କାରି ?

ଧନ : ବିନ୍ଦ-ରାଜୁବଂଶେର । ଏହି ଛୋବା ଏକଦିନ ଯେ-ବକ୍ତେ ରାଜ୍ଞୀ ହେଲେଇ ସେଇ ରକ୍ତ ଆପନାଦେବ ଶ୍ରୀବେ ବଇଚେ । ସେଇ ରକ୍ତ ଆଜ ଆପନାକେ ଡାକଛେ ବିନ୍ଦେ ଯାବାବ ଜଣ୍ଠେ । ତୁନତେ ପାଞ୍ଚେମ ନା ଆପନି ? ଆଶ୍ରୟ !

ଗୋବିନ୍ଦ : ତୁନତେ ପାଞ୍ଚି, ଆମି ତୁନତେ ପାଞ୍ଚି ! ଦାଦା—ଅନୁଷ୍ଠାନି ଦାଉ, ଆମି ଯାବ ।

ଶିବ : କିନ୍ତୁ...ଅଜାନା ଦେଖ...କତରକମ ବିପଦ...

ଗୋବିନ୍ଦ : ଦାଦା, ଫେର ସଦି ସର୍ଦୀର ଆମାଦେର ଭୀକୁ ବଲବାର ସୁଧୋଗ ପାଥ ତାହଲେ (ଛୋରା ଲାଇଲ) ଏହି ଛୋରା ଦିମ୍ବେ ଆମି ଏକଟା ବିଶ୍ରୀ କାଣ୍ଡ କ'ରେ ଫେଲିବ । ବାର ବାବ ଭୀକୁ ଅପବାଦ ଆମାର ସନ୍ଧୁ ହବେ ନା ।

ଶିବ : ଆଜ୍ଞା ଯା, ଆମି ଅନୁଷ୍ଠାନି ଦିଲାମ ।—ସର୍ଦୀର, ଏହି ଛୋରାର ଓପର ବିନ୍ଦେର ରାଜାର ଆମ କୋଣୋ ଅଧିକାର ନେଇ, ରକ୍ତେର

ମାତ୍ର ଦିଲେ ଆମାଦେର ପୂର୍ବଗୁରୁ ଏ ଛୋରା କିନେ ନିଯେଛେନ୍ ; ଏ ଏଥିନ ଆମାଦେର, ରାଜସଂଖେର ଛୋରା । ଶୁତ୍ରାଂ ଆମି ବଲତେ ପାରି—ଆମାର ବଂଶେ ସେ କଳକ ଆରୋପ କରବେ ଏ ଛୋରା ଡ୍ରାର ଅଣ୍ଟ । ମନେ ରାଖବେନ । ଗୌରୀ, ତୁହି ଛୋରାଟା ସଙ୍ଗେ
ନିଯେ ସା ।

ଧନଶ୍ରୀ ଛୁଟିଆ ଆମିରା ଶିବଶ୍ରବେର ହାତ ଧରିଲେ—

ଧନ : ଆମି ଜାନତାମ—ଆମି ଜାନତାମ ବାବୁଜି, 'କାଳୀଶ୍ଵରେର ବଂଶଧର କଥନେ ଭୀକ୍ଷ ହ'ତେ ପାରେ ନା !

ହିତୀଯ ଦୃଶ୍ୟ

ରିଙ୍କ ରେଲୋଡେ ସ୍ଟେଶନ

ମାଧ୍ୟାର ଉପର ବଡ଼ ବଡ଼ ଅକ୍ଷର ଲେଖା—JHIND-ROAD ।

ପାଞ୍ଚାପାଶି ଦୁଇଟି ଦରଜା । ଛୋଟ ଅକ୍ଷର ଏକଟି ଦରଜାର ଉପର ଲେଖା—STATION MASTER. ଅଞ୍ଚ ଦରଜାର ଉପର ଲେଖା—TELEGRAPH OFFICE । ଦୁଇଟି ଦରଜାଇ ବକ୍ । ମଝେର ସାଥିକେ ଲେପଦ୍ୟ ରେଲେର ଫ୍ରେଟକ୍ଷେତ୍ର । ଡାଳ ଦିକେ ଧାତ୍ରୀଦେର ବାହିରେ ଯାଇବାର ରାସ୍ତା ।

ସ୍ଟେଶନମାସ୍ଟାର ସକପଦାମ ଘରେ ମାନ୍ଦନ ବିଛାନା ପାତିଆ ସୁମାଇତେହେ, ତାହାର ମାପାର କାହେ ଏକଟି ଟୁଲ । ବୈକାଳୀ ରୌଦ୍ରେ ସ୍ଟେଶନଟି ଲିଙ୍ଗନ, କେବଳ ସକପଦାମେର ନାକ ଡାକାର ଧାଉସାଙ୍ଗ ଶୋନା ସାଇତେହେ ।

ଦୂର ହଇତେ ଦ୍ରେବେ ସାଥିର ଶବ୍ଦ ଶୋନା ଗେଲ । ସକପଦାମ ଧରିବଢ଼ି କରିଯା ଉଠିଯା ବିମଳ ।

ସ୍ଵର୍ଗ : ପାଡ଼େ—ପାଡ଼େ ! ଓବେ ଓ ପାଡ଼େ !

ଚୋଥ ବଗଡ଼ାଇତେ ବଗଡ଼ାଇତେ ପାଡ଼େ ଡାଳ ଦିକ୍ ହଇତେ ଅବେଶ କାରିଲ । ତାହାର ଏକଟା ପା ଝୋଡ଼ା ।

ପାଡ଼େ : ଆଜେ ମାଟାରବାବୁ ?

ସ୍ଵର୍ଗ : ବ୍ୟାଟା କି ଏକେବାରେ ମ'ରେ ମ'ରେ ଯୁମୁଛିଲି ! ଶୁନତେ ପାଞ୍ଚମ ନା ଗାଡ଼ୀ ଆସଦେ ? ବା ସା ଶିଗ୍ନିଗର ସା, ଖନେ କବୁନା ସିଗ୍ନ୍଱ାଲ ଦିଯେ ଆୟ—

ପାଡ଼େ ଝୋଡ଼ାଇତେ ଝୋଡ଼ାଇତେ ସ୍ଟେଶନମାସ୍ଟାରେର ଥରେ ତୁକିଲ । ସକପଦାମ ବିଛାନା ତୁଲିଯା ଥରେ ତୁକିତେ ବାହିରେ, ପାଡ଼େ ଝ୍ୟାଗ ଲାଇରା ବାହିର ହଇତେ ଗିରା ଧାକା ଧାଇରା ପଡ଼ିଯା ଗେଲ ।

দেখিস ব্যাটা, আবার যেন গাড়ী চাপা পড়িসনি। একটা
পা তো গেছে, এবার চাপা পড়লে মনে কৰ না একদম
হ'রে ঘাবি।

পাড়ে উঠিয়া বাঁধিকে প্রস্থান করিল। শ্বকপদাস বিছানা
লইয়া ঘরে গেল এবং মাথায় টুপি ও চোখে চশমা আঠিবা
বাতিল হইয়া আসিল।

গাড়ী এসে গেছে। যাই, ফাটক আটকাই, নইলে বিনা
টিকিটের আসামীরা পথসা না দিয়েই পালাবে।

ডাবদিকে প্রস্থান করিল। পাড়ে ঝ্যাগ জডাইতে জডাইতে
কিরিয়া আসিল, ঘরে ঝ্যাগ রাখিয়া টুলের উপর বসিল
পৈবি তাঁজিতে তাঁজিতে গান ধরিল—

(পাড়েব গান)

ও পবদেশী সাজনিয়া বে

তেবে নয়নো সে নয় না

মিলা লিয়া রে—

কাৰি নয়নো সে,

বৰাকে নয়নো সে,

তিৰুচি নয়নো সে

নয়না মিলা লিয়া বে—

গানের মধ্যে কয়েকভন্ন তৃতীয়শ্রেণীৰ ঘাতৌ ও ঘাতিনী
মোটোট লইয়া বাঁধিক হইত ডান দিকে চলিয়া গেল।

এক হাতে কয়েকটি টিকিট, অস্থাতে কিছু পথসা লইয়া
পথসা গণিতে শ্বকপদাস প্রবেশ কৰিল।

শ্বকপ : কিৱে ব্যাটা, কাজ শেষ হতে না হতেই গান জুড়ে দিয়েছিস!

ପାଡ଼େ : (ଉଠିଯା ହାତ ପାତିଲ) ହଜୁର, ଆଜକେତୁ ହ'ଲ ?

ସ୍ଵର୍ଗପ : ଦୂର ବ୍ୟାଟା, ବାଜାର ଏକମୟ ଠାଣ୍ଡା ! ଆଉକାଳ ସବ ବ୍ୟାଟା ଟିକିଟ କିନଛେ । ମନେ କବୁ ନା ଶାତ୍ର ପୌଚ ଆନା ହେଁଥେ । ତା ତୋକେ ଦେବ'ଖନ ଏକ ଆନା ।

ଘରେ ପ୍ରଦେଶେ ଉତ୍ସୋଗ କରିଲେଇ ବୀଦିକ ହଇଲେ ଏକଜନ ଅଂପକ୍ଷାକୃତ ଭଜବେଳୀ ଧାତୀ ପ୍ରବେଶ କରିଲ, ତାହାର ହାତେ ବ୍ୟାଗ ।

ଶାତ୍ରୀ : ଶାସ୍ତାର ସା'ବ !

ସ୍ଵର୍ଗପ : (ବିରକ୍ତଭାବେ ଫିରିଯା) କେ ! କୌ ଚାଓ ?

ଶାତ୍ରୀ : ଟେଶନ ଥେକେ ବିନ୍ଦୁ ମହରେ ଯାବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କୌ ?

ସ୍ଵର୍ଗପ : (ଖିଚାଇୟା) ତା ଆମି କି ଜାନି !

ଘରେ ପ୍ରଦେଶ କରିଲ । ଶାତ୍ରୀ ଏମିକ-ଓଦିକ ଚାହିୟା—

ଶାତ୍ରୀ : ବ୍ୟାପାର କି— !

ପାଡ଼େ : ଏ ବାବୁ ଶୁଣିଯେ । ଟେଶନ-ଶାସ୍ତାବ ଡାରୀ ଆଦମି ଆଛେ, ହା-ହା ବାବା ! ଛୋଟା ବାତ ବୋଲେ ନା । ଆପ ହାମେ ପୁଛିଯେ, ହମ୍ ସବ ଜାନ୍ତା ହାଯ ।

ଶାତ୍ରୀ : ବିନ୍ଦ ମହର ଏଥାନ ଥେକେ କତନ୍ତ୍ରବ ?

ପାଡ଼େ : ପାକା ଚୌଢ଼ ମୁଲ ।

ଶାତ୍ରୀ : ଯା ଓହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କୌ ?

ପାଡ଼େ : ପାଯଦଳ ଯାଓ ତୋ ଏକ ପଯମୀ ଖରଚ ନେହି, ଆର ଘୋଡ଼ ପର ଯାଓ ତୋ ବିଶ କ୍ରପିଯା ଭାଡ଼ ।

ଶାତ୍ରୀ : ବିଶ କ୍ରପିଯା ଭାଡ଼ ! ଓ ବାବା, ତାହଲେ ପାଯଦଳଇ ଯାଇ—

ଡଳ ଥିଲେ ଅହାନ କରିଲ । ପାଡ଼େ ତାହାର ପିତାର ପିତାର ଶୈଳ—

পাঁড়ে : শুনিয়ে বাবু, হিঁয়া আচ্ছা শোমাফিরখানা হায়, আজ তো সাম

হোনে চলা—প্রেমসে থানাপিনা করকে শো রহিয়ে—শাখকে চৰষ্টা প্ৰ
দৃশ্য হাত ভৰ বন্দুগত কাৰ দেখা—

পত্রী : পৌড়ে চলিয়া গেলে বাণিক হইতে সৰ্দাৰ ধনঞ্জয় অবেশ কৱিলেন,

চাৰিকে বেথিলেন, পিছন কিয়িয়া হাত তুলিয়া বেপথে ইশাৱা
কৱিলেন, তাৰপৰ টেশন মাস্টারেৰ মোৱে সজোৱে কড়া
নাড়িলেন—

ধন : মাস্টার !

স্বরূপ : (ভিতৰ হইতে) কে ? কি চাও ?

ধন : (কড়া নাড়িয়া) দোব খোলো—বেরিয়ে এসো—

স্বরূপদাস উগ্রকষ্টে বলিতে বলিতে বাহিৰ হইয়া আসিল—

স্বরূপ কে হে তুমি, কোথাকাৰ লাটসাহেব—

(ধনঞ্জয়কে চিনিতে পাৰিয়া)

অ্যা ..অ্যা ..অ্যায়...সৰ্দাৱজি—

(স্বামূল কৱিল)

বাইবে কেন হজুব, ঘৰে আহুন—মনে কৰন না—

ধন সময় নেই। শোনো, এখনি আমাৰ দুটো ঘোড়া চাই—

স্বরূপ দুটো ঘোড়া—

ধন ইয়া, দুটো ভাল ঘোড়া। বুঝলে ?

স্বরূপ আজ্ঞে বুঝেছি, মনে কৰন না দুটো ভাল ঘোড়া।

ধন ধাৰ, ব্যবস্থা কৰ। এখনি আমাকে বিনে ঘেতে হবে।

স্বরূপ জি, এখনি ব্যবস্থা কৰছি।

স্বামূল কৱিয়া ডানদিকে ছৃত প্রস্থান কৰিল। ধনঞ্জয় বাণিকে
গিয়া হাত তুলিয়া ইশাৱাৰ ডাকিলেন। গৌৰীশক্তিৰ প্ৰবেশ কৱিল ;
বিলাতী পোশাক, গায়ে ঝঙ্কাৰ-কোট, মাথায ফেণ্ট-হাট। দুইজৰে
দাঢ়াইয়া নিয়ন্ত্ৰণে কি সব কথা বলিতে লাগলেন।...একটু পৱে
স্বরূপদাস ডানদিক হইতে অবেশ কৱিল ; গৌৱীশক্তিৰ অৱলি বী
দিকে মুখ কিৱাইয়া দাঢ়াইল।

ସ୍ଵରୂପ : ହଜୁବ—

ଧନ : ତୈରି ?

ସ୍ଵରୂପ : ଜି ହଜୁବ । ମେଓଯାଲାଲେର ଆଶ୍ଚାବଲେ ମନେ କରନ ନା ଛଟେ ଭାଲ ଘୋଡ଼ା ପେଯେଛି, ଜିମ ଚଢ଼ିଯେ ତୈରି ବାଖତେ ବଲେଛି । ଏଥିନ ମନେ କରନ ନା ଆପନାବ ମଜି ହଲେହି ହୟ ।

ଧରମ୍ପତ୍ର ଏକଥାନି ପଶ୍ଟଟାକାର ଲୋଟ ତାହାର ମାମନେ ଫେଲିଯା ଦିଲେନ ।

ଧନ : ଏହି ନାଓ ତୋମାବ ବକଣିଶ୍ୟ । ସାଓ, ସବେବ ମଧ୍ୟେ ଗଯେ ଦୋର ବକ୍ଷ କର—

ସ୍ଵରୂପରାମ ଲୋଟ କୁଡ଼ାଇଯା ଲଇଯା ମେଲାମ କରିତେ କରିତେ ଧରେ ଅବେଶ କରିଲ ଏବଂ ବାର ବକ୍ଷ କରିଯା ଦିଲ ।

ଚୁପାଟି କ'ବେ ସବେବ ମଧ୍ୟେ ବ'ଦେ ଥାକେ । ବସାଳେ ?

ସ୍ଵରୂପ : (ଭିତର ହଇତେ) ଜି ହଜୁବ ।

ଧନ : ଚୋଥ ବୁଜେ ବ'ମେ ଥାକେ ।

ସ୍ଵରୂପ : (ଭିତର ହଇତେ) ହଜୁବ ।

ଧନ : ଉକି ମାବଚୋ ନା ତୋ ?

ସ୍ଵରୂପ : (ଭିତର ହଇତେ) ବାମବାମ ! ନା ହଜୁବ ।

ଧନ : ଶେଷବାବ ହଁମିଯାବ କ'ବେ ନିଶି, ଯଦି କିଛୁ ଆନ୍ଦାଜ କ'ବେ ଥାକେ, କାକବ କାହେ ପ୍ରକାଶ କ'ବେ ନା । ତାହଲେ ଗର୍ଦନ ଯାବେ ।

ସ୍ଵରୂପ : (ଭିତର ହଇତେ) ଜି ହଜୁବ । ନା ହଜୁବ ।

ଧନ : (ଗୋର୍ବୀକେ) ରାଶ୍ତା ମାଫ । ଆଶ୍ରମ ଏବାର ।

ହୁଇଲନେ ଡାନ ଦିକେ ଅଶ୍ଵାନ କରିଲେନ । କିଛିକଣ ପରେ ଦ୍ୱାର ଥୁଲିଯା

ସ୍ଵରୂପରାମ ଉକି ମାରିଲ, ତାବପର ଭାବେ ଭୟ ବାହିର ହଇଯା ଆମିଲ ।

ଟୋଲିଆଫ ଥାରମେର ଦରଜାର କାହେ ଗିଯେ ଚାପୀ ଗଲାଯ ଡାକିଲ—

ସ୍ଵରୂପ : ବୃଜିଲାଲ—ଏ ବୃଜିଲାଲ !

ବୃଜି : (ଭିତର ହଇତେ ହାଇ ତୋଲାର ମଜେ) ସାଇ—

স্বর্গপ : ওঠো—জল্দি জল্দি। মনে কর না ইঁটিশানে সবাই থালি
যুক্তে !

(বৃজ লাল থার খুলিয়া যাহিবে আসিল)

বৃজ : কি হ'ল মাটো ? ডাকাডাকি কিসের ?

স্বর্গপ : চট্টপট্ট একটা ফর্ম নিয়ে এস। এখনি তার পাঠাতে হবে।

বৃজ : কোথায় ?

স্বর্গপ : দোকানদার প্রহ্লাদ দত্তর কাছে—সে ছোট বাজকুমার উদ্দিত
সিংকে খবর দেবে। জবর খবর ! সর্দাব ধনঞ্জয় ফিরে
এসেছে, সঙ্গে মনে কব না অচেনা লোক।

বৃজ : অচেনা লোকটা কে ?

স্বর্গপ : মুগ দেখতে পেলাম না। গোলমেলে ব্যাপাব ঠেকছে। এদিকে
সর্দাব ধনঞ্জয়ের মুখ দেখলেই বুকের রক্ত শুকিয়ে যায়, আর
ওদিকে মনে কব না ছোট কুমারেব নিমক থাই। সর্দাব
শাসিয়ে গেছে—

(কাপিয়া উঠিল)

বৃজ : তাব-এ কি লিখতে হবে বল, এখনি পাঠিয়ে দিচ্ছি।

স্বর্গপ : কি লিখতে হবে ? মনে কর না ইশাবায় লিখতে হবে, নইলে
কে কোথায় বুঝে ফেলবে, আমাদেব আর গর্দান থাকবে না।
তুমি লিখবে ..‘আলু পৌছল, সঙ্গে অজ্ঞান মাল। ঘোড়াৰ
পিঠে বিন্দ রণনা হইল।’ ব্যাস ! এই লিখলেই প্রহ্লাদ
ঠিক বুঝে নেবে। সে ভাৱি ছসিয়াব লোক—বাঙালী তো !

বৃজ : আচ্ছা এখনি তার পাঠিয়ে দিচ্ছি। তুমি আর কেঁপো না,
ঘৰে গিয়ে শুষে থাকো গে।

স্বর্গপ : না না, কাপিনি, কাপিনি—মনে কর না আনন্দে গাটা কিৱকম
সিৱসিৰু কৱছে !

(ঘৰে চুকিল)

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

ପାର୍ବତ୍ୟଗଥ

ଅବୋରଦ୍ଧ ପରିହେଷେ । ପିରିଚୂଡ଼ାଯ ଶିବମନ୍ଦିର, ପାଶ ଦିନ୍ଦା ଏକଟା ଘରଗୀ
ବରିଗୀ ପଡ଼ିଲେ ।

କୃଷ୍ଣ ଓ ବିଜୟଲାଲ ମନ୍ଦିରେ ଦିକ ହିତେ ବାହିର ହିଲ ।

କୃଷ୍ଣ : ନାଓ, କି ବଲବେ ବଲ ।

ବିଜୟ : ଆର ଏକଟ୍ ମ'ବେ ଏସ କୃଷ୍ଣ, ନହିଁଲେ ରାଣୀଙୀ ଆବାବ ଦେଖିତେ
ପାବେନ ।

କୃଷ୍ଣ : ରାଣୀଙୀ ଏକମନେ ଶୈଳେଶରେ ପୂଜୋ କରଛେନ, ତିନି ଦେଖିତେ
ପାବେ ନା ।

ବିଜୟ : ତବୁ ହଠାତ୍ ଯଦି ଦେଖେ ଫେଲେନ—?

କୃଷ୍ଣ : କି ଆର ହବେ—ତୋମାର ଗର୍ଦାନ ଯାବେ !

ବିଜୟ : ଏଁଯା...!

.....

(ଭୌତ ହିଙ୍ଗା କୃଷ୍ଣକେ ଧରିଲ)

କୃଷ୍ଣ : ଛାଡ଼ୋ ଛାଡ଼ୋ, ଓ କି ହଚେ ?

ବିଜୟ : ନା କୃଷ୍ଣ, ଆମାର ଗର୍ଦାନ ଗେଲେ ଆସି ଆର ବାଚବୋ ନା—ଆର
ତୋମାକେ ଦେଖିତେ ପାବ ନା ।

କୃଷ୍ଣ : ଆମାକେ ଦେଖିତେ ନା ପେଲେଓ ତୋମାର କ୍ଷତି ହବେ ନା ।

ବିଜୟ : ତୁ ମି ଅମନ କଥା ବଲତେ ପାରିଲେ ! କି ନିଷ୍ଠର ତୁ ମି କୃଷ୍ଣ !
ପୁରୁଷ ହ'ଲେ ତୁ ମି ଓକଥା ମୁଖେ ଆନତେ ପାରିତେ ନା ।

କୃଷ୍ଣ : ଧାକ୍, ଆର ପୁରୁଷଦେର ଜୟଗାନ କରତେ ହବେ ନା । ପୁରୁଷରା ସେ
କେମନ ତା ଆସି ବୁଝେ ନିଯେଛି !

ବିଜୟ : କୀ ବୁଝେଇ କୃଷ୍ଣ ?

କୃଷ୍ଣ : ତାରା ଶୁଣୁ ସନ୍ଦେହ କରେ—ଆମାଦେର ସ୍ଵାଧୀନଭାବେ ଚଳାଫେରା କରତେ ଦେଇ ନା—କେବଳି ପିଛୁ ନେଇ—

ବିଜୟ : ବୁଝେଇ କୃଷ୍ଣ, ତୁ ଆମାର କଥା ବଲଛ । କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ଵାସ କର, ଆମି ରାଗିଜୀର ସଙ୍ଗେ ଏମେହି ଶୁଣୁ ତୋମାର ସଙ୍ଗ ପାରାର ଲୋଡ଼େ । ତୋମାର ଶୁନ୍ଦର ମୁଖ୍ୟାନା ମାବେ ମାବେ ନା ଦେଖିଲେ ଆମି ଧାକତେ ପାରି ନା ।

କୃଷ୍ଣ : (ଗଞ୍ଜୀରଭାବେ) ବେଶ ଦେଖା ତୋ ହେୟଚେ । ଏବାର ଆମି ଚଲଲୁୟ—

ବିଜୟ : ନା କୃଷ୍ଣ, ଆର ଏକଟ୍ଟ ଥାକୋ ।

କୃଷ୍ଣ : ନା !

ବିଜୟ : ରାଗ କବଲେ ! ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ନିର୍ଜନେ କଥା ବଲତେ ଆମାର ଭାଲ ଲାଗେ, ତାଇ ତୋମାକେ ଯନ୍ତ୍ରିବ ଥେକେ ଡେକେ ଏନେହି, ନଇଲେ—

କୃଷ୍ଣ : ଆମି ଜାନତେ ଚାଇ ନା ତୋମାବ କି ଭାଲ ଲାଗେ ନା ଲାଗେ !
ସବ—

ବିଜୟ : କୃଷ୍ଣ, ଶୁନ୍ଦର ମୁଖ୍ୟାନା ଅମନ ଭାରୀ କ'ରେ ରେଖୋ ନା । ହାସୋ, ହେସେ ଏକଟ୍ଟ ହାଙ୍କା କର । ତୋମାର ହାସିଯାଥା ମୁଖ ଆମାର ବଡ଼ ଭାଲ ଲାଗେ ।

କୃଷ୍ଣ । ବିଜୟଲାଲେର ମୁଖେର କାହେ ଦାତ ଥିଚାଇଯା ହାସିଲ—

କୃଷ୍ଣ : ହି-ହି-ହି-ହି—! ହେୟଚେ ତୋ ? ଏବାର ଯାଇ—

ବିଜୟ : ଯେତେ ଦେବ ନା ।

କୃଷ୍ଣ : ଐ ଭାଖୋ—ମହିମଣାଇ—

ବିଜୟ : ଏଂୟ.....କୋଥାଯି ମଜ୍ଜୀ ? କୃଷ୍ଣ, ଯେମୋ ନା—ଶୋନୋ—

কৃষ্ণ : (হাসিয়া) না ।

বিজয় : কৃষ্ণ—

কৃষ্ণ : উহ !

কৃষ্ণ ছুটিয়া পলাইল, বিজয়লাল তাহার পিছনে পিছনে গেল ।

(গোরীশকুরকে লইয়া ধনঞ্জয় প্রবেশ করিলেন ।

ধন : আধা-আধি রাস্তা এসেছি । এখানে খানিক জিরিয়ে নেওয়া যাক, তাবপর অক্ষকাব হ'লে আবার বেকলো যাবে ।

(গোরী টুপি খুলিয়া মুক্তবেত্তে চারিদিকে চাহিল—)

গৌরী : বা—বা ! কী অপূর্ব তোমাদের দেশ সর্দাব ! এ কোন অমরাবতীতে আমাকে নিয়ে এলে !

ধন : ওকি, টুপিটা একেবারে খুলে ফেললেন যে ! কেউ দেখে ফেলবে ! শেষে কি তীবে এসে তবী ডোবাবেন ! টুপি পরুন ।

গৌরী : (টুপি পরিয়া) কী স্বন্দর ঝর্ণা আৱ কী ঘনোবষ পরিবেশ ! এসব দেখে মনে হচ্ছে যেন সেকালেৰ সেই প্রাচীন স্বন্দর ভাৱতবৰ্দ্ধে আবার ফিবে গেছি । কালিদাসেৰ ভাৱতবৰ্দ্ধ, অজস্তা ইলোবাব ভাৱতবৰ্দ্ধ—যেন পাহাড়-পৰ্বতেৰ মধ্যে লুকিয়ে ব'সে আছে ।

ধন : তা বটে । শতাব্দীৰ পৰ শতাব্দী ধ'ৰে ভাৱতবৰ্দ্ধেৰ উপৰ দিয়ে নিয়তিব শত শত বড় ব'য়ে গেছে, পাঠান মোগল ইংবেজ দেশটাকে নিয়ে টানাটানি ছেড়াচীড় কৰেছে ; কিন্তু বিন্দ-ঝড়োয়া তাদেৱ দুর্ভেগ গিরিসংকটেৱ মধ্যে নিশ্চিন্ত ব'সে আছে, তাদেৱ গায়ে একটা আৰুচড় লাগেন্তু ।

নেপথ্য হইতে মিলিত নাৰীকঠোৱ গানেৱ রেশ ভাসিয়া আসিল—

এই সেৱেছে ! কাছাকাছি লোক রঞ্জেছে তাহলে !

গৌরী : কাব্রা গান গাইছে !

ଧନ : କୋଣୋ ମେଘର ବୋଧହୟ ବିଯେ ଠିକ ହେବେ ତାଇ ସଥିମେବ
ନିୟେ ମଜ୍ଜଲଗୀତ ଗାଇତେ ଗାଇତେ ଶୈଳେଶ୍ଵରେବ ପୁଜୋ ଦିତେ
ଏସେହେ ।

(ନେପଥ୍ୟ ଗାନ)

ଜୟ ଜୟ ଗୌବୀ ମହେଶ ।

ପିନାକ-ବାଦକ ଚିତ-ଉତ୍ସାଦକ

ଶୁରୁତଟିନୀ-ଧୂତ-କେଶ ।

ଜୟ ଜୟ ଗୌବୀ ମହେଶ ।

ଆଦ ସନାତନ ମଞ୍ଚତି ଜୟ ଜୟ

ଅଜ୍ଞେ ଚନ୍ଦନ ଲେଶ ।

ଶ୍ଵରନବ-ପାଲକ ଫଣିମାଣ-ମାନକ

ଚଞ୍ଚଭାନ ବବବେଶ ।

ଜୟ ଜୟ ଗୌବୀ ମହେଶ ॥

ଧନ : ଅୟା- ବାଡୋଯାବ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ତର୍ଜାମେ ତାବ ମାନେ ଓ । (ଗୌବାକେ)
ଆପନି ଏକଟ୍ ଆଡାଲେ ଧାନ ।

ଧୂତ ଅନ୍ତର୍ଜାମେ ମନ୍ଦିରେ ଦିକ ହିତେ ନାମିଯା ଥାମଲେନ ।

ଗୌରୀ ଦୂର ମରିଯା ଗେଲ ।

ଅନନ୍ତ : ଏକି ସଦାବ ଧନକ୍ଷୟ । ଆପନି—?

ଧନ : ନମ୍ବଟେ । ଟେଶନେ ଗିଯେଛିଲାମ, ଏଥନ ବାଜଧାନୀତେ ଫିବେ
ଯାଚି । ଆପନି ବୁଝି ବାଗୀଜୀକେ ନିୟେ ମନ୍ଦିବେ ପୁଜୋ ଦିତେ
ଏସେହେ ?

ଅନନ୍ତ : ହୀୟା । କଞ୍ଚବୀ-ମାଘେବ ପୁଜା-ଅର୍ଚନା ଶେଷ ହେବେ, ଏବାବ ଆୟବା
ବାଡୋଯାବ ଫିବେ ଯାଚି । ଭାଲ କଥା, ଅଭିଷେକ ସମ୍ବନ୍ଧେ—

ধন : কোনো চিন্তা নেই। দিন তো হিরহয়েই আছে, আগামী
শক্রা নবমী —

অনঙ্গ : ভালঘ ভালঘ অভিষেকটা শেষ হ'লে বাঁচি। সেইদিন আবার
কস্তুরী-মায়ের সঙ্গে শক্র সিংহের তিলক—তাব দু'শাস পরে
বিবাহ। সব শাখায় শাখায় হ'য়ে আছে। আচ্ছা, চললাম
সর্দার।

ধন : আসুন। নমস্কণ্ঠে—

অবজ্ঞদেও প্রহান করিলেন। গৌরীশক্র সর্দারের কাছে
কিরিয়া আসিল।

গৌরী : এটি কে সর্দার ?

ধন : বড়োয়া রাজ্যের মন্ত্রী অনঙ্গদেও।

গৌরী : বড়োয়া — ?

ধন : ভুলে গেলেন ! কিন্তু আর বড়োয়া পাশাপাশি দুই রাজা,
শাশ্বতখান দিয়ে কিন্তু নদী বয়ে গেছে।

গৌরী : বটে বটে। তা বড়োয়া রাজ্যের রাজা কে ?

ধন : রাজা নেই। যৃত বাজার একমাত্র কন্তা কস্তুরীবাঙ্গি বর্তমানে
রাজ্যের উত্তরাধিকারিণী—

গৌরী : ও। তা মন্ত্রীশাস্তি শক্র সিংহের বিয়ের কথা কী
বলছিলেন ?

ধন : (গভীর মুখে) ঝিন্দের ভূতপূর্ব মহারাজ ভাস্কর সিং কুমার
শক্র সিংহের সঙ্গে বড়োয়ার কস্তুরীবাঙ্গির বিবাহ হির ক'রে
গেছেন। বিবাহের পর দুই রাজ্য এক হয়ে যাবে, সেই
শুভদিনের কথা মন্ত্রী বলছিলেন।

গৌরী : বাঃ... শুধু রাজ্য নয়, সেই সঙ্গে রাজকন্তা !

সেয়েদের হাসির শব্দে ধূমপাতা ও গৌরী মুখ তুলিয়া অল্পেরের
দিকে চাহিলেন।

ଧନ : ଗ୍ରାମୀ ଆସଛେନ । ଚଲୁନ, ଆମରା ଆଡ଼ାଲେ ଯାଇ ।

ତୁହିଜନେ ଅନ୍ତରୀଳେ ଗେଲେନ । କଞ୍ଚାରୀ, କୃଷ୍ଣ ଓ ଅନ୍ତରୀଳ ସଥିରୀ ମନ୍ତ୍ରିର
ହିତେ ନାହିଁଆ ଆସିଲ । କୃଷ୍ଣର ହାତେ ନିର୍ମିଲୋର ଥାଳା ।

ତାହାଦେର ପିଛନେ କିଛନ୍ତିବେ କୌଣୀ ପୋଥାକପରୀ ବିଜୟଲାଲ ।

କଞ୍ଚାରୀ : ବେଚାରା ବିଜୟଲାଲେବ ବଡ଼ି ମୁକ୍କିଲ ହେଁଥେ ।

କୃଷ୍ଣ : ମୁକ୍କିଲଟା କିମେବ ସଥି । ବେଶ ତୋ ଗନ୍ଧାଇ-ମନ୍ତ୍ରିର ଚାଲେ ପିଛୁ
ପିଛୁ ଆସଛେ ।

କଞ୍ଚାରୀ : ଓ ଏମେହେ ଆମାକେ ପାହାବା ଦେବାର ଜଣେ, କିନ୍ତୁ ତୋର ଦିକ
ଥେବେ ଓ ଚୋଥ ସରାତେ ପାରଛେ ନା । ବୋଧହୟ ଭୟ ହେଁଥେ
ତୋକେ ଚିଲେ ହେ । ମେରେ ନିଯେ ଯାବେ ।

କୃଷ୍ଣ : ଆମାକେ ହେଉ ମେରେ ନିଯେ ଯାବେ ଏମନ ଚିଲ ଆଜ୍ଞା ଜୟାଯନି ।

କଞ୍ଚାରୀ : ଆଜ୍ଞା କୃଷ୍ଣ, ତୁହି ବିଜୟଲାଲକେ ଥୁବ ଭାଲବାସିନ୍ ?

କୃଷ୍ଣ : ବାରେ, ଓବ ସଙ୍ଗେ ଆମାର ବିଯେ ହବେ, ଓକେ ଭାଲବାସବୋ ନା !

କଞ୍ଚାରୀ : ବିଯେ ହ'ଲେ ତଥନ ଭାଲବାସବି, ଆଗେ ଥାକତେ ଭାଲବାସବି
କେବ ? ଆଜ୍ଞା, ବିଜୟଲାଲଓ ନିଶ୍ଚଯ ତୋକେ ଥୁବ ଭାଲବାସେ ?

କୃଷ୍ଣ : ମେ କଥା ଓକେଇ ଜିଗ୍ଯେସ କବ ନା ।

କଞ୍ଚାରୀ : ତାଇ କବି ।—ମର୍ଦ୍ଦାର ବିଜୟଲାଲ !

କୃଷ୍ଣ : (ବାକୁଳ ହିୟା) ଏହି, ଓକି ! ନା ନା—

(ବିଜୟଲାଲ କାହେ ଆସିଲ)

କଞ୍ଚାରୀ : ତୁମି ଏଗିଯେ ଯାଉ, ଆମାଦେର ପିଛୁ ପିଛୁ ଆସତେ ହବେ ନା ।
ଦେଖ ଗିଯେ ମନ୍ତ୍ରୀମଶାଇ କୋଥାଯି ଗେଲେନ ।

ବିଜୟ : ଜି ।

(ଏକଟୁ ଇତ୍ତତ କରିଯା ପ୍ରହାର କରିଲ)

କୃଷ୍ଣ : ବାକୁଳ ! ଆମାର ଭୟ ହସ୍ତେଛିଲ ବୁଝି ଓହି କଥା ତୁମି ଜିଗ୍ଯେସ
କରବେ ।

কস্তুরী : (হাসিয়া) এগাব ঘাফ করলুম । কিন্তু মনে রাখিস, যতদিন
না বিয়ে হয় ততদিন বিজয়লালকে ভালবাসবি না ।

কৃষ্ণ : তবে কাকে ভালবাসবো ?

কস্তুরী : আমাকে ।

কৃষ্ণ : আহা, তোমাকে ধেন ভালবাসি না ।

কস্তুরী : অমন ভাগেব ভালবাসা আমাৰ দৰকাৰ নেই ।

কৃষ্ণ : বেশ । কিন্তু তুমিও বল সথি, যতদিন তোমাৰ বিয়ে না হয়
ততদিন আমাকে ছাড়া আব কাউকে ভালবাসবে না ।

কস্তুরী : বেশ, এই কথা বইলো । এখন চল, আৱ দেৱি কৱলে
বিজয়লাল আবাৰ ফিৱে আসবে ।

হাত ধৰাধৰি কৱিয়া সকলে প্ৰস্তাৱ কৱিল । গৌৰী মঞ্চেৰ মধ্যস্থলে
আসিয়া সেই দিকে চাঁচিয়া গছিল । ধনঞ্জয় পৱে আসিয়া গৌৰীৰ
তত্ত্বজ্ঞান দেখিবা অপসন্ধি কইলেন ।

ধন : চলুন, আমাদেৱ যাবাৰ সময় হ'ল ।

গৌৰী : ওই যিনি আগে আগে গোলেন ..লাল চেলি পৰা...উনিই বুৰি
বাড়োয়াৰ রাণী কস্তুৰীবাটী ?

ধন : ইঝা, শকব সিংহেৰ বাগ্দতা বধ ।

গৌৰী : (একটু ধামিৱা) একটু। কথা সৰ্দাব । কস্তুৰীবাটীয়েৰ তি঳ক
অৰ্থাৎ পাকা দেখা হবে আমাৰ সঙ্গে অথচ বিয়ে হবে আৱ
একজনেৰ সঙ্গে । এতে শান্তিৰতে কোনো দোষ হবে না ?

ধন : (মেঘাচ্ছন্মথে) রাণী এসব কিছু জানতে পাৰবেন না ।

গৌৰী : তা ঠিক, ঘনেৱ অগোচৰে পাপ নেই । অভিষেকেৰ দুমাস
পৱে বিয়ে ?

ধন : ইঝা ।

ଗୋରୀ : କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୂରସେ ଶକ୍ତି ସିଂକେ ସମି ଥୁଣ୍ଡେ ନା ପାଓୟା ଯାଏ
ତାହଲେ ବିଯେଟାଓ କି ବକଳମେ ଆମାକେ କରତେ ହବେ ନାକି ?

ଧନଞ୍ଜୟର ମୁଖେର ଜ୍ଞାନ ଗଭୀର ହଇଲ ।...ବେପଥେ ଅନ୍ଧକୁରଖନି ଶୋବା
ଗେଲ, ଧନଞ୍ଜୟ ପ୍ରକ୍ରିତ ମେଇଲିକେ ଚାହିଁଲେନ ।

ଧନ : କାଳୋ ଘୋଡ଼ାର ସନ୍ଧ୍ୟାର...ମୟୁରବାହନ ! କି ଆପନ ! ଫିରେ
ଦୀଡାନ—ପିଛନ ଫିରେ ଦୀଡାନ, ଏଥିନି ଶମତାନଟା ଦେଖେ
ଫେଲବେ !

ମୁଖେର ଉପର ଟୁପି ଟାନିଯା ଦିଯା ଗୋରୀ ଏକକୋଣେ ସରିଯା ଗେଲ ।

→ ଧନଞ୍ଜୟ ମାରଖାନେ ପ୍ରକ୍ରିତ ହଇଯା ଦୀଡାଇଲେନ । ଅନ୍ଧକୁରଖନି ଧାରିଲ,
ଉଚ୍ଚହାଶ୍ଵରନି ଶୋବା ଗେଲ । ତାରପର ଘୋଡ଼ାର ଚାକୁକ ହାତେ ମୟୁର-
ବାହନ ପ୍ରଦେଶ କରିଯା ଏକନଙ୍ଗରେ ପରିହିତ ଦେଖିଯା ଲାଇଲ ।

ମୟୁର : ହା ହା ହା ! ଆବେ କେ ଓ, ସର୍ଦୀର ଧନଞ୍ଜୟ ନାକି ! ବନ୍ ବନ୍ ଚୁଁଟି ଏ
ବୈଧୁଯା କାହା ଗୁଣି ! ତୋମାର ବିରହେ ଆମର ସେ ବଡ଼ କାତର
ହସେ ପଡ଼େଛିଲାମ ସର୍ଦୀର ! ଏତଦିନ ଛିଲେ କୋଥାଯ ?

ଧନ : ମେ ଥବେ ତୋମାର ଦରକାବ ନେଇ ।

ମୟୁର : ବାଲ ଚଲଲେ ଯେ ! ଏକଟ୍ଟ ଦୀଡାଓ ନା ଛାଇ । ମଫର ଥେକେ
ଆସଛ, ଦୁଟୋ କଥାଓ କି ବନ୍ଦୁଲୋକେର ସଙ୍ଗେ କଇତେ ନେଇ ?—
ଆରେ ସଙ୍ଗେ ଓଟି କେ ? ଆପାଦମସ୍ତକ ଢାକା...ଭାରି ମନ୍ଦେହ ହଚେ ।
ବଲି, ଶ୍ରୀଜାତୀୟ ମାନୁଷ ନୟତୋ ! ହାଃ ହାଃ ହାଃ—ସର୍ଦୀର, ବୁନ୍ଦ
ବସେ ତୋମାର ଏ କୌ ରୋଗ ! ହାୟ ହାୟ, ଅସଂ ସଙ୍ଗେ ମାନୁଷେର
କୌ ସର୍ବନାଶି ହୟ ! ଶେଷେ ଶକ୍ତି ସିଂ ତୋମାର ଚରିତ୍ରେ ଯୁଣ
ଧରିଯେ ଦିଲେ ! ହାଃ ହାଃ ହାଃ !

ଧନ : ଦୀଡାଓ !

ମୟୁର : ତା କି ହୟ ସର୍ଦୀର ! ତୁମ୍ହି ଏକଟା ଆନ୍ତିକାଳେର ବୁଢ଼ୋ ଏହି

শুলুরী উরৎকে নিয়ে পালাবে, আর আমি জোয়ান ঘৰণ তাই
টাড়িয়ে দেখবো ! হতেই পারে না, বিলকুল নাম্বুর !

(গোরীর দিকে অগ্রসর হইল)

ধন : (পকেটে হাত দিয়া) ময়ূরবাহন ! তুমি চ'লে যাও এখান
থেকে ।

ময়ূর : আগে তোমার পিয়ারি নাজ্ঞির টাদমুখখানি একবার—
(অগ্রসর)

ধন : খবরদার !

পিণ্ডল বাহির করিয়া ময়ূরবাহনের বুকের সারলে ধরিলেন । ময়ূর-
বাহনের মুখখানা হিংস্র বিকৃত হইয়া উঠিল, পরক্ষণেই সে হাসিয়া
উঠিল ।

ময়ূর : আজ জিতে গেলে সর্দার ! ভালকথা, তোমার শক্তি সিং
বাহাল তবিয়তে আছে তো ? অভিষেক টিক সময়ে হবে তো ?
দেখো, আবার ষেন না পালায় ।

ধন : ফের যদি বেয়াদপি করেছিস তো গুলি ক'রে তোর খুলি
টাড়িয়ে দেব !

ময়ূর : হঃ !—হাঃ হাঃ হাঃ—

(অহাৰ কৱিল । গোরী ধনশ্রয়ের কাছে আসিল ।)

গোরী : লোকটা কে সর্দার ?

ধন : উদিত সিংয়ের ইয়াৰ আৱ তাৰ শনি । উদিত সিংয়ের
চেষ্টে শয়তান যদি কেউ থাকে তো ওই ময়ূরবাহন । কিন্তু
আৱ দেৱি নয়, চলুন বেৱিয়ে পড়া যাব ।

চতুর্থ দৃশ্য

শক্তিগড় হুগের একটি কঙ্ক

রাত্রিকাল। উদিত সিং দাঢ়াইয়া টেলিগ্রাম পড়িতেছে, নিকটে প্রহ্লাদ দণ্ড দাঢ়াইয়া আছে। প্রহ্লাদের পরিধানে হিন্দুস্থানী বেশ, কিন্তু শাখায় টুপি নাই।

উদিত : ‘আলু পৌচ্ছিল, সঙ্গে অজ্ঞানা মাল। ঘোড়ার পিঠে ঝিল্লি
রওনা হইল’—স্বরূপদাসের তাব।

প্রহ্লাদ : আজ্ঞে! যদিও আমার নামে এসেছে, আসলে তার
আপনার। তাইতো এতরাত্রে ঘোড়ায় চ'ড়ে শক্তিগড়ে
আসতে হয়েছে ছজুর।

উদিত : কিন্তু কথাটা কী? কার আলু? কিসের আলু? তুমি কি
আলুব ব্যবসা স্থৰ করেছ?

প্রহ্লাদ : আপনার আশীর্বাদে তা কবেছি ছজুব।

উদিত : বল কি! মনিহাবী দোকান, তার ওপর আবার
আলু। তুমি দেখছি ঝিল্লের সমস্ত টাক। বাংলাদেশে নিয়ে
যাবে!

প্রহ্লাদ : কী যে বলেন বাজকুমার! বাংলাদেশ থেকে এসে সামান্য
কারবাব ফেঁদেছি আপনার আশীর্বাদে। কিন্তু ও কথা যাক।
টেলিগ্রামে স্বরূপদাস যে-আলুর কথা লিখেছে সে-আলু কিন্তু
ধোকার টাটি।

উদিত : মানে এ আলু সভ্যিকারের আলু নয়!

প্রহ্লাদ : না ছোট বাজকুমার। কথাটা বুবো দেখুন।—আমার
আলুর কারবাব আছে, রেলগাড়ী ক'রে শাল আনাতে হয়।

কাজেই স্টেশন-মাস্টাব যদি আলু পৌছানোর খবর জানিয়ে
আমাকে তার পাঠায় তাহলে কেউ কিছু সন্দেহ করবে না।

উদিত : বুঝলাম। তারপর ?

প্রহ্লাদ : তাই স্বর্কপদাম তাব করছে ছজুৱ—আলু পৌছিল। ভাবি
তোখড় লোক স্বর্কপদাম। আসলে আলু আপনার আশীর্বাদে
আলু নয়। আলু হ'ল গিয়ে—সর্দার ধনঞ্জয়।

উদিত : সর্দাব ধনঞ্জয় ! বটে বটে, তুমি ঠিক ধবছে প্রহ্লাদ। ধনঞ্জয়
ফিরে এসেছে ! কিন্তু অজানা ঘানটি কে ?

প্রহ্লাদ : সেটা তো বোধগম্য হচ্ছে না কুমার।

উদিত উঁঁঁগভাবে পায়চাঁরী করিতে লাগিল।

উদিত : খটকা লাগছে। শঙ্কব সিংকে লোপাট কবধাৰ পৱ
ভেবেছিলাম অভিষেক ভেন্টে থাবে। কিন্তু ওৱা রঞ্জিতে
দিয়েছে যে শঙ্কব সিংয়েৰ অস্তথ ; বাজবাড়তে কড়া পাহারা
বসিয়েছে, কাউকে চুকতে দিচ্ছে না। তার ওপৰ ধনঞ্জয়
হঠাতে কোথায় চ'লে গিয়েছিল, একজন লোক নিয়ে আজ
ফিরে এসেছে। ক'ম মৰলৰ ওদেৱ বৃত্তে পাৰ্ছি না।

প্রহ্লাদ : হয়তো যত্তামন পাবে শঙ্কব। সংয়েব নিকন্দেশেৰ খবৱটা চেপে
বাখতে চায়।

উদিত : কৰ্তাদিন তা পাববে ? অভিষেকেৱ দিন তো এসে পড়লো।
তখন তো আৱ চেপে রাখতে পাববে না। তখন তো শঙ্কব
সিংকে বাব কৱতে হবে। কোথা থেকে বাব কৱবে শঙ্কৰ
সিংকে ?

প্রহ্লাদ : তা বটে। শঙ্কৰ সিং তো এই শান্তিগড় ছৰ্গে বন্দী। ওৱা
তাকে কোথায় পাবে !

ଉଦିତ : ପ୍ରହ୍ଲାଦ, ତୁମি ତୋ ବାଙ୍ଗଲୀ, ତୁମି ଆମାଜ କରତେ ପାରଛ ନା ଓରା କି ମେଲବ ଏଟେଛେ ?

ପ୍ରହ୍ଲାଦ : କିଛୁ ଆମାଜ କରତେ ପାରଛି ନା କୁମାର ସାହେବ । ଆମି ଗରୀବ ଦୋକାନଦାର, ଆମାବ ମାଥାଯ ଏମବ ବାଜବୁଦ୍ଧି ଥେଲେ ନା ! ଥାକୁତେନ ମୟୁବାହନଜି, ଏକ ଲହମାଘ ସବ ସମ୍ମାନ କ'ରେ ଫେଲତେନ ।

ଉଦିତ : ତାଇତୋ, ମୟୁବାହନଇ ବା ଗେଲ କୋଥାଯ ? ଆଛା ମୁକ୍ତିଲ ! ଓବ ପବାର୍ମଣ ନିଯେହ ସବ କାଜ କବେଛି, ଏଥନ ଏହି ସଂକଟେବ ସମୟ ଦେ କୋଥାଯ ଗେଲ !

ପ୍ରହ୍ଲାଦ : ଯାବେନ ଆବାବ କୋଥାଯ, କାଚାକାଚିଇ ଆଛେନ । ହୃତୋ ଦୁର୍ଗେବ ପୁଲ ପୋବେ ଏକଟୁ ଖୋଲା ମାଠେ ହାଉଁ । ଥେତେ ଗେଛେନ ।

ଉଦିତ : ନା ନା, ମୟୁବାହନ ଅତ ବିଲାସୀ ନୟ, ନିଶ୍ଚଯ କୋନୋ ମେଲବେ ବୈବିଷେଚେ । ହୃତୋ ଶ୍ରୁତିବଦେବ କାଚେ ଥବବ ଜ୍ଞାନତେ ଗେଛେ —ଏହି ଯେ ! ଏସ ମୟୁବାହନ, ତୋମାବ କଥାଇ ହର୍ଚିଲ ।

ମୟୁବାହନ ପ୍ରବେଶ କରିଯା ହାତେର ଚାବୁକଟା ପ୍ରହ୍ଲାଦେର ଦିକେ ଛୁଡିଯା ଦିଲ, ପ୍ରହ୍ଲାଦ ମେଟା ଲୁଫିଯା ଲଟିଲ ।

ମୟୁବ : ତାହଲେ ଅନେକଦିନ ବାଚବୋ । ହାଃ ହାଃ ହାଃ ! କିନ୍ତୁ ଆଜ ଯେ ପ୍ରାଣଟା ପ୍ରାୟ ଗିଯେଛିଲ !

ଉଦିତ : ସେ କି !

ମୟୁବ : ଶୈଳେଶ୍ଵର ର୍ମନ୍ଦିବେର କାଚେ ବୁଡ଼ୋ ଧନଜୟେବ ସଙ୍ଗେ ଦେଖ । ତାର ସଙ୍ଗେ ଏକଟା ମୁଖ-ଢାକା ମାଝୁସ । ଭାବଲାମ, ତାର ମୁଖେର ଢାକା ସବିଷେ ଦୋଥ ଲୋକଟା କେ । କିନ୍ତୁ ବୁଡ଼ୋ ବ୍ୟାଟା ପିଣ୍ଡଲ ବାବ କ'ବଲେ ।

ଉଦିତ : ଓଦେର ସଙ୍ଗେ ତୋମାର ଦେଖ ହେଁବେ ତାହଲେ ! ଆମିଓ ସରପଦାସେବ ତାବ ପେଯେଛି ।

ମୟୁର : ଗତିକ ଶୁବିଧେର ଠେକଛେ ନା ।—ପ୍ରହଳାଦ, ଯାଏ ଦେଖେ ଏସ ଶକ୍ତର ସିଂ କୋଣ୍ଠବେ ଆଛେ କିନା !

ଉଦ୍‌ଦିତ : ଶକ୍ତର ସିଂ କୋଣ୍ଠରେ ଥାକବେ ନା ତୋ କୋଥାର ଯାବେ ।

ମୟୁର : ତା ବଟେ, ତା ବଟେ । ଶକ୍ତିଗଡ ଦୁର୍ଗ ଥେକେ ପାଲାନୋ ସହଜ କଥା ନଥ । ତବୁ ଚକ୍ରକର୍ଣ୍ଣର ବିବାଦଭଞ୍ଜନ କବା ଭାଲ ।—ପ୍ରହଳାଦ !

ପ୍ରହଳାଦ : ଆଜ୍ଞେ ।

ପ୍ରହଳାଦ ଅହ୍ନାନ କବିଲ । ମୟୁରବାହନ ପକେଟ ହିତେ ମଦେବ ଝାଙ୍କ ଲାଇଯା ମୁଖେ ଢାଲିଲ, ମୁଖ ମୁହିଯା ଝାଙ୍କ ପକେଟେ ରାଧିଲ ।

ମୟୁର : ଶୁଲ୍ବଦନ ଏସେଛେ ନାକି ?

ଉଦ୍‌ଦିତ : ଏସେଛେ ବୈକି । କିନ୍ତୁ ତାକେ ଏଥିନୋ ଶକ୍ତର ସିଂୟେବ କାହେ ପାଠାଇନି—

ମୟୁର : ହା : ହା : ହା : ! ଭୟେ ସି ଢେଲେ ଲାଭ କି ? ସଦି ନେହାଏ ଚେତ୍ତାମେଚି କରେ ଶକ୍ତର ସିଂ ତଥନ ଦେଖା ଯାବେ । କୋଥାଯ ଆଛେ ଶୁଲ୍ବଦନ ବାନ୍ଧି ?

ଉଦ୍‌ଦିତ : କାହେଇ ଆଛେ । କିନ୍ତୁ ମୟୁର, ତୁମି ଏଥିନ ଓସବ ଧାନ୍ୟ ଛାଡ଼ୋ । ଭେବେ ଦେଖେଛ କି ଭାବେ କତଦିନ ଚଲବେ ?

ମୟୁର : ଭାବରା କିମେବ ବନ୍ଧୁ ? ଆସି ଥାକତେ ତୋମାର କୋନୋ ଭୟ ନେଇ ।

ପ୍ରହଳାଦ ପ୍ରବେଶ କବିଲ, ମଜ୍ଜେ ଶକ୍ତର ସିଂ । ଶକ୍ତର ସିଂରେର ଚେହାରୀ ଅବିକଳ ଗୌରୀଶକ୍ତରେର ମତନ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନେ ତାହାର ଆକୃତି ଦୁର୍ଦ୍ଵାଗାସ, ପରିଧାନେ ଢିଲା ପାରଜାମା ଓ ମଲିନ ଡ୍ରେସିଂ ଗାଉନ ।

ପ୍ରହଳାଦ : ଏହି ନିନ—ଯୁବବାଜ ନିଜେଇ ଏଲେନ । (ପ୍ରହଳାଦ)

ଶକ୍ତର : (ଟେଷ୍ଟ ଅଲିତତ୍ତରେ) ଏଥାନେ ଏତ ଆଲୋ କେନ ? ଏଟା କୋନ୍ ଜାଗଗୀ ? କେ—ଉଦ୍‌ଦିତ ? ମୟୁରବାହନ ? ତୋମରା ଆମାକେ କୋଥାମ୍ବ ନିଯେ ଏସେଛ ?

ময়ুর : শুবরাজ, এটা শক্তিগড় দুর্গ—আপনার ছোট ভাই কুমার
উদিত সিংহের খাস তালুক।

শক্র : শক্তিগড় ! ইঠা ইঠা, তোমরা আমাকে শক্তিগড়ে এনেছিলে,
বলেছিলে নানান দেশের নাচওয়ালিবা এসেছে। কিন্তু কৈ,
কিছুই তো নেই। আমাব আব ভাল লাগচে না। আমি
চ'লে যাব।

মযুর : হাঃ হাঃ—এখনি যাবেন দোথায় ? আপনার মেশা ছুটে
আসচে দেখছি। এই নিন, এক চুমুক টাঙ্গন, আবার শক্তিগড়
দুর্গ স্বর্গ মনে হবে।

শক্র : মদ ? শুধু মদ আব ভাল লাগে না। নাচওয়ালিরা কৈ ?

মযুরবাচন ও উদিত সিং দৃষ্টিনিরিষ্য করিল।

উদিত : নাচওয়ালি চাট ?

(হাততালি দিয়া উচ্চকণ্ঠে)

গুলবদন বাটি !

পেশাযাজ পরা একটি হৃদয়ী প্রবেশ করিল, উদিতকে তসলিম
করিয়া হাসিমুখে বলিল—

বাটজী : হুকুম ?

উদিত চোখের ইশারায় শক্র সিংকে দেখাইল। বাটজী শক্র
সিংহের মন্ত্রুখে দোড়াইল।

শক্র : কে ?

বাটজী : দিল্লীর গুলবদন বাটি—আপনাব বাঁদী।

(শক্র সিংহের মুখে হাসি ফুটিল)

শক্র : গুলবদন বাটি ! বেশ শিষ্টি নাম।—এস আমাব সঙ্গে।

(গুলবদনের হাত ধরিয়া প্রস্থান করিল)

মযুর : হাঃ হাঃ হাঃ !

উদিত : তুমি হাসছ মযুববাহন ! আর আমার শাথার মধ্যে আগুন
জলছে। হবু রাজাকে চুবি ক'রে এনে নিজের দুর্গে বক্ষ
ক'বে রেখেছি, ওদিকে ওই ব্যাটা ধনঞ্জয় কী যে শয়তানি
মণ্ডল আটছে কিছু বুঝতে পাবছি না। তুমি কিছু বুঝতে
পাবচ ?

মযুর : মুখ-টাক। লোকটাব মুখ যদি দেখতাম তাহলে হয়তে। বুঝতে
পাবতাম। যাহোক আজ বাত্রে ওকথা ভেবে আব লাভ
নেই। কালকেষ্ট একটা হেস্টনেন্ট হ'য়ে যাবে।

উদিত : কালকেষ্ট !

মযুর : ইয়া। কাল সকালেই তুমি প্রাসাদে যাবে, গিয়ে রাজাৰ সঙ্গে
দেখা কৱতে চাইবে। যদি তোমায় চুক্তে না দেয় জোৰ
ক'রে চুকবে, ওদেব ধান্নাবাজি ভেড়ে দেবে, দেশস্থন্দ লোককে
জানিয়ে দেবে যে শক্র সিং পালিয়েছে !

উদিত : আর তুমি—?

মযুর : আমি খবৰ পাওয়ামাত্ৰ শক্র সিংকে কেটে কিঞ্চাৰ জলে
ভাসিয়ে দেব। বাস, কাজ হাসিল !

উদিত : তুমি আমার সঙ্গে যাবে না ?

মযুর : না—আমি এখানে শক্র সিংকে পাহারা দেব। আমাদেব
একসঙ্গে শক্রিগড় দুর্গ ছেড়ে না যাওয়াই ভাল।

উদিত : কেন ?

মযুর : তুমিই ভেবে দেখ বন্ধু, চাকু-বাকুৰেৰ হাতে শক্র সিংকে
ৱেখে চ'লে যা ওয়া কি উচিত হবে ? ধনঞ্জয়টা উয়কুৰ কুটিল—
যদি শক্র সিংকে উদ্ধাব কবে, আমাদেৱ দুজনেৱই গৰ্দান
যাবে।

ଉଦ୍‌ଦିତ : ତୋଥାର ଶ୍ରେଣୀର ଆଖି ବୁଝେଛି । ଶୁଲସନ ! କେମନ ?

ଶ୍ରେଣୀ : ହା : ହା : ହା : ! କିନ୍ତୁ ତାତେ ତୋଥାର ତୋ କୋନୋ କ୍ଷତି ନେଇ
ବନ୍ଦୁ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : ଆଖାର କ୍ଷତି ନେଇ—ତୁ ଯା ଇଚ୍ଛେ କର । ଆଖାର କାଜ
ହାସିଲ୍ ହ'ଲେଇ ହ'ଲ ।

ଶ୍ରେଣୀ : ହବେ ହବେ, କାଜ ହାସିଲ ହବେ । ତୋଥାକେ ଆଖି ବିନ୍ଦେର
ମିଂହାସନେ ବସିଯେ ତବେ ଚାଢ଼ିବ । କିନ୍ତୁ କାଳକେର ଦିନଟା ଶୁ—
ଶୁଲସନ ବାଟେ... ହା : ହା : ହା : —!

ଝାଙ୍କ ବାହିର କରିବା ଗଲାଯ ହନ ଚାଲିତେ ଥାକେ ।

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ

କିମ୍ବ ରାଜଭବନେ ରାଜାର ଶଯ୍ତକଙ୍କ

ପିଛବଦିକେର ଧୋଲା ଜୀବାଳା ମିରା କିଞ୍ଚାନୀ ଦେଖା ସାଇତେହେ ।
ଅଭାବକାଳ । ଗୋରୀଶ୍ଵର ପାଲଙ୍କ ଶୟାନ ଅବହାର ଜାଗିରା ଆହେ ।
ଧାରେର କାହେ କୁତ୍ରକପ ମଞ୍ଚରେଷେ ପାହାରା ଦିତେହେ ।
ଧରମ୍ଭାବ ପ୍ରବେଶ କରିଯା ଥାଟୋ ଗଲାଯ କୁତ୍ରକପକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେନ—

ଧନ : କୁତ୍ରକପ, କୁମାବେର ଘୂମ ଭେଡେହେ ?

ଗୋବୀ : ଭେଡେହେ ସର୍ଦ୍ଦାର । ତୁମ୍ହି ଉଠିଲେ କଥନ ?

ଧନ : (ଗୋରୀର କାହେ ଗିଲା) ଆମି ଦୂର୍ଭାଗ୍ୟ
ଭାର୍ଗବକେ ମର କଥା ବଲାତେ ବଲାତେଇ ବାତ କାବାର ହ'ମେ ଗେଲ ।
ତିନା ଏଥିନି ଆସଚେନ । ଆପନି ମନେ ବାଖବେନ, ଏଥିନ ଥେକେ
ଆପନି ଯୁବବାଜ ଶକ୍ତର ସିଂ, ଆପନାବ ଅନ୍ତ ପରିଚୟ ନେଇ ।

ଗୋବୀ : (ଶୟାମ ବସିଯା ଆଡ଼ମୋଡା ଭାଙ୍ଗିଲ) ଅଭିନ୍ୟାନ ଶକ୍ତ ହ'ଲ
ତାହଲେ !

ଧନ : ଭସ ନେଇ—ଆମି ଆଚି ।

ପ୍ରାଣ୍ୟମୁତି ଏହି ଦେଓଯାନ ଶଜ୍ଜପାଣି ପ୍ରବେଶ କରିଲେନ ଏବଂ ହାତ ତୁଳିଯା
ଗୋରୀଶ୍ଵରକେ ଆର୍ଦ୍ଦାଦ କରିଲେନ ।

ବଞ୍ଚ : କୁମାବ ଆଜ କେମନ ଆହେନ ? ଜର ବୋଧ କରି ନେଇ ।

(ଗୋରୀର କଗାଳେ ହାତ ଦିଲା ଦେଖିଲେନ)

ଧନ : କୁମାବ ଆଜ ଭାଲଟେ ଆହେନ । ବାହିବେର ଲୋକେର ମଜେ ଦେଖା
କରତେ ପାରିବେନ ।

ବଞ୍ଚ : ଭାଲ ଭାଲ । କିନ୍ତୁ ତୁ, ଡାକ୍ତାବ ଗଢାନାଥକେ ଏକବାର ଜିଜ୍ଞାସା
କରା ଦରକାର ।

ଧନ : ଅବଶ୍ୟ ଡାକ୍ତାବକେ ଜିଜ୍ଞାସା ନା କ'ରେ କୋନ କାଜଇ ହତେ
ପାରେ ନା । ବିଶେଷତ ଆଗାମୀକାଳରୁ ସଥିନ ଅଭିବେକ ।

ଗୌରୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଉତ୍ତରେର ମୁଖେ ପାଲେ ଚାହିତେ ଲାଗିଲ
କ୍ରତ୍ରକ୍ରମ, ଡାକ୍ତାର ଗଜାନାଥକେ ଥବି ପାଠାଓ ।

(କ୍ରତ୍ରକ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ମାଳା)

ଗୌରୀ : ବ୍ୟାପାର କି ? ଡାକ୍ତାର କି ହବେ !

ଧନ : ଆପଣି ଆଜ ପଞ୍ଚିଶ ଦିନ ଅମ୍ବୁଧେ ଭୁଗଛେନ...ମାଝେ ଅବଶ୍ୟ ଯୁବଇ
ଥାବାପ ହସେଛିଲ, ଏଥିନ ଅନେକଟା ଭାଲ ଆଛେନ । ଡାକ୍ତାର
ଗଜାନାଥ ଏଥିନି ଏସେ ଆପନାକେ ପରୀକ୍ଷା କରିବେ । ତାହଲେଇ
ବୋରୀ ସାବେ ଆପନାବ ଦରବାବ କରିବାବ ମତ ଅବଶ୍ୟ ହସେଛେ
କିନା ।

ଗୌରୀ : ଓ—ତା ଅମ୍ବୁଧଟା କୌ ?

ଧନ : ଅତିରିକ୍ତ ମଦ ଥାନ୍ତ୍ରୟାବ ଦରନ ଆପନାବ ଲିଭାର ପାକବାର ଉପକ୍ରମ
କବେଚିଲ ।

(କ୍ରତ୍ରକ୍ରମର ଅବେଳା)

କ୍ରତ୍ର : ଡାକ୍ତାର ଗଜାନାଥ ଆସଛେନ ।

ଧନ : (ଗୌରୌକେ) ପ୍ରଥମେ ଆପଣିହି ଡାକ୍ତାବେବ ସଙ୍ଗେ କଥା ବଲୁନ ।
(କ୍ରତ୍ରକ୍ରମକେ) ଆସତେ ବଲ ।

କ୍ରତ୍ରକ୍ରମ ବାରେର ବାହିରେ ଇକିତ କରିଲ, ପ୍ରୋଟ ଡାକ୍ତାର ଗଜାନାଥ
ଅବେଳ କରିଲେନ ଏବଂ ହାତମୁଖେ ଅଭିବାଦନ କରିତେ କରିତେ ଗୌରୀର
ଦିକେ ଅଗ୍ରମ ହଇଲେନ ।

ଗୌରୀ : ଏମ ଡାକ୍ତାର—ବୋସୋ ।

ଗଜା : ଆଜ କେମନ ଘନେ ହଜେ ଯୁବରାଜ ?

গৌরী : ভালই তো ।

গঙ্গা : (শয়ার পাশে বসিয়া) দেখি আপনার নাড়ী...বাঃ দিব্যি
চলছে । আমাব চিকিৎসাব শুণ আছে বলতে হবে—
হাঃ হাঃ হাঃ !

গৌরী ও ধনশ্রয় মুখ টিপিয়া তাসিলেন ।

আচ্ছা এবাবে জিভ দেখিবাঃ বাঃ বাঃ ! চমৎকার জিভ ।
লিভারটা ও তাহলে পরীক্ষা করি—

সিতার পরীক্ষা করিয়া ডাক্তারের মুখ সংশয়ের ঢায়া পড়িল ।

তাইতো আপনাব এত ভাল স্বাস্থ্য আমি অনেকদিন
দেখিনি । ও জিনিসটা কি সত্তাই ছেড়ে দিয়েছেন ?

গৌরী : (বিশ্রদভাবে) ইয়া ডাক্তাব, ও বিষ আব আমাব সহ
হচ্ছিল না ।

গঙ্গা : (সামন্দে হাত ঘষিয়া) বেশ বেশ । আমি ব'লে
আসছি পটা না ছাড়লে আপনাব শবীব শোধবাবে না ।
বলেছি কিমা দেওয়ানজী ?

বজ্র : বলেছ বৈকি ।

গঙ্গা : তবে এত শীঘ্ৰ এতটা উন্নতি হবে আমি আশা কৰিনি ।

ধন : তা ওলা বদলের শুণও তো থানিকটা আছে ।

গঙ্গা : তা বটে, তা বটে ।

বজ্র : আচ্ছা গঙ্গানাথ, এখন তাহলে যুববাজ বাটিবেব লোকেব সঙ্গে
দেখা কবতে পারেন ?

গঙ্গা : (উঠিয়া) ইয়া ইয়া, নিশ্চয় । উনি তো এখন সেৱে গেছেন—
ওযুব-বিশুধেৱ দৰকাৰ নেই । আচ্ছা আজ তাহলে আমি
ষাই—

ଧନ : (କାହେ ଆସିଯା) ଦେଖ ଡାକ୍ତାବ, ତୁମି ତୋ ସବହି ଜାନୋ,
କଥାଟା ଯେନ ପ୍ରକାଶ ନା ପାଇଁ । କୁମାବକେ ଏବାବ ବାଂଲାଦେଶ
ଥେକେ ଥିବେ ଏମେହି ।

ଗଙ୍ଗା : ଅଁଯା ! ବାଂଲାଦେଶେ ଗିମ୍ବେ ଉନି ଏତ ଭାଲ ଛିଲେନ ! ମେଥାନେ
ସେ ଭୟକ୍ଷବ ଘ୍ୟାଲେରିଯା ।

ଧନ : ଭାଲ ଯେ ଛିଲେନ ତା ତୋ ଦେଖତେଟ ପାଇଁ । ଯାହୋକ, ଉନି
ଏତଦିନ ତୋମାବ ଚିକିତ୍ସାଯ ଏଥାନେଟ ଛିଲେନ ଏକଥା ଯେନ
ଭୁଲୋନା ।

ଗଙ୍ଗା : ବିଲକ୍ଷଣ ! ତା କି ଭୁଲି ! ଆମାବ ଚିକିତ୍ସାବ ଶୁଣେଇ ତୋ
ଉନି ମେରେ ଉଠେଛେନ—ହା : ହା : —

ଧନ : ହା : ହା : !

ଗଙ୍ଗାନାଥ ପ୍ରତ୍ୟାନ କରିଲେନ । ଗୋରୀ ପାଲକ ହିଟେ ନାହିଁଲ ।

ସାବାସ ! ଡାକ୍ତାବ ସଥନ ଧବଡେ ପାରେନି ତଥନ ଆବ ଭୟ
ନେଇ ।

ଗୌରୀ : ଡାକ୍ତାବ ବୁଝି ସବ କଥା ଜାନେ ନା ?

ଧନ : ନା । ଡାକ୍ତାବ ଗଙ୍ଗାନାଥ ଲୋକ ଭାଲ କିନ୍ତୁ ବଡ ବେଶୀ କଥା କମ୍ବ ।

ଗୌରୀ : ଆମଲ କଥାଟା କେ କେ ଜୀବନେ ?

ଧନ : ଆସି, ଦେଖ୍ୟାନଜୀ ଆବ କମ୍ବକପ ।

ଗୌରୀ ପିଚରଦିନିକବ ଜାନାଲାବ କାହେ ପିଲା ଦ୍ୱାରାଇଲ ।
ବଜ୍ରପାଣି ଧନକ୍ଷୟବ ଦିକେ ଏକବାର ସମ୍ମାଧୁଚକ ଧାଡ ନାହିଁଲା
ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଞ୍ଚାନ କରିଲେନ ।

ଗୌରୀ : ବା : ! ପ୍ରାସାଦେବ କୋଲ ଦିଯେ ନଦୀ ବାଯେ ଗେଛେ । ଓପାରେଓ
ଏକଟା ପ୍ରାସାଦ !

ଧନ : ଗୁଟା ଝଡ଼ୋଯାର ରାଜପ୍ରାସାଦ ।

ଗୌରୀ : (ଫିବିଯା) ଓ—ରାଗୀ କଞ୍ଚରୀବାଟି ଓହ ପ୍ରାସାଦେ ଥାକେନ ।

ধন : ইয়া।

বজ্রকপ সন্তুষ্ট হইয়া উঠিল। কিন্তু সে কিছু বলিয়ার পূর্বেই
কিশোরী চম্পা অবেশ করিয়া দ্বারের কাছে দাঁড়াইল।

চম্পা : কুমার, আপনার আনন্দের গরম জল তৈরি হয়েছে।

গৌরী সবিজ্ঞায়ে ধনস্মাধুর পানে চাহিল। ধনস্মাধুর ভাড়াতাড়ি
চম্পার কাছ পেলেন।

ধন : চম্পা, তুমি বাইরে অপেক্ষা কর, কুমার যাচ্ছেন।

(চম্পা থাড় হেলাইয়া চলিয়া গেল)

গৌরী : এটি কে?

ধন : চম্পা আপনার খাস পরিচারিক।

গৌরী : কিন্তু ওকে দেখে তো দাসী-বানী ব'লে ঘনে ত'ল না, ঘনে
হ'ল ভদ্রঘবের মেয়ে।

ধন : শুধু ভদ্রঘবের "নয়, সন্ত্বাহৃতবের।" ওর বাবা ত্রিবিক্রম সিং
ঝিন্দের একজন বনেদী বড়লোক।

গৌরী : তাহলে—?

ধন : এ দেশের রেওয়াজ, বড়ঘবের মেয়েব। রাজবাড়ীতে রাণীদের
কাছে থেকে সহবৎ শিক্ষা করে।

গৌরী : কিন্তু এতে বনেদী ঘরের মেয়েদের কোনো অনিষ্টের সন্তানবনা
নেই কি?

ধন : নেই এমন কথা বলা যায় না, তবে আজ প্যন্ত কথনো তা
হয়নি।

গৌরী : কিন্তু শঙ্কর সিংহের মত চরিত্রের লোক—

ধন : শঙ্কর সিংহের একটা মহৎ শুণ ছিল, তিনি নিজের অস্তঃপুরের
কোনো মেয়ের পানে চোখ তুলে চাইতেন না।

গৌরী : চম্পা কতদিন এখানে আছে?

ଧନ : ଆୟ ଦୁ ବହର । ଗତ ହ'ତିନ ମାସ ଏଥାନେ ଛିଲ ନା, ତ୍ରିବିକ୍ରମ ସିଂ ବିଯେ ଦେବାର ଜଣେ ଓକେ ନିଯେ ଗିଯେଛିଲ । କିନ୍ତୁ ବିଯେର ମସିବୁ ଭେଡେ ଗେଛେ, ତାହିଁ ଆଜ ସକାଳେଇ ଓ ଶହଲେ ଫିରିବ ଏସେହେ ।

କୃତ୍ରିମ : ହଁ ମିଶାର ! କୁମାର ଉଦିତ ସିଂ—

(ଗୋବି ଚମକିଯା ଧନଙ୍ଗରେ ପାନେ ଚାହିଲ)

ଧନ : (ଚାପା ଗଲାଯା) ଆପଣି ବେଶୀ କଥା ବଲବେନ ନା, ଯା ବଲବାବ ଆୟି ବଲବ ।

ଉଦିତ ପ୍ରବେଶ କରିଲ । ଗୋବିକେ ଦେଖିଯା ତାହାର ଚକ୍ର ମିଶାରିତ ହଟିଲ, ମେ ଏକ ପା ଏକ ପା କରିଯା ଗୋବିର ମୟୁରେ ଆସିଯା ଦାଡ଼ିଲ । କିଛୁକଣ ହୃଦୟରେ ପରମାଣୁର ପ୍ରତି ନିନିଯେ ଚାହିଯା ରହିଲ । ଧନଙ୍ଗ ମୁହଁକଠେ ହାମିଲେନ—

କୁମାର ଉଦିତ, ବଡ଼ ଭାଇକେ ଦେଖେ ଏକେବାବେ ହତତ୍ତ୍ଵ ହ'ଯେ ଗେଲେନ ଯେ !

ଉଦିତ : (ହଠାତ୍ ଆଙ୍ଗୁଳ ଦେଖାଇଯା) ଏ କେ !

ଧନ : ମେ କି ଛୋଟକୁମାର ! ନିଜେର ଦାଦାକେ ଚିନତେ ପାରଛେନ ନା !

ଗୋବି : ସକାଳ ବେଳାଇ ନେଶାଭାଙ୍ଗ କବେଚ ନାକି ଉଦିତ !

ଗୋବିର ବଞ୍ଚିଥର ଶୁଣିଯା ଉଦିତ ଏକ ପା ପିଛାଇଯା ଗେଲ, ତାରପର ଡେରଢାଭାବେ ଗୋବି ଦିକ୍ ଚାହିତେ ଚାହିତେ ଥାରେର ପାନେ ଚଲିଲ ।

ଉଦିତ : ଆଚା—

(ଝାଡ଼େର ରତ ପ୍ରହାଳ କରିଲ)

ଧନ : କୁତୁଳିପ, ଯା ଓ—କୋଥାମ୍ବ ସାମ ଦେଖ ।

(କୁତୁଳିପ ରତ ପ୍ରହାଳ କରିଲ)

ଗୋବି : ସର୍ଦାର, ଉଦିତ କି ବୁଝାତେ ପେରେଛେ ?

ধন : বুঝতে না পাবলেও বেজায় ঘাবড়ে গেছে। নিজের চোখকে
যেন বিশ্বাস কবতে পারছিল না।

গৌরী : কেন বলতো? শক্তির সিংকে খুন কবেনি তো?

ধন : না...খুন বোধহয় কবেনি। খুন কবলে আপনাকে দেখেই
জাল বাজা ব'লে বুঝতে পাবত।

(কচ্ছকপের প্রাবণ)

কদ্র : কুমার উদিত সিং এগান থেকে বেবিয়ে ঘোড়া ছুটিয়ে সোজা
শক্তিগড়ের দিকে গেলেন।

ধন : (কপালে কবাঘাত) ওঃ! এতক্ষণে বুঝেছি।

গৌরী : কি বুঝলে?

ধন : ওরা আমাকে মিথ্যে পথব দিয়ে ঝিল্ডের বাটিবে পাঠিয়েছিল।
স্টেশনমাস্টাব স্বরূপদাসটা দেখেছি ওদেব দলে। সেই
আমাকে ব'লেছিল, কুমার শক্তির সিংকে চল্লবেশে মেয়েমামুষ
সঙ্গে নিয়ে ট্রেনে উঠতে দেখেছে। এখন সব বুঝতে পারছি:

গৌরী : কিন্তু আমি যে কিছুই বুঝলাম না।

ধন : ওবা শক্তির সিংকে শক্তিগড়ে বন্ধ ক'রে বেথেছে। আমি
দেশে থাকলে পাচে জানতে পাবি, তাই মিথ্যে খবর দিয়ে
আমাকে সবিয়েছিল। এ হচ্ছে ঐ ময়বধাহনের শয়তানী
বৃক্ষি।

গৌরী : শক্তির সিংকে যদি শক্তিগড়ে বেথে থাকে তাহলে শক্তিগড়
তলাস করলেই তো—

ধন : শক্তিগড় উদিতেব নিজেব জমিদারী। সেখানে সে আমাদের
চুকতে দেবে কেন?

গৌরী : ফৌজ নিয়ে যদি—

ଧନ : ପାଗଳ ! ଜୋର କ'ବେ ଚୁକତେ ଗେଲେ ବିପରୀତ ଫଳ ହବେ । ଉଦ୍ଦିତ ସିଂ ବମ୍ବାଲ ମଥେ ଧବା ପଡ଼ିବେ ଭେବେଚେନ ? ତାର ଆଗେ ଶକ୍ତର ସିଂକେ ଖୁନ କ'ବେ କିଣ୍ଟାଯ ଭାସିମେ ଦେବେ ।

ଗୌରୀ : ଏକଟା କଥା ବୁଝିବା ପାରଛି ନା, ଉଦ୍ଦିତ ସିଂ ବଡ଼ ତାଇକେ ସବିଯେ ନିଜେ ସିଂହାସନେ ବସିଲେ ଚାଷ, ତବେ ମେ ଶକ୍ତର ସିଂକେ ଖୁନ କରେନି କେନ ?

ଧନ : ସିଂହାସନେବ ଶ୍ରାଵ୍ୟ ଅଧିକାରୀଙ୍କେ ଖୁନ କରା କମ ମାହସେର କାଜ ନାହିଁ । ଧରା ପଡ଼ିଲେ ଫାସି । ତାଇ ଉଦ୍ଦିତ କୌଣ୍ଠଲେ ସିଂହାସନ ଦଥିଲ କରିବାକୁ ଚାହିଁ । ତାରପର ଏକବାବ ସିଂହାସନେ ବସିଲେ ପାରିଲେ ଆବ ତାକେ ପାଯ କେ ? ତଥିନ ଶକ୍ତର ସିଂକେ ଶ୍ରମ-ଖୁନ କରିବେ ।

ଗୌରୀ : କିନ୍ତୁ ବଲା ତୋ ଯାଏ ନା, ଯାଇ ଖୁନଟ କ'ବେ ଥାକେ—

ଧନ : ତାହଲେ ଉଦ୍ଦିତ ସିଂକେ ସିଂହାସନେ ବସିଲେ ଦେବନା । ସିଂହାସନେ ଆପନାବ ଦାବୀଓ କିଛୁ କମ ନାହିଁ ।

ଗୌରୀ : ଆମାବ ଦାବୀ ! ସିଂହାସନେ ?

ଧନ : ଆପନି ଭୁଲେ ଯାଇଛେ ଯେ ଆପନି ବାୟ-ଦେଉୟାନ କାଳୀଶକ୍ତରେବ ବଂଶଧବ । କିନ୍ତୁ ଓକଥା ଏଥିନ ନାହିଁ, ପବେ ହବେ ବାବୁଜି ।—ଏଥିନ ଅଭିଷେକେବ କଥା ଭାବିଲେ ହବେ । ସବ ଚେଯେ ଜରୁବୀ କାଜ—
ଅଭିଷେକ !

— — —

ବିଶ୍ରାମ

ହିତୀୟ ଅଙ୍କ

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ

ବିଜେନ୍ଦ୍ର ମୁଖ୍ୟାର କର୍କଟ

ଅଭିଷେକେର ଉପଧୋଗୀ ନାନା ଉପକଣ—ପୁଞ୍ଜ ପତାକା ପୂର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ତ—ହାରା ସର୍ଜିତ । ଧୂ-ଧୂଳାର ମଙ୍କେ ଚାରିଦିକ ଆଖୋଡ଼ିତ । ମଧ୍ୟତଳେ ରାଜ-ମିଂହାସନ, ଆଶେ ପାଶେ ମନ୍ତ୍ରମହାଗଣେର ଆସନ । ମିଂହାସନେର ଏକପାଶେ ବଜ୍ରପାଣି, ଗଞ୍ଜାନାଥ ପ୍ରଭୃତି ଗଣ୍ୟମାନ୍ତ୍ରୀକରିଛନ୍ତି : ଅପର ପାଶେ ଅନ୍ତର୍ଦେଶ, ବିଜୟଲାଲ, ଅଧିକରି ସିଂ ଓ ପୁରୁଷାଚିତ । ମିଂହାସନେର ପିଚଳେ ଛତ୍ରଧବ, ଦୁଇ ପାଶେ ଦୁଇଜନ ଗଙ୍ଗାକୀ, ମୁଖ୍ୟେ ମଙ୍ଗଲବଟ, ଆତ୍ମପତ୍ର ଏବଂ ସର୍ପପାତ୍ରେ ଧାଳ-ଧାଳା, ଚଳନ ଓ ରାଜଦଂଶେବ ହାରା-ଜହରତେର ଅଳକାର ସର୍ଜିତ ରହିଯାଇଛନ୍ତି । ଧାରେ କ୍ରତୁକପ ଦୋଡାଇଯା ଆଛେ ।

ନକୌବ : (ନେପଥ୍ୟ ହିତେ ଉଚ୍ଚକଟେ) ରାଜକୁମାର ଉଦ୍‌ଦିତ ସିଂ—ମର୍ଦାର ମୟୁରବାହନ—

ଉଦ୍‌ଦିତ ସିଂ ଓ ମୟୁରବାହନ ପ୍ରାବିଶ କରିଲ । ବଜ୍ରପାଣି ନିକଟେ ଆମିଆ ଆଶୀର୍ବାଦେର ଡଙ୍ଗୀତେ ହାତ ତୁଳିଲେନ ।

ବଜ୍ର : ଆଶୁନ ରାଜକୁମାର । ଆମରା ଆଶା କରେଛିଲାମ ଅଭିଷେକେର ସମୟ ଆପନି ଉପର୍ହିତ ଥାକବେନ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : ଅଭିଷେକ ହୁୟେ ଗେଛେ ?

ବଜ୍ର : ହୁଁ । ଆଜ ପ୍ରତ୍ୟେ ପଞ୍ଚତିର୍ଥେର ଜଳେ ଜ୍ଵାନ କ'ରେ ରାଜବଂଶୀୟ ସମସ୍ତ ହୀରା-ଜହର ପ'ରେ ରାଜୀ ହୋଇ ବସେନ, ତାରପର ପୁରୋହିତେର ଆଙ୍ଗଲେର ରକ୍ତଟିକା ପ'ରେ ହାତୀର ପିଠେ ସୋନାର

ହାତୋଯା ବ'ସେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କ'ରେ ନଗବ ପରିଞ୍ଜମଣେ
ବେବିଷେଚେନ ।—ଫେରବାର ପ୍ରାୟ ସମୟ ହ'ଲ—

ମୟ୍ବ : ସଟେ ସଟେ, ତାଇ ସିଂହାସନ ଥାଲି । ଡେବେଛିଲାମ ଆବାବ
ପାଲିଯେଛେ । ତା ଏଥିନ କର୍ମମୁଢୀ କି ?

ବଞ୍ଜ : ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଥେକେ ଫିରେ ରାଜ୍ଞୀ ସିଂହାସନେ ଆରୋହଣ
କରବେ । ତାରପର ଝଡ଼ୋଯାବ ବାଜକୁମାରୀର ମଙ୍ଗେ ମହାବାଜେର
ତିଳକ ହବେ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ . ତିଳକ ହବେ !

ବଞ୍ଜ : ଇୟା । ତିଳକ ଶେଷ ହ'ଲେ ଭାବତ-ସନ୍ତାଟେବ ଅଭିନନ୍ଦନ ପାଠ,
ତାବପର ସଭା ଭଙ୍ଗ । ସନ୍ଦ୍ରାବ ପବ କିନ୍ତାବ ଜଳେ ନୌ-ବିହାର ।
ନଗବେ ସମସ୍ତ ବାତ ନାଚ-ଗାନ୍ ଚଲବେ—ଆମୋଦ-ଆହ୍ଲାଦ ବାଜି
ବାଜନା ବୋଣନାହିଁ—

ନେପଥ୍ୟେ ତିଳମାର ତେପନ୍ଧାନ । ସଭାଟୁ ସକଳେ ଡଟ୍ଟେସା ଦାଡ଼ାଇଲ ।

ନକ୍ଷୀବ : (ନେପଥ୍ୟ ହଇତେ ଉଚ୍ଚକର୍ତ୍ତେ) ଯିନ୍ଦ୍-ଅଧିପତି ପବମଟ୍ଟାବକ
ଅଶେଷ-ପ୍ରତାପ ଦେବପାଦ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାରାଜ ଶକ୍ର ସିଂ— —— !

ଶୃଙ୍ଗ-ନିବାଦ । ରାଜବେଶ ଗୋରିଶକ୍ତରେ ଅବେଶ, ମଙ୍ଗେ ମାହୁଚର
ଧନଶ୍ରୀ । ଉଦ୍‌ଦିତ ଓ ମୟ୍ବ ଗୋରୀର ପାନେ ନିଶ୍ଚଳକ ଚାହିଁବା ରହିଲ ।

ଧନ : ଏକେହି ବଲେ ଭାଲବାସା ! ମହାରାଜ, ଆପନି ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ
କ'ବେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହସେଚେନ ଦେଖେ କୁମାବ ଉଦ୍‌ଦିତ ସିଂରେବ ମୁଖ
ଦିଯେ କଥା ବେକ୍ଷେନା, ଅଭିବାଦନ କରତେଓ ଭୁଲେ ଗେଚେନ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ ଧନଶ୍ରୀର ଦିକେ ଅଗ୍ରିଷ୍ଟ ଲିକ୍ଷେପ କରିବା ଗୋରୀର
ସମ୍ମୁଦ୍ରେ ରତ୍ନାମୁ ହଇଲ ଏବଂ ଗୋରୀର ଡାନ ହାତ ଲଈସା ବିଜେର
କପାଳେ ଟେକାଇଲ । ବଞ୍ଜପାଣି ଗୋରୀର ହାତ ଧରିଯା ସିଂହାସନେ
ଯମାଇଲେନ । ପୁରୋହିତ ତାହାର ମାଥାଯ ଆତ୍ମପର୍ଦ ରିଯା ପଞ୍ଚାଜଳ
ଛିଟାଇଲେ ।

ବଜ୍ର : ମତ୍ତୀ ଅନନ୍ଦଦେଶ, ଏବାର ଆପଣି ବାଡ଼ୋଯାର ରାଣୀ କନ୍ତୁରୀ-
ବାଙ୍ଗୀଯେର ସଙ୍ଗେ ମହାବାଣେବ ତିଳକ-କ୍ରିୟା ସମ୍ପଦ କରନ ।

‘ପୁରୋହିତ ସର୍ପାତ୍ମ ଲଟିଆ ଅନନ୍ଦଦେଶେର ସମ୍ମଧେ ଧରିଲେନ,
ଅନନ୍ଦଦେଶ ମୌରୀର କପାଳେ ଚଳନ ଓ ମାଥାର ଧାନଦୂର୍ବୀ ଦିଲେନ ଏବଂ
ଗଣ୍ୟ ଏକଟି ବହୁମୂଳ୍ୟ ମୁକ୍ତାହାର ପରାଇଯା ଦିଲେନ ।

ମୟୁବ : (ସହ୍ସା) ହାଃ ହାଃ ହାଃ ହାଃ— !

ମକଳେ ଚରକିତ ହଇଥା ମୟୁବେର ପାବେ ଚାହିଲେନ । ଧରିଲେନ
ମୂର୍ଖ ଭୀଷଣ ହଇଥା ଉଠିଲ, ତିଲି ନିଜେର ତବରାରିତେ ହାତ ଦିଲେନ,
କିନ୍ତୁ ବଜ୍ରପାଣି ନୌରାବ ତୋହାର କବଞ୍ଚିତ କବିବା ବିବୁଦ୍ଧ
କରିଲେନ ।

ବଜ୍ର : ଅତଃପର ପଣ୍ଡିତଗଣେର ନିର୍ଧାରିତ ଦିନେ ବିବାହକ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦିତ
ହେବେ ଏବଂ ବିନ୍ଦ-ବାଡ଼ୋଯା ଦୁଟି ବାଜ୍ୟ ଏକ ହ'ମେ ଯାବେ । ଏବାର
ଭାରତ-ମ୍ଭାଟେବ ଅଭିନନ୍ଦନ ପାଠ ।

ଏକଜନ ଅନୁଚରେ ତାତ ହଇତେ ପତ୍ର ଲଟିଆ ତିଲି ପାଠ
କାବଲେନ—

‘ମହାମାନ୍ତ ଶ୍ରୀଶକର ସିং,

ଆପନାବ ଅଭିଷେକ-ଉତ୍ସବେ ଆମି ଆପନାକେ ଅଭିନନ୍ଦନ
ଜ୍ଞାପନ କରିତେଛି— ଆପନାବ ଜୟଯାତ୍ରା ସାର୍ଥକ ହଟୁକ—ଭାରତ
ସାହାଜ୍ୟେବ ପ୍ରିୟ ଥିତରୁପେ ଆପଣି ଦୀର୍ଘକାଳ ପ୍ରଜାପାଲନ
କରନ—ଆପନାବ ବାଜୋର ସ୍ଵପ୍ନମୂଳ୍କ ଆମି ଆନ୍ତରିକଭାବେ
କାମନା କବି ।

ଶ୍ରୀକାଞ୍ଜୀ ଭାରତସ୍ତାଟ ।

(ହରିହରନି ଓ କରତାଳି)

ଦୂରବାରେର କାଜ ଶେଷ ହ'ଲ ।

ଗୋରୀ ଉଠିଆ ଦୀଢ଼ାଇଲ, ମଭାଷ ମକଳେ ଦୀଢ଼ାଇଲେ ।

ବଜ୍ରପାଣି ଗୋବୀର ହାତ ଧରିଯା ଏକଟି ଶୁଣ୍ଡ ଆସନ୍ତେ ସାଇଲେନ,
ମନ୍ତ୍ରାଙ୍ଗ ମକଳେ ସମ୍ବଲେ । ।.. ତକ୍ଷାଧାରୀ ରାଜଭୂତ୍ୟ ଟ୍ରେ-ତେ ଲାଲ
ରଙ୍ଗରେ ପାନୀରେ ଗେଲାସ ସାଜାଇଯା ପ୍ରଦେଶ କରିଲ ।

ଏବାର ଆହୁନ, ଆମାଦେବ ଚିରାଚରିତ ପ୍ରଥାମତ ମକଳେ ରାଜୀବ
କଲ୍ୟାଣେ ପାନୀୟ ଗ୍ରହଣ କରନ ।

ରାଜଭୂତ୍ୟ ଗୋବୀର କାଢି ଗଲ, ଗୋବୀ ପାତ୍ର ଶର୍ଷ ନା କରାଯ
ଉଦିତ ଏକଟା ପାତ୍ର ଡୁଲିଖ ଲଟିଯା ଗୋବୀର ସାମନେ ଧରିଲ ।

ଗୋବୀ : ଉଦିତ, ତୋମାବ ହାତେ ଗେଲାସ ଦେଖେ ଆମାବ ଲୋଭ ହଚେ ।
କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ନେଇ । ଡାକ୍ତାର ଗଜାନାଥକେ ଜାନେ । ତୋ, ଭୀଷମ
ଦୂର୍ଦ୍ଵାରା ଲୋକ । ଏଇ ସାମନେଟ ବିମ୍ବେ ଆଚେ । ବଡା ହକୁମ
ଜାବି କ'ବେ ଦିଯେଛେ, ଏକଟି ଫୋଟାନ ଶର୍ଷ ବବତେ ପାବ ନା । ।..
ଆଜି । ଡାକ୍ତାର, ଆଜକେବ ଏହି ଉଂସବେବ ଦିନେ ତୋମାବ
ବ୍ୟବସ୍ଥା-ପତ୍ର ଏକଟି ଓଲଟ-ପାଲଟ କବା ଯାଇ ନା ? ଏକ ଗେଲାସ—?

ଗଜା : ନା ଯହାବାଜ । ଆପନି ତୋ ଜାନେନ ଆପନାର ଲିଭାବେର କି
ଅବଶ୍ୟା ହସ୍ତେଚିଲ । ଆପନାକେ ଯେ ବୀଚିଯେ ତୁଳତେ ପାବବ ଏ
ଆଶ । ଛିଲ ନା । ଏକବାବ ଯଥନ ଛେତେଇ ଦିଯେଛେ । ତଥନ କୀ
ମବକାବ ?

ଗୋବୀ : ଶୁଣଲେ ତୋ ଉଦିତ ! ଯାକ, ତୋମରାଇ ଖାଓ, ଆମି ଖାବ ନା ।
ମଂସମୀ ହ ଓଯାଇ ମନୁଷ୍ୟର ।

ରାଜଭୂତ୍ୟ ମକଳକେ ମନ୍ତ୍ର ପରିବେଶନ କରିଲ, ମକଳେ ପାନ କରିଲେ
ମେ ଶୁଣ୍ଡପାତ୍ର ଲଟିଥା ପ୍ରଥାନ କରିଲ ।

ଅନନ୍ତ : ତାହଲେ ଆମବା ଏବାବ ଉଠି । ଝାଡ଼ୋଯାସ ଫିରେ ଗିଯେ ଉଂସବେର
ଆଯୋଜନ କରି ।

ଗୋବୀ : ଆହୁନ ।

অনঙ্গ : জয়েস্ট মহারাজ !

অনঙ্গদেও, বিজয়লাল, অধিক্রম, পুরোহিত প্রভৃতি প্রস্থান
করিলেন। বঙ্গপাণি তাহাদের সঙ্গে গেলেন। পঙ্গানাথ ও
অঙ্গাঞ্জ অতিথিরাও বিদ্যায় লইলেন।

উদিত : আমরাও এবাব যাই, বাগান-বাড়ী সাজাতে হবে। চল
মগ্রবাহন !

গৌরী : সে কি উদিত, আর এক পাত্র না খেয়েই চ'লে যাবে ?
মযুববাহনকেও খেতে হবে। ও কত দেশ-বিদেশের মদ
জোগাড় ক'বে আমাকে খাইয়েছে—ফবাসী মদ, জার্মান মদ,
রাশিয়ান মদ—সে কি আমি ভুলে গেছি ?

টশাবা করিল, রাজভৃত্য সদেক ট্রে লটয়া উপস্থিত হইল।
উদিত ও মুরব্বাহন ছাইট পাত্র লইয়া এক চুমুকে পান করিল।
বাজভৃত্য শৃঙ্খ পাত্র লটয়া চলিয়া গেল।

উদিত : আপনার অস্তথেব সময় আমাকে মহলে চুকতে দেওয়া হয়নি
কেন ?

গৌরী : (নিঝপায় ভাবে) ডাক্তাবেব ছকুম উদিত, ডাক্তাবের ছকুম।
একেবাবে ফতোয়া জাবি ক'বে দিলে কাকুর সঙ্গে দেখি
হবে না।

ধন : কিন্ত এমনি প্রাণেব টান কুমাব উদিতের যে প্রত্যহ এসে
খোঁজ নিয়ে গেছেন।

গৌরী : ভাষ্যের চেয়ে আপন আর কে আছে বলো। কিন্ত এমনি পাজি
দেশের লোকগুলো যে উদিতের নামেও যিথে দুর্নাম দেয়,
বলে ও নাকি আমাকে সরিয়ে নিজে সিংহাসনে বসতে চায়।
বল তো উদিত, কত বড় যিথে কথা !

উদিত : (হঠাৎ কৃদ্রুমে) তুমি কে ?

ଗୋବୀ : ଆମି କେ ! ଉଦିତ, କୀ ବଲଛୋ ଭାଇ ? ଆଜକାଳ କି ସକାଳ ବେଳା ଯଦ ଥାଓୟା ତୋମାର ମହ ହଚେ ନା ? ସର୍ଦୀର, ଦେଖିଛ, ଉଦିତେର ମୁଖ କି ରକମ ଲାଲ ହ'ଯେ ଉଠେଛେ । ଏଥିନି ଗଜାନାଥକେ ଡାକା ଦରକାର ।

ମୟୁରବାହନ ଉଦିତେବ ହାତ ଧରିଯା ଟାଲିଲ ; ଉଦିତ କଟେ
ଆଜ୍ଞାସଂବରଣ କରିଯା ଚାପା ଗଲାର ବଲିଲ—

ଉଦିତ : ଧାକ୍, ଡାକ୍ତାର ଚାଇ ନା । ଚଲାଇ ଆବାର ଦେଖା ହବେ ।

ଆଭିବାଦନ ନା କରିଯା ମୟୁରବାହନମହ ପ୍ରହାନ କବିଲ ।

ଗୋବୀ : ହା : ହା : ହା :—

ଧନ : ଉଦିତକେ ଏତଟା ଘାଟାନୋ ଉଚିତ ହୟନି । ଏକଟୁ ଚେପେ ଚଲଲେଇ ହ'ତ । ଧାକ୍—

ଗୋବୀ : ନା ସର୍ଦୀର, ଶକ୍ତତା ସାନ୍ତି କରିଲେଇ ହୟ ତୋ ଭାଲ କ'ରେଇ କ'ବବ ।

ଧନ : ତା ବଟେ । ଚଲୁନ ଏବାବ ବିଆମ କରବେନ । ବାତ୍ରେ ଆବାର କିନ୍ତାର ଜଳେ ନୌବିହାର ଆଛେ ।

ଗୋବୀ : ହୟା, ନୌ-ବିହାର—ବାଚ-ଖେଲା ! କିନ୍ତୁ ଆବ ଶୁଣ ଖେଲା ନୟ ସର୍ଦୀର, ଏଥିନ ଥେକେ ଆରମ୍ଭ ହ'ଲ ଜୀବନ-ମରଣେବ ଯୁଦ୍ଧ !

ଧନ

ହିତୀଯ ଦୃଶ୍ୟ

ବିନ୍ଦେ କୁମାର ଉଦ୍‌ଦିତ ସିଂ୍ଘେର ବାଗାନବାଡ଼ୀ

(ଉଦ୍‌ଦିତ ସିଂ ଓ ସ୍ୱରଥାହନ)

ମୟୁବ : ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କୁମାର ! ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ହବହ ଏକ ବ୍ରକ୍ଷମ...କୋନେ
ପ୍ରଭେଦ ନେଇ...

ଉଦ୍‌ଦିତ : ହ୍ୟା, ଗଲାର ସ୍ଵର ପର୍ଯ୍ୟ ଏକ ! କାଳ ଆସାନେ ଓକେ ପ୍ରଥମ
ଦେଖେଇ ଆମାର ମନେ ହେଁଛିଲ ବୁଝି ଶକ୍ତର ସିଂକେ ଓରା ନିୟେ
ଗେଛେ । ତାଟ ଓଥାନ ଥେକେ ବେରିଯେ ସୋଡ଼ା ଛୁଟିଯେଛିଲାମ
ଶକ୍ତିଗଡ଼ ଦୁର୍ଗେ । ମେଥାନେ ଗିଯେଓ ଶକ୍ତର ସିଂକେ ଦେଖତେ
ପେଲାମ । ତଥନଟ ବୁଝାଲାମ ସେ ସିଂହାସନେ ବସେଇ ନକଳ ରାଜା ।

ମୟୁବ : ଐ ନକଳ ରାଜାକେ ଦିଲେଇ ଓରା ଆସଲେର କାଜ ମିଟିଯେ ନିତେ
ଚାଯ କୁମାର ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : କିନ୍ତୁ କେ...କେ ଐ ନକଳ ଶକ୍ତର ସିଂ ? କୌ ଓର ଆସଲ
ପରିଚୟ ?

ମୟୁବ : ଓ ମାଥା ଏଦେଶେର ନୟ ବନ୍ଧୁ—ମନେ ହୟ ବିଦେଶେବ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : କେମନ କ'ରେ ଐ ମାଥା ଉଡିଯେ ଦେଓୟା ଯାମ୍ ମୟୁବ ? ଆମାର
ଏକମାତ୍ର ଆଶା-ଆକାଞ୍ଚା ଛିଲ ବିନ୍ଦେବ ରାଜ-ସିଂହାସନ । ତା
ଆୟିଓ ପେଲାମ ନା, ଆମାର ଭାଇ-ଓ ପେଲ ନା; କୋଥାକାର
ଏକଟା ବିଦେଶୀ ଉଡେ ଏମେ ଜୁଡ଼େ ବ'ମଳ—ଆମାର ଏତଦିନେବ
ସବ ଚେଷ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ କରେ ଦିଲ ।

ମୟୁବ : ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହାରିଓ ନା । ଧୌରେ ବନ୍ଧୁ, ଧୌବେ !

ଉଦ୍‌ଦିତ : ଏହିବାର ତାହଲେ ଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରି—ଆସଲ ଶକ୍ତର ସିଂକେ
ମକଲେର ସାମନେ ବାର କରି ।

ম্যুর : তাহলে আরো বিপদ। কিছু প্রশংস করতে পারবে না, কৈফিয়ৎ দিতে পারবে না; তাছাড়া শক্তি সিংকে আটক করা হয়েছে, সে তোমার বিপক্ষে বলবে।

উদিত : তাহলে উপায়—?

ম্যুর : উপায়—একে সরিয়ে দেওয়া!

উদিত : কিন্তু এর চারিদিকে কড়া পাহারা। তাছাড়া এ মদ থায় না যে শাতাল ক'বে সরিয়ে দেবে।

ম্যুর : মতলব কি এক রকম হয় বন্ধু! খব, সকলের সামনে ঐ নকল শক্তি সিংয়ের মৃত্যু হ'ল—

উদিত : মৃত্যু!

ম্যুর : মৃত্যু। আসল শক্তি সিংকে তুমি দুর্গে হত্যা করলে—তাহলে উত্তরাধিকাব-স্থত্রে সিংহাসন কে পাবে কুমার?

উদিত : তাই কব বন্ধু, তাই কব। তা যদি পাব—আমি তোমায় কথা দিচ্ছি, আমি রাজা হয়ে ধনঞ্জয়কে বরখাণ্ট ক'রব—তুমি হবে এই রাজ্যের ফৌজী-সর্দার।

ম্যুর : তাহলে শোন কুমার, আমি সব ব্যবস্থা ক'রে ফেলেছি। সেই ব্যবস্থামত কাজ হলেই সমস্তার সমাধান হবে যাবে।

উদিত : তোমার কথা কিছুই বুঝতে পারছিনা ম্যুর।

ম্যুর : পারবে, পারবে, আব কয়েক ঘণ্টা পরেই পারবে। মনে আছে তোমার—আজ সম্ভ্যায় কিন্তু জলে নৌবিহার?

উদিত : ইঠা—

ম্যুর : হাঃ হাঃ হাঃ—ঐ নৌবিহারেই নকল-রাজাৰ বাজাগিরিব ধ্বনিকাপাত!

উদিত : ম্যুর—?

ଶୟର : ହ୍ୟା ବକୁ । ଦରବାର ଥେକେ ବେରିଷେ ଆମି ପ୍ରକଳାଦେର କାଛେ
ଥାଇ, ତାକେ ସେଇ ମତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରତେ ବଲେଛି ।

ଉଦିତ : କୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ?

ଶୟର : ଏକଟା ସଙ୍କ ଛୁଁଚମୁଖୋ ନୌକୋ ଜୋଗାଡ଼ କରତେ ବଲେଛି ।

ଉଦିତ : ଛୁଁଚମୁଖୋ ନୌକୋ ।

ଶୟର : ହ୍ୟା, ସେଇ ମୁଖ୍ଟୀ ହବେ ଇମ୍ପାତେର ।

ଉଦିତ : ତା ଦିଯେ କୀଂକରବେ ?

ଶୟର : ନୌବିହାର ! ହାଃ ହାଃ ହାଃ—

(ପ୍ରକଳାଦେର ଅବେଶ)

ଏହି ଯେ ବଞ୍ଚିବାର ପ୍ରକଳାଦ ! ତୋମାର ଜନ୍ମ ଆମି ବ୍ୟକ୍ତ ହସ୍ତ
ପଡ଼େଛିଲାମ । କୀ ଥବବ ବଲ ।

ପ୍ରକଳାଦ : ଆଜ୍ଞେ, ଝୁଖବର । ଆଗନାର କଥାମତ କାଜ ହସେଇଛେ ।

ଶୟର : ତାହଲେ ସବ ତୈରୀ ?

ପ୍ରକଳାଦ : ତୈରୀ । ସଙ୍କେବ ମସଯ ଏହି ବାଗାନବାଡୀର ପିଛନେ ନଦୀର
ଧାଟେ ଆପନାର ଛିପ ଏସେ ଭିଡ଼ବେ ।

ଶୟର : ସାବାସ । ସଙ୍କେ କାରା ଥାକବେ ?

ପ୍ରକଳାଦ : ଜନ-କୟେକ ବିଖାସୀ ଲୋକ ।

ଶୟର : ଆମାର କଥା ମତ କାଜ କରତେ ତାରା ପାରବେ ?

ପ୍ରକଳାଦ : ନିଶ୍ଚଯ । ତାରା ସବ କାଜେ ଓଞ୍ଚାନ । ତାମେର ଲକ୍ଷ୍ୟ କଥନୋ
ଫସକାଯନା—ସାଧୁ ଭାଷାଯ ଯାକେ ବଲେ ‘ଅବ୍ୟର୍ଥ’ ।

ଶୟର : ହାଃ ହାଃ ହାଃ—ତାହଲେ ସେଇ ଅବ୍ୟର୍ଥ ବାଣୀ ଆମି ଛୁଁଡ଼ିବ !
ତୁମି ଯାଓ ପ୍ରକଳାଦ, ଆର ଦେଇ କ'ରୋ ନା । ତାମେର ଜୀବିତେ
ଦାଓ—କାଜ ଶେବ ହ'ଲେ ତାରା ଅଚୂର ପୂରସ୍କାର ପାବେ ।

ପ୍ରକଳାଦ : ଯୋ ହକୁମ—

ମୟୁର : ଆର ଏକଟା କଥା । କେଉଁ ଯେନ ଏକଥା ଯୁଗାଙ୍କରେ ଜାନତେ ନା ପାରେ । ସଦି ପାରେ—ତାହଲେ ତୋମାକେ ଆଶ୍ରମ ରାଖବ ନା !
ଯାଓ—

[ଅହାଦେବ ଅହାନ

କୀ ଭାବଚ କୁମାର ? ଇଚ୍ଛା ହୟ ତୁମିଓ ଆମାର ସଙ୍ଗେ ନୌକୋଯ ଆସତେ ପାର ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : ନା—ତୋମାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଆମି ଜାନତେ ପାରଚିନା, ତାହି ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ଥାକବାର ସାହସ ଆମାର ନେଇ । ତାହାଡ଼ା ଓଦେର ସଙ୍ଗେ ଆମାକେଓ ନୌବିହାରେ ସୋଗ ଦିତେ ହବେ— ନଇଲେ ସମ୍ମେହ କରବେ ।

ମୟୁର : ବେଶ—ତାହଲେ ତୁମି ସବ ସମୟ ରାଜ-ବଜବାର ପିଛନେ ଥେକୋ, ଆର ଓରା ଯେନ ଜାନେ ସେ ଆମ ତୋମାବିଂଶ ସଙ୍ଗେ ଆଛି ।... ଇହା, ଆମାର ଏହି ପୋଶାକେବ ଆର ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ଯେନ ତୋମାର କାହେ ଥାକେ । ହୟତୋ ତୋମାବ ବଜରାୟ ଆମାକେ ଆଶ୍ରମ ନିତେ ହବେ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : କଥନ ?

ମୟୁର : ସଥନ କିଞ୍ଚାବ ବୁକେ ବାଡ଼-ଲଈରେ ଆଲୋଗୁଲୋ ହଠାତ୍ ନିଭେ ଯାବେ, ଆର ସେଇ ଅନ୍ଧକାରେ ଜାଗବେ ଆର୍ତ୍ତନାନ୍ଦ ! ହାଃ ହାଃ ହାଃ—

ବହସମ୍ବ ହାସି ହାସିତେ ହାସିତେ ଅହାନ କରିଲ ।

—————

ଭୂତୀଙ୍କ ଦୃଶ୍ୟ

ବାଡୋଯା ରାଜପ୍ରାମାଣି

ଶୁସ୍ତରେ କଷିତ । କଷିତ ମଧ୍ୟରୁଲେ ଗାନ୍ଧିର ଏକଟି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
ଆସନ ରତ୍ନିଥରେ, ତାହାର ଦୁଇଦିକେ ଆଗର ଛୁଟି ଆସନ ।
ପିଚଳଦିକେର ବାରାନ୍ଦା ଦିନା କିନ୍ତୁ ଦୃଶ୍ୟ ଚୋଖେ ପଡେ ।
ଦୂର ହିତେ ଧାର୍ଜି-ବାଜନାର ଆଓଯାଜ ଓ କୋଲାହଳ ଭାସିଯା
ଆସିଥିଲେ ।

ବାରାନ୍ଦାର ଦ୍ୱାରାଇରା କଞ୍ଚକା ଓ କୁଞ୍ଚା ସଥି-ପବିବେଷିତ ହଇଯା
ନୌବିହାର ଦେଖିଥିଲେ, ତାହାରେ ମୁଖେ ଟାନେର ଆଳେ
ପଡ଼ିଯାଇଲେ ।

କଞ୍ଚକା : ଶ୍ଵାସ୍, ଶ୍ଵାସ୍, କୁଞ୍ଚା—କି ଶୁଭ୍ର ବଜବା ! କେମନ ପାଲେର ଭରେ
ଛଲେ ଛଲେ ଚଲେଇଛେ !

କୁଞ୍ଚା : ହଁ...ଆବ ଐ ଦ୍ୟାଖୋ ମୟୁବପଞ୍ଚୀ—ଓତେଇ ମହାରାଜା ଆଛେନ ।

କଞ୍ଚକା : କିନ୍ତୁ ଓଟା କି—ତୀବବେଗେ ମୟୁବପଞ୍ଚୀର ଦିକେ ଛୁଟେ ଆସିଛେ—?

କୁଞ୍ଚା : ଏକଟା ସର ନୌକୋ ।

ସଥୀବା : ହଁ! ହଁ!, ତାଇତେ—

କଞ୍ଚକା : କିନ୍ତୁ କେନ ସର ନୌକୋଟା ମୟୁବପଞ୍ଚୀର ଦିକେ ଅଯନ ଛୁଟେ
ଆସିଛେ ?

(ବେପଶ୍ୟ କୋଲାହଳ)—

“ସାମାଲ୍! ସାମାଲ୍! ହଁ ସିଯାରି!.. ଏହି—ଥବରନାବ ! ତଫାଂ ଯାଓ !”

ଶୀର୍ଷ ସଂସାରର ଶବ୍ଦ । ରାଣୀ ଓ ସଥୀରା ଚମକାଇଯା ଉତ୍ତିଲ ।

କୁଞ୍ଚା : ସଥି ! ସଥି !

କଞ୍ଚକା : କେ ଯେନ ଚିଟିକେ ଜଲେ ପ'ଡେ ଗେଲ କୁଞ୍ଚା...“

କୁଷଣ : ଇହ—ମହାରାଜ ବଲେ ମନେ ହ'ଲ । ଆଖି ଆସଛି ସଥି, ଆଖି ଆସଛି—

ଦ୍ରୁତ ପ୍ରହାନ କରିଲ, ସଙ୍ଗେ ସଥିରାଓ ଗେଲ । କଞ୍ଚକୀ ଚକ୍ର ହଇୟା
ଏକବାର ଦରଜାର କାହେ ଆମେନ ଆବାର ବାରାଳାଯା ଦାନ ।
ବିଜୟଲାଲ ବାରପାଞ୍ଚେ ଆସିଯା ଅଭିଵାଦନ କରିଲ ।

ବିଜୟ : ବାଣୀଜୀ—

କଞ୍ଚକୀ କେ ! ବିଜୟଲାଲ—

ବିଜୟ : ଇହ ବାଣୀଜୀ । ମନ୍ତ୍ରୀମଶାଇ ଆମାକେ ଦିଯେ ଥବର ପାଠିଯେଛେନ ।
ଖିଲ୍ଦେବ ମହାରାଜା ନୋଦୂର୍ଧଟନାୟ କିନ୍ତୁର ଜଳେ ପ'ଡେ ଗେଛେନ,
ତୋବ ଉଦ୍ଧାରେବ ଚେଷ୍ଟା ଚଲଛେ ।

କଞ୍ଚକୀ : ଏଥିନି ଯାଓ ବିଜୟଲାଲ—ମନ୍ତ୍ରୀମଶାଇକେ ବଲ, ଉପ୍ୟୁକ୍ତ ଲୋକ
ନିଯେ ତିନି ଯେନ ଶ୍ରୀମତୀ ମହାରାଜକେ ଉଦ୍ଧାର କରେନ ।

(ଅବର୍ଦ୍ଦିଶ୍ୱର ପ୍ରବେଶ)

ଅନନ୍ତ : ମୀ କଞ୍ଚକୀ, ଚିନ୍ତାର କାବଣ ନେଇ—ମହାରାଜକେ ଉଦ୍ଧାର କରା
ହେବେ ।

[ବିଜୟଲାଲେଖ ପ୍ରହାନ

କଞ୍ଚକୀ : କିନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରୀମଶାଇ...

ଅନନ୍ତ : କୋନୋ ଭୟ ନେଇ ମା—ତୋବ ଆଘାତ ଖୁବ ସାମାନ୍ୟ । ନୀଚେର
ଘବେ କୁଷଣ ତୋର ଶୁଣ୍ଡବ କବଚେ, ଏଥିନି ତିନି ସୁନ୍ଦର ହେଁ ଉଠିବେନ ।

କଞ୍ଚକୀ : ତିନି ଯେ ଉଦ୍ଧାର ପେଯେଛେନ ଏ ଥବରଟା ଖିଲ୍ଦେ ପାଠିଯେ ଦିନ ।

ଅନନ୍ତ : ତୋକେ ଉଦ୍ଧାର କରାନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେଇ ସେ ଥବର ପାଠିଯେ ଦିଯେଛି ମା ।
କଞ୍ଚକୀ : ଭାଲଟି କବେଛେନ ।

ଅନନ୍ତ : କିନ୍ତୁ ମା, ତିନି ଆଜ ବାଡ୍ରୋଯାବ ମହାମାନ ଅଭିଥି । ତୋର
ଅଭ୍ୟର୍ଥନାର କୋନୋ ଝଟି ବାଖା ଚଲବେ ନା । ଆଖି କୁଷଣକେ
ବ'ଲେ ଏମେଛି, ତିନି ସୁନ୍ଦର ହଲେଇ ସେ ଯେନ ତୋକେ ଏଥାନେ ନିଯେ

ଆମେ । ତୁମି ତାବ ଯୋଗ୍ୟ ନସ୍ତର୍ଧନା କରୋ ମା । (ଅଞ୍ଚାନୋଟ୍ଟତ ହଇଯା) ଏ ଯେ, କୁଷା ମହାରାଜକେ ନିଯେ ଆସଛେ । ଆମି ଚାଲାମ—

ଅଞ୍ଚାର କରିଲେନ । କୁଷା ଓ ଅଞ୍ଚାନ୍ତ ସର୍ଥଦେର ମହିତ ଗୌରୀଶ୍ଵର
ଅବେଳ କରିଲ, ତାହାର ପରବେର ଡିଙ୍ଗା ପୋଶାକେର ଉପର
ଡ୍ରେସିଂ-ଗାଉନ ।

କୁଷା : ଆମ୍ବନ—

ଗୌରୀ : ଏ କୋଥାଯ ନିଯେ ଏଲେନ ?

କୁଷା : ସ୍ଵର୍ଗ !

ଗୌରୀ : ଓ ! ତାହଲେ ଆପନାବା ବୁଝି ସବ ଅନ୍ଧବୀ ?

କୁଷା : ଧବେଛେନ ଠିକ । ଆମାର ନାମ ଉବଣୀ, ଏହି ଯେ ଅଷ୍ଟାଦଶୀ ମୋହିନୀକେ ଦେଖିଲେ—ଇନି ମେନକା, ପାଶେ ରଙ୍ଗା—

ଗୌରୀ : (ଗୁପ୍ତୀବଭାବେ) କୋଚା ନା ପାକା ?

ରଙ୍ଗା : ବିଚାର ବ'ବ ବଲୁନ ।

ଗୌରୀ : ନେହାଂ କୋଚା ବଲ, ଚଲେ ନା, ଦିବିଯ ରଂ ଧବେଛେ !

ମଧ୍ୟବିଦୀ ଚାମଗା ଓର୍ଟ । ଗାରୀ କଷ୍ଟକୀକେ ଦେଖାଇଥା ବଲେ—

ଆର ଉନି—ଉନି ଦର୍ଶି ତିଲୋଭମା ?

କୁଷା : ନା । ଦେବୀ କଷ୍ଟବୀବାଟ—ଆପନାବ ବାଣୀ, ଆର ଇନି ତୋମାର ବର—ଦେବପାଦ ମହାବାଜ ଶ୍ରୀଶକ୍ତବ ସିଂ !.. ପରିଚଯ ତୋ ହସେ
ଗେଲ, ଏବାର ଆପନାବ ବିଜେ ପୋଶାକ ଛେଡେ ଫେଲିଲେ ହସେ ।
ନାହିଁ ସର୍ଥ, ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କର । ଆମି ଓର ଉପଯୁକ୍ତ ପୋଶାକ
ଜୋଗାଡ କ'ବେ ଆନି ।

ମଧ୍ୟଦେଶ ଚଲିଯା ଆମିତେ ଇନ୍ଦ୍ରିତ କରିଯା କୁଷା ଅହାନ କରିଲ,
ମଧ୍ୟରୀଓ ତାହାର ଅନୁଯାତିଲୀ ହଇଲ ।

କଷ୍ଟକୀ : ଆପନି ବସ୍ତନ ।

ଗୌରୀ : ପୋଶାକଟା ଭିଜେ—ଏଥନ ଥାକ ।

କନ୍ତୁରୀ : ଆପନି...ଆପନି କି ଖୁବ ଆଘାତ ପେଯେଛେ ?

ଗୌରୀ : ନା । ଖୁବ ଆଘାତ ପେଲେ ଜଳ ଥେକେ ଆର ଉଠେ ଆସନ୍ତେ ହ'ତ ନା ।

କନ୍ତୁରୀ : ଆମାଦେର ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ ଆପନାବ ଆଘାତ ତତ ବେଶୀ ନୟ ।

କୃଷ୍ଣ ଦାଗରା-ଶାଡ଼ୀ-ଚୋଲା-ଓଡ଼ିଆ ଇତ୍ୟାଦି ଲଇୟା ପ୍ରସ୍ତୁତ
କରିଲ ।

କୃଷ୍ଣ : ଏହି ନିମ ମହାବାଜ—ଆପନାବ ପୋଶାକ-ପରିଚନ ଛେଡି
ଏଣ୍ଟଲୋ ପରନ । (କାପଡ଼-ଜାମା ଦିଲ)

ଗୌରୀ : ଏକି ! ଏଣ୍ଟଲୋ ଆମାଯ ପରାତେ ହବେ !

କୃଷ୍ଣ : ଉପାୟ କି ବଲୁନ ! ଝାଡ଼ୋଯାବ ବାଣୀମହଲେ ପୁରୁଷ ବଲତେ କେଟ
ନେଇ, ତାହିଁ ପୁରୁଷେବ ପୋଶାକ ଜୋଗାଇ କରା ଗେଲ ନା ।
ଏଣ୍ଟଲୋ ସବ ନଞ୍ଚରୀବାନ୍ଧୀଯେର । ପରେ ଦେଖୁନ —ସ୍ଵନ୍ତ ନା ପେଲେଥ
ମୁଖ ପାବେନ ନିଶ୍ଚହି !

ମୁଖ ଟିପିଯା କନ୍ତୁରୀକେ ଟେଲା ଦିଲ, କନ୍ତୁରୀ ମୁଖ ଘୁରାଇଲ ।
ଗୌରୀ ଏକଥାବା ଚେଲି ଘରେ ମେବେବ ଛୁଟିଯା ଦିଲ, କୃଷ୍ଣ ହାସିଯା
ଅଟିଲ ।

ଗୌରୀ : ଭାଲ ହଜେନା କିନ୍ତୁ ! ଶାନ୍ତି ପେତେ ହବେ ।

କୃଷ୍ଣ : ଏବାବ ଆମାବ ସଙ୍ଗେ ପାଶେବ ସବେ ଆସନ—ମେଥାନେ ପୋଶାକ
ଛାଡ଼ିବେନ ।

କୃଷ୍ଣ ଗୌରୀକେ ଲଇୟା ବାହିର ହଇୟା ଗେଲ, କନ୍ତୁରୀ ଦୀର୍ଘ ଧୀରେ
ମେଇଥିକେ କିରିଯା ମୁକ୍ତାବେ ଚାହିଯା ବହିଲ । କୃଷ୍ଣ କିରିଯା
ଆସିଲ, କନ୍ତୁରୀର ଚିବୁକ ଧରିଯା ବଲିଲ—

କେମନ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ?

କନ୍ତୁରୀ : ତୁହି କେମନ ଦେଖିଲି ବଲ ?

କୁଷଣ : ଆମି ତୋ ଦେଖିଲୁମ ବାଜାକେ, କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭ—? ବର ପଛକ୍କ ହସ୍ତେହେ ତେ ?

କଞ୍ଚକରୀ : ତୁହି ବଡ଼ ଜାଳାସୁ କୁଷଣ !

କୁଷଣ : ତାହଲେ ମନେ ଧରେଛେ !...ସତିୟ, ଓବ ନାମେ କତ କଥାଇ ନା ଆମରା ଶୁଣେଛି । ରାଜପୁତ୍ରେବା ବେଶିବ ଭାଗଇ ତୋ ଉଚ୍ଛୁଭୂଲ ହେଁ ଥାକେନ, ତାହି ଓବ ସମ୍ବନ୍ଧେ ମେ-ସବ କଥା ଆମାଦେବ ଅବିଶ୍ଵାସ ହସ୍ତନି । ଆଜ ମହାବାଜକେ ଦେଖେ ମନେ ହଜେ, ତୀବ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯା ଶୁଣେଛିଲାମ ତାବ ଅଧିକାଂଶଟ ଘରେ କଥା ।

କଞ୍ଚକରୀ : ସବ ମିଥ୍ୟେ କଥା କୁଷଣ—ଏକଟା କଥା ଗୁ ସତିୟ ନୟ !

କୁଷଣ : ଆଜ ଆମାର ପ୍ରାଣେ ଶାନ୍ତି ଫିବେ ଏସେଛେ ଭାଇ, ବୁଝେଛି ଏହି ଅନାନ୍ଦାତ ଫୁଲଟି ଏବାର ସତିୟଟ ମହେଖବେବ ପାଯେ ପଡ଼ିବ ।

କଞ୍ଚକରୀ : କୁଷଣ—

କୁଷଣ : ପୁରୁଷ ମାନୁଷେବ ଚାଟିନି ମେଥେଟ ଧବା ଯାମ ମେ ଭାଲ କି ଅନ୍ଦ । ଆଜ ଉନି ତୋମାର ପାନେ ଚାଇଲେନ--ମନେ ହଲ ଯେନ ଚୋଥ ଦିଯେ ତୋମାବ ଆବତି କବଲେନ । ଯାବ ମେଯେଦେବ ଶପବ ଲୋଭ ଥାକେ, ମେ ଥମନ କ'ବେ ଚାଟିତେ ପାବେ ନା ।

କଞ୍ଚକରୀ : ତୁହି ଯା କୁଷଣ, ଓବ ଜନ୍ମ ଏକଟୁ ମରବତେବ ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ।

କୁଷଣ : ବେଶ ଯାଚିଛି । ମଧ୍ୟ ଯତକ୍ଷଣ ନା ଆସଛେନ ତୁମ୍ଭ ତତକ୍ଷଣ ଏହି ନିଭୃତେ ନୀବବେ ଦ୍ୱାଡିଯେ ତୋରହି ଧ୍ୟାନ କବ ।

କଞ୍ଚକରୀ : ଆଃ ଦୂର ହ !

କୁଷଣ ହାସିତେ ହାସିତେ ପଲାଇଲ । ଗୌରୀଶ୍ଵର ଅବେଶ କରିଲ— ତାହାର ପରବେ ଦାମୀ ଶାଢ଼ୀ, ଗାଁରେ ଓଡ଼ିଲା । ତାହାକେ ଦେଖିଯା କଞ୍ଚକରୀ ମୁଁ ଚିପିଯା ଏକଟୁ ହାସିଲ, ତାବଗର ବନ୍ଦୁମୁଁ ରହିଲ ।

ଗୌରୀ : ସବାହି ମିଲେ ଆମାକେ ସଂ ମାଜିଯେ ଦିଯେଛେ !

କଞ୍ଚକୀ : (ନିଜେର ଆସନ ଦେଖାଇଯା) ଆପଣି ଏହିଥାନେ ବହୁନ ।

“
ବସିଲେ ପିରୀ କଞ୍ଚକୀର ଚୋଥେ ଚୋଥ ପଡ଼ିଲ—

ଗୌରୀ : ନା ନା, ଓଟା ବାଣୀର ଆସନ । ଆମି ଏହିଥାନେ ବସଛି ।

ଯଦେର ପ୍ଲାସ ହାତେ କୁଞ୍ଚା ଆସିଯା ଦ୍ୱାରାଇଲ ।

କଞ୍ଚକୀ : ଆପଣି ଆଜ ଆମାଦେର ଅତିଥି । ଏହିଥାନେଇ ବହୁନ—

କୁଞ୍ଚା : ଶୁଦ୍ଧ ଅତିଥି ନୟ--ଭବିଷ୍ୟତ ମାଲିକଙ୍କ ବଟେ !

ଗୌରୀ : ମାଲିକ ! ନା, ନା...ହ୍ୟ!...କଞ୍ଚକ ଆମି ନଦୀ ସାତରେ ମାଲିକାନା ସ୍ଵତ୍ତ ଦାବୀ କରତେ ଆସିନି ।

କୁଞ୍ଚା : ଏକଦିନ ନା ଏକଦିନ ତୋ ପ୍ରାମତେଇ ହବେ—ତା ମେ ନଦୀ ମାଁ ତବେହି ହୋଇ, ଆର ହାତୀର ପିଠେ ଚେପେଇ ହୋଇ ।

ଗୌରୀ : ଭବିଷ୍ୟତେର ଆଲୋଚନା ଏଥିନ ଥାକ ।

କୁଞ୍ଚା : ମେଟି ଭାଲ । ଏଥିନ ଆପଣି ଏଟା ଥେଯେ ର୍ଣନ—

ଗୌରୀ ପ୍ଲାସ ଲଟିଯା ମୁଖେର କାହେ ଆନିଲ, ତାରପର ଚକିତ-
ବିଶ୍ଵିତ ଚୋଥ ତୁଳିଲ ।

ଗୌରୀ : ଏକ ମଦ !

କୁଞ୍ଚା : ହ୍ୟା । ଆପଣି ଜଲେ ଭିଜେଚେନ, ଏଟା ଥେଲେ ଉପକାର ହବେ ।

ଗୌରୀ : ମଦ ତୋ ଆମି ଥାଇ ନା ।

କୁଞ୍ଚା ଓ କଞ୍ଚକା ବନ୍ଦର-ବିଶ୍ଵାରିତ ବେତ୍ରେ ପବନବ ଚାହିଲ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ଆବ ଥାଇ ନା ।

(କୁଞ୍ଚା ପ୍ଲାସ ଲଟିଯା ଚଲିଯା ଗେଲ)

କଞ୍ଚକୀ : ମହାରାଜ ! ଶୁନେଛିଲାମ...

ଗୌରୀ : ଆମାର ମଦ ଥାଓସାବ କଥା ତୋ ?

କଞ୍ଚକୀ : ହ୍ୟା—

ଗୌରୀ : ମଦ ଆମି ଏକେବାବେ ଛେଡେ ଦିଯେଛି ।

କଞ୍ଚକୀ : ଯଦୁ ଛେଡ଼େ ଦିଯେଛେ—

ଗୌରୀ : ହେଁ ।

କଞ୍ଚକୀର ଦୁଃଖେ ଆବନ୍ଦେର ମୀଥି । କୃଷ୍ଣ ଦୁଃଖେ ପ୍ଲାସ ଆବିଲ,
କଞ୍ଚକୀରାହାର ହାତ ହିତେ ପ୍ଲାସ ଲାଇସା ମହାବାଜକେ ଦିଲ—

କଞ୍ଚକୀ : ଗରମ ଦୁଃ—

ଗୌରୀ ପାନ କରିଲ, କୃଷ୍ଣ ଶୁଣ ପ୍ଲାସ ଲାଇସା ଚଲିଯା ଗେଲ । କଞ୍ଚକୀ
ଆମନ ଏହି କରିଲ ।

ତଥନ କି ହେଁଲି ବଲୁନ କେବେ ? ଆମରା ବାବାନ୍ଦାୟ ଦୀଭିଷେ
ଜଳ-ବିହାର ଦେଖିଛି, ଏମନ ସମସ୍ତ ହଠାତ୍ କି ସେ ହେଁ ଗେଲ ବୁଝାତେ
ପାରନାମ ନା ।

ଗୌରୀ : କୌ ସେ ହ'ଲ ସେଟୀ ଆମିଓ ଭାଲ ବୁଝାତେ ପାରଛି ନା । ବୀଟିଲ
ଥେକେ ସେମନ ଶୁଣି ବେରିଯେ ଯାଇ, ଠିକ ତେମନି ଚିଟିକେ ଆମି
କିନ୍ତୁର ଜଳେ ପଡ଼ିଲାମ—ଅକ୍ଷକାବେ ଅକ୍ଷର ସତ ସୀତାର କେଟେ
ଚ'ଲେ ଏଲାଗ ଝାଡ଼ୋଯାବ ବାଣୀ-ମହଲେ । ତାରପବ ଚୋଥ ମେଲେ
ଦେଖି ସାମନେଇ ଉର୍ବଣୀ—

ନୃତ୍ୟଛଳେ ପ୍ରବେଶ କରିଲ କୃଷ୍ଣ ଓ ଅଞ୍ଚଳ୍ଯ ସଥିରା । କିଛିକଣ
ନୃତା ଚଲିଲ—

କୃଷ୍ଣ : କହି କିଛୁ ବଲଲେନ ନା ? ମଥିକେ ପେଯେ ବୁଝି ଭୁଲେ ଗେଲେନ !

(କଟାକ୍ ହାବିଲ)

ଗୌରୀ : ନା ନା, ଭୁଲବ କେନ ଉର୍ବଣୀ !

ସଥିରା : ତାହଲେ ଆମାଦେବ ବକ୍ଷିସ— ?

ଗୌରୀ : ତୋମାଦେବ ବିଯେ ହେଁଲେ ?

୧ମା : ନା—ଶୁଣୁ ଉର୍ବଣୀ କୃଷ୍ଣର ବିଯେବ ଠିକ ହେଁଲେ ।

ଗୌରୀ : ତାହଲେ କୃଷ୍ଣ ଛାଡ଼ା ଆର ସବାଇ ଏକଟି କ'ରେ ବର ପାବେ ।

(ସଥିରା ହାମିରା ଉଠିଲ)

২য়া : কিন্তু কবে ?

গৌরী : খুব শীত্রি—প্রাসাদে ফিরে গিয়ে পাঠিয়ে দেব।

১মা : অশেষ দয়া আপনার !

২য়া : তার আর প্রয়োজন হবে না মহারাজ। আমরা মনের মত
বর নিজেরাই জোগাড় করতে পাবি !

(সর্থীরা হাসিয়া উঠিল)

গৌরী : ঢাখে উর্বশী, একটা বড় ভুল হয়েছে। আমার প্রাসাদে খবর
পাঠানো হয়নি, তারা হয়তো ভাবছে।

কৃষ্ণ : বা-বে, আপনার সামনেই তো মন্ত্রীমশাই খবর পাঠালেন।
আপনার মনের যে-বক্ষ অবস্থা—প্রজাদেব পক্ষে মোটেই
অমুক্ত নয় !

গৌরী : প্রজাপতিদেব মধ্যে প'ড়ে প্রজাদেব কথা ভুলে যাওয়া আব
বিচিত্র ক্ষি !

কৃষ্ণ : আমরা কি প্রজাপতি ?

গৌরী : তুমি ছাড়া সবাই।

কৃষ্ণ : আমি তাহলে কৌ ?

গৌরী : ভীষকুল !

কৃষ্ণ : কেন ?

গৌরী : যদুর দিকেও লোভ আচে, আবার হল ফোটাতেও ছাড় না !

কৃষ্ণ : বা-বে ! (হঠাত হাসিয়া) কখন হল ফোটালাম ?

গৌরী : যখন শান্তি দেব, তখন বুঝবে—

কৃষ্ণ : শান্তি পাবাব কথা তো নয়, এককণ ধ'রে নাচ দেখালাম—

কন্তুরী : আঃ কৃষ্ণ, কেন ওঁকে বিরক্ত করছিস ? একটু বিশ্রাম করতে
দে না। আজকের এই আনন্দের দিনটা ওঁর কষ্টে কষ্টেই
গেল !

অনঙ্গ : (নেপথ্য) কই, মা-কুষণ !

কুষণ : একি, শ্রীমশাম ! ...আমুন --

কস্তুরী উঠিয়া দাঢ়াইলেন। অনঙ্গদেও প্রবেশ করিলেন,
সঙ্গে ধনঞ্জয়। ধনঞ্জয় দৃশ্যটা একবার দেখিয়া লইয়া
জাহুটি করিলেন।

অনঙ্গ : সর্দার ধনঞ্জয় মহাবাজকে নিতে এসেছেন।

ধনঞ্জয় : (কঠিন স্বরে) মহাবাজ, আপনার পোধাক-পারচ্ছদ, ষোড়া
এনেছি। এখনি ঝিন্দ-প্রাসাদে ফিবতে হবে।

অনঙ্গ : মহারাজ এমন আর্কার্শিক ভাবে এলেন যে তাঁর সমুচ্চিত সেবা
করতে পাবলাম না --

গৌরী উঠিয়া দাঢ়াইল, তারপর কস্তুরীর দিকে চাহিয়া
বলিল --

গৌরী : তাহলে আজ যাই ?

কস্তুরী গৌরীর সম্মুখে নতজামু হইয়া মুক্তকরে অভি
মুছকঠে কহিল --

কস্তুরী : আমুন --

গৌরী কস্তুরীকে তুলিতে গিয়া থাবিয়া গেল, তারপর
ঘারের দিকে যাইতে যাইতে কড়াহুরে বলিল --

গৌরী : চল সর্দার !

চতুর্থ দৃশ্য

ঘিন্দে কুমার উদিত সিংহের বাগানবাড়ী

(উদিত সিং ও ময়ুবাহন)

উদিত : দুর্ভাগ্য...দুর্ভাগ্য মযুব ! এত চেষ্টা ক'রেও শেষ করতে পারলে না । প্রাণ নিয়ে সে কিনা ঝড়োয়ায় গিয়ে উঠল ! উঃ.. অসহ ! অসহ !

মযুব : অধীর হয়ে না বন্ধু, অধীর হয়ে না । স্বয়েগ আবার আসবে ।

উদিত : স্বয়েগ ! স্বয়েগ ! চোখের সামনে দিয়ে এমন স্বয়েগ চ'লে গেল, অর্থচ কিছুই হ'ল না ।

(ব্যক্তিভাবে স্বরূপদাস অবেশ করিল)

স্বরূপ : হজুব—

উদিত : কি খবর স্বরূপদাস ?

স্বরূপ : আজ্ঞে হজুব, স্বরূপদাস আজ যে খবর নিয়ে এসেছে, যনে কক্ষ না সে-খবব আর কেউ আনতে পারত না ।

উদিত : কি ব্যাপার শীঘ্ৰ বল ।

স্বরূপ : এবাবে একটু শোটা বকশেব বকশিস্ করতে হবে হজুব । জানেৰ তো আমাৰ সংসাৱেৰ অবশ্বা । ছেলেপুলে নিয়ে যনে কক্ষ না আৰ্থি তো একেবাৱে ইয়ে হ'য়ে গেছি । একটু বিবেচনা কৰবেন ।

উদিত : কৰব । আগে বল কি খবর এনেছ ?

স্বরূপ : বলব কি হজুব—হে-হে, বলতে গিয়ে আনন্দে যনে কক্ষ না দয় আটকে আসছে ।

ময়ুর : স্বরূপদাম !

স্বরূপ : (টোক গিলিয়া) বলছি কি হজুর—খবর পেষেছি, মহারাজের
নাম গৌরীশঙ্কর রায়...মনে করুন না...বাঙালী...

উদিত : বাঙালী !

ময়ুর : বাঙালী ! তার এত দুঃসাহস !

স্বরূপ : ইঠা, হজুর, মনে করুন না তাই তো দেখছি ।

উদিত : তুমি কেমন ক'রে জানলে স্বরূপ ?

স্বরূপ : টেলিগ্রাফিস্ট বৃজ্জলাল আমাকে ডেকে সব বললে ।

উদিত : কী বললে ?

স্বরূপ : গৌরীশঙ্কর রায়ের একথানা টেলিগ্রাম কাল বিকেলে এখান
থেকে কোলকাতায় গেল । তাতে লেখা আছে—

(একধানি কাগজ বাহির করিল)

ময়ুর : কী লেখা আছে ?

স্বরূপ : (পড়িল) “চিন্তা নাই । শুভকাৰ্য হইয়া গিয়াছে, কোনো
গোলমাল হয় নাই । যাবে যাবে খবর দিব । উপস্থিত
চিঠিগত লিখিবে না ।”...এখন মনে করুন না ব্যাপারখানা কি !

উদিত : হঁ ! সংবাদ সত্যি ?

স্বরূপ : ইঠা হজুর ।

উদিত : ধন্তবাদ ।

স্বরূপ : আর পুৱনুৱার— ?

উদিত : যথাসময়ে পাবে । বৃজ্জলালকেও আসতে ব'লো ।

স্বরূপ : বলব হজুর । এবাব আমি যাই । আমাকে আবাব
মনে করুন না দুপুরে স্টেশনে হাজিৰ থাকতে হবে । জানেন
তো, আমি হচ্ছি বিল্ডের সিং দৱজাৰ প্ৰহৱী । আমাৰ

ଛକ୍ଷୁମ ଛାଡ଼ା କେଉ ଏଥାନ ଥେବେ ବେରୋତେଓ ପାରେ ନା,
ଏଥାନେ ଚୁକତେଓ ପାରେ ନା ।

ମୟୂର : ସାଓ, ସାଓ—

[ସ୍ଵକପନାମେର ପ୍ରହାଳି

ଉଦ୍‌ଦିତ : ମୟୂର, ଶେଷେ କିନା ଏକଟା ବାଙ୍ଗଲୀ ଏସେ ଆମାଦେର ଓପର
ରାଜସ୍ତ କରବେ, ଆର ତାଇ ଆମାଦେର ଘାନତେ ହବେ !

ମୟୂର : ନା, ଏ କିଛୁତେହି ହତେ ଦେବ ନା ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : ଓଦେବ ସିତାବା ଏଥିନ ବୁଲନ୍—ଭାଗ୍ୟ ସୁପ୍ରସନ୍ନ ! ତୁମି ଯତ
ଚେଷ୍ଟାଇ କବ, କିଛୁ କରତେ ପାରବେ ନା ।

ମୟୂର : ଆଲବନ୍ ପାରବ । ଭାଗ୍ୟେର ଚାକା ଆଖି ଆବାର ସୁରିସେ
ଦେବ । ଆମାକେ ଏକଟ୍ ଭାବତେ ଦାଓ କୁମାର ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : ଆର କତ ଭାବବେ, ଯା କବବାର ଶୈଖି କର । ଏ ଅପମାନ
ଆର ସହ ହୟ ନା—ଏଇ ଚେଯେ ଜଙ୍ଗଲେ ବାସ କରା ଭାଲ ।

ମୟୂର : (ଏକଦୃଷ୍ଟ ଉଦ୍‌ଦିତେର ମୁଖେର ପାନେ ଚାହିୟା ଥାକିଯା) ଜଙ୍ଗଲ !
ବ୍ୟସ—କାମ ଫତେ ! ଜଙ୍ଗଲ ! ଶିକାର !

ଉଦ୍‌ଦିତ : କୀ ଆବୋଲ-ତାବୋଲ ବକଛ ?

ମୟୂର : ବୁଝତେ ପାରଲେ ନା ? ଶିକାବେବ ଅଛିଲାଯ ରାଜାକେ ତୋମାର
ଶକ୍ତିଗଡ଼େ ନିଯେ ମେତେ ହବେ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : ତୁମି କି ମତଲବ କରଛ ଏକେଓ ଦୁର୍ଗେ ବନ୍ଦୀ କ'ରେ ରାଖବେ ?
ଏ ତୋମାର ଆକାଶ-କୁମ୍ଭ କମ୍ପନା ମୟୂର ! ସମି ରାଜା ଶକ୍ତି-
ଗଡ଼େ ଯାଏ ତୋ ସର୍ଦ୍ଦିବ ଫୌଜ ନିଯେ ସଙ୍ଗେ ଥାକବେ ।

ମୟୂର : ଥାରୁକ—ଆଖି କୌଶଳେ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି କରବ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : କୀ କୌଶଳ ?

ମୟୂର : ସେ କଥା ଏଥିନ ନୟ । ଆଗେ ତୁମି ରାଜାକେ ତୋମାର
ଶକ୍ତିଗଡ଼େର ଜଙ୍ଗଲେ ଶିକାରେ ଯାବାର ଆମ୍ବଣ ଜାନିଯେ

ଏକଥାନା ପତ୍ର ଲିଖେ, ଆମାୟ ଦାଓ । ତାରପର ସ୍ଵର୍ଗ ହବେ
ଆମାଦେର କୌଶଳ । ଚଲ ଏଥିନ ଶକ୍ତିଗଡ଼େ ଫେରା ଯାକ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : କେନ—ଆସିଲ ଶକ୍ତିର ସିଂକେ ସରାବେ ନାକି ?

ଶୟୁର : ନା ବନ୍ଦୁ, ଆଗେ ନକଳ ଶୈଷ ନା କ'ରେ ଆସିଲେ ହାତ ଦେବ ନା !

[ଉତ୍ତରେର ଅହାନ]

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ

ବିଜ୍ଞ—ପ୍ରାସାଦ-କଳ୍ପ

ଆତଃକାଳ । ...ଗୋଟୀଶକ୍ତି ଓ କନ୍ଦ୍ରକପ ଆସିଲା । ଗୋଟୀଶକ୍ତିରେରେ
ହାତେ ଏକଥାନି ତରବାରି ।

ଗୋବିନ୍ଦ : କୁନ୍ଦରକପ, ଯିନ୍ଦେବ ସବଚେଯେ ଭାଲ ତଳୋଯାରବାଜ କେ ?

କନ୍ଦ୍ର : ବୋଧମ୍ ସର୍ଦ୍ଦାବ ଧନଶ୍ଵର... ନା ନା, ମୟୁବବାହନ ।

ଗୋବିନ୍ଦ : ବଲ କି । ସର୍ଦ୍ଦାରଓ ତୋ ଥୁବ ଭାଲ ଖେଲୋଯାଡ଼ । ଆଜ ମକାଳେ
ଆମାକେ ଛୋଟ ଏକଟା ପଞ୍ଜାଚେ ହାବିରେ ଦିଲେ !

କନ୍ଦ୍ର : ଇଁଯା, ସର୍ଦ୍ଦାବଜିଓ ଭାଲ ଖେଲୋଯାଡ଼, ବିଶ ବଛବ ଆଗେ
ହଲେ ମୟୁବବାହନକେ ହାବାତେ ପାବତେନ । କିନ୍ତୁ ଏଥିନ କିଛୁ
ବଲା ଯାଏ ନା ।

ଗୋବିନ୍ଦ : ଆବ ତୁ ମି ?

କନ୍ଦ୍ର : ଆଖିଓ ଜାନି ମହାବାଜ । ତବେ ମୟୁବବାହନ କିମ୍ବା ସର୍ଦ୍ଦାର
ଆମାକେ ବାହାତେ ସାବାଡ କବତେ ପାବେନ ।

ଗୋବିନ୍ଦ : ଆଜ୍ଞା, ତୁମ ମୟୁବବାହନର ସଙ୍ଗେ ଲଡତେ ପାବ ?

କନ୍ଦ୍ର : (ଏକଟ ହାସିଯା) ଛକୁମ ପେଲେଇ ପାରି ।

ଗୋବିନ୍ଦ : ମୃତ୍ତୁ ନିଶ୍ଚିତ ଜେନେଓ—?

କନ୍ଦ୍ର : ମୃତ୍ୟୁକେ ଆମି ଭୟ କବି ନା ।

ଗୋବିନ୍ଦ : ଆମେ ତୋମାବ ଭୟ, ଠିକ କ'ରେ ବଲ ତୋ କୁନ୍ଦରକପ ?

କନ୍ଦ୍ର : କି ଜାନି । ଆପଣି ବାଜା—ଆପନାକେ ସମ୍ମାନ କରି;
ମଦାବଣେଓ ସମ୍ମାନ କବି । ବିନ୍ଦୁ ଭୟ କାଉକେ କରି ନା ।

ଗୋବିନ୍ଦ : (ଗଣ୍ଠୀବଭାବେ) ଆମି ଜାନି ତୁ ମି ଏକଜନକେ ଭୟ କର ।

ক্রতৃ : (চক্রিত হইয়া) কাকে ?

চম্পা ধালার উপর সবথতের পাত্র লইয়া আবেশ করিল ।
গোরী তাহার পালে একবার চাহিল ।

গোরী চম্পাকে ।

চম্পাকে দেখিয়া ক্ষমকণ সঙ্গুচিত হইল ।

চম্পা : তুমি আবার ; এই সকালে যথারাজকে আলাভন করছ !
বলি তোমার কাজ ঘরের ভেতর, না দরজায় ?

ক্রতৃ : ন-দরজায় ।

চম্পা : শোন, যথারাজ যখন ডাকবেন—তুমি আসবে, কথা শুনবে,
আবার দরজায় গিয়ে দাঢ়াবে । ওঁর সঙ্গে গল্প করা তোমার
কাজ নয়,—বুঝেছ ?

ক্রতৃ : ইঝ...ইঝ চম্পা—

চম্পা : যাও—আর যেন কোনদিন তোমাকে মনে করিয়ে দিতে
না হয় !

(কর্তৃরূপ থারে গিয়া দাঢ়াইল)

যথারাজ, আপনার সরবৎ—

গোরী : (হাসিয়া) এস চম্পা । তুমি কি রাত্রে ঘুমোও নি ?

চম্পা : ইঝা, আপনি ফিরে আসার পর খানিক ঘুমিয়েছিলাম তো !

গোরী : কিন্তু এরই মধ্যে কখন উঠলে, আর কখনই বা সরবৎ
তৈবী করলে ?

চম্পা : আমি না উঠলে শহলের যে আর কেউ ওঠে না । আমাকে
উঠে সকলকে কাজে লাগাতে হয় ।

গোরী : এখানে সবাই তোমাকে ভয় করে, না চম্পা ?

চম্পা : ইঝা—

ଗୋରୀ : ବିଶେଷତ କୁତ୍ରଙ୍ଗ—

ଚମ୍ପା : (କୁତ୍ରଙ୍ଗକେ ଏକବାର ଦେଖିଯା) ଓ ଭାବି ବୋକା—ଏକଟା କଥା ବଲଲେ ଯଦି ଓ ବୋବେ ! ତାହି କେବଳଇ ସକତେ ହସି ।... ନିନ—

ଗୋରୀ : (ପାନ କରିଯା) ଆଃ ! ସତି ଚମ୍ପା, ତୋମାର ଜଗ୍ନାଇ ବିନ୍ଦେର ରାଜାଗିରି କୋନୋଥତେ ବରଦାନ୍ତ କରଛି । ତୋମାର ବିଯେର ପର ତୁମି ଯଥନ ଚ'ଲେ ଯାବେ ଆମି ତଥନ ଥୁବ ଅନୁବିଧେ ପଡ଼ବ । ତାହି ଯାତେ ନା ଯାଏ ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରଛି ।

ଚମ୍ପା : କୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରଛେନ ?

ଗୋରୀ : ତୋମାର ବିଯେର ବ୍ୟବସ୍ଥା ।... ଏବାର କୁତ୍ରଙ୍ଗପେରଓ ଏକଟା ବିଯେ ଦିତେ ହବେ । ଆମାର ଆଶେ-ପାଶେ ଯାରା ଥାକେ ତାମେର ଆମି ଶ୍ଵୟୀ ଦେଖିତେ ଚାହି ।

କୁତ୍ରଙ୍ଗପେର ମୁଖେ ହାସି ଫୁଟିଲ । ଚମ୍ପା ଶୁଣଗାତ ଲାଇଯା
ଅଛାନେର ସମୟ କୁତ୍ରଙ୍ଗକେ ମୁହଁ ଡର୍ବିସନା କରିଲ ।

ଚମ୍ପା : ଆବାର ହାସି ହୁଚେ !

[କୃତ ପ୍ରଥାନ କରିଲ

ଗୋରୀ : କୁତ୍ରଙ୍ଗ, ଏଦିକେ ଏସ—

କୁତ୍ର : (ଇତନ୍ତଃ କରିଯା) ଆଜେ, ଆବାର ଯଦି...

ଗୋରୀ : ଆମି ଆଦେଶ ଦିଚ୍ଛି ।

ତ୍ରୈକ୍ଷଣୀୟ କୁତ୍ରଙ୍ଗ ଅଭିଯାନ କରିଯା କାହେ ଆମିଲ ।

ତୁମି ଚମ୍ପାକେ ଭୟ କର, ନା ଭାଲବାସୋ ?

କୁତ୍ର : (ନତମୁଖେ) ଆଜେ...

ଗୋରୀ : ଭାଲଇ ଯଦି ବାସୋ, ଓକେ ବିଯେ କର ନା କେନ ?

କୁତ୍ର : ଆଜେ, ଓର ବାବା ତ୍ରିବିକ୍ରମ ସିଂ ଆମାର ସଜେ ଚମ୍ପାର ବିଯେ ଦେବେନ ନା—ଆମି ଗୁରୀବ ।

ଗୋରୀ : ଗୁରୀବ ! ରାଜାର ପାର୍ଶ୍ଵର ଗୁରୀବ !

କୁତ୍ର : ଆଜେ ..ଆମରା ପୁରୁଷାତ୍ମକମେ ସିପାହୀ, ଆଶାଦେର ଟାକାକଡ଼ି ନେଇ—

ଗୋରୀ : ହଁ ! ତୁମି କଥନୋ ପ୍ରତ୍ଯାବ କ'ରେ ଦେଖେଛ ?

କୁତ୍ର : ଆଜେ ନା ।

ଗୋରୀ : ଚମ୍ପା ତୋମାର ମନେର କଥା ଜାନେ ?

କୁତ୍ର : ସେ ଏଥନେ ଛେଳେମାତ୍ର—ତାହାଡ଼ା ଓ ବାବା ମନ୍ତ୍ର ବଡ଼ମାତ୍ର, ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ଶେଷ—

ଗୋରୀ : (ଏକଟୁ ନୀରବ) କୁତ୍ରଙ୍ଗ, ତୋମାର କି ମନେ ହୁଏ ମାବିତ୍ର ଭାଲବାସାର ପଥେ ଏତଇ ବଡ଼ ବିଷ ? ନା, ତା ନୟ । ତୁମି ହତାଶ ହେଁଯୋ ନା ।

କୁତ୍ର : ଏ ସର୍ଦ୍ଦାର ଆସଛେନ । ତାକେ...ତାର ସାଥରେ...

ଗୋରୀ : ନା ନା, ତୋମାର କୋନେ । ଭୟ ନେଇ ।

କହୁକପ ଥାରେ ଦୀଡାଇଲ । ଧନଞ୍ଜୟ ଗଣୀବମୁଖେ ପ୍ରବେଶ କବିତା
ବାଜାକେ ଅଭିଯାନ କରିଲେନ ।

ଏମ ସର୍ଦ୍ଦାବ—

ଧନ : କୁତ୍ରଙ୍ଗ, ଦେଓଯାନ ବଞ୍ଚପାଣିକେ ଥବବ ଦାଓ ।

[ବଜ୍ରଗପେର ପଥାନ

କାଳ ଝଡ଼ୋଯାଯ ରାଣୀର ମଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ କବା ଆପନାର ଉଚିତ
ହେସେବେ କି ?

ଗୋରୀ : ଆମି ସାକ୍ଷାତ କବିନି ସର୍ଦ୍ଦାବ, ସଟନାଚକ୍ରେ ସାକ୍ଷାତ ହେବିଲ ।

ଧନ : ନିଶ୍ଚଯିତ ଆପନି ତୁଲେ ଧାନ ନି—ବାଣୀ ଶକ୍ତି ସିଂଧେର ବାଗଦତ୍ତା ?

ଗୋରୀ : ନା ସର୍ଦ୍ଦାବ । ପବଞ୍ଜବେର ପ୍ରତି ଆମାବ ଲୋଭ ନେଇ, କିନ୍ତୁ...
ଯାକ, ଓସବ କଥା ବାଦ ଦାଓ ।

ବଞ୍ଚପାଣିର ପ୍ରବେଶ)

ଆମୁନ ଦେଓଯାନଜି । କାଳକେର ଐ ବ୍ୟାପାରେର ପର ଆବ ଆମି
ନିଶ୍ଚଷ୍ଟ ହେଁ ଥାକିତେ ଚାଇ ନା । ଦେଓଯାନଜି, ସେ ସହଙ୍କେ ମତ୍ରଣ
କରା ଦରକାର ।

ବଞ୍ଜ : କିନ୍ତୁ ଏହି ନିଯେ ସେଣି ହୈ ଚୈ କରଲେ ରାଜ୍ୟମୟ ଏକଟା ଚାଙ୍ଗଲୋର
ଶୃଷ୍ଟି ହବେ । ଆଜ୍ଞା, ଆପନି କି ଠିକ ଜାନେନ ଯେ ଯୁଦ୍ଧବାହନଙ୍କ
ଆମାଦେବ ବଜରାୟ ଧାକ୍କା ଦିଯେଛିଲ ?

ଗୌରୀ : ହ୍ୟା । ଧାକ୍କା ଲାଗିବାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯେ-ହାସି ଆମି
ଖନେଛିଲାମ ତା ଯୁଦ୍ଧବାହନେର—ଏ ଆମି ହଲଫ କ'ରେ ବଲତେ
ପାରି ।

ଧନ : ଶୱରତାନ ଏ ଯୁଦ୍ଧବାହନକେ ଶାନ୍ତି ଦିତେଇ ହବେ ।

ବଞ୍ଜ : ତାହଲେ ତାର ଅପରାଧ ସକଳେର ସାମନେ ସାବୁଦ୍ଧ କରତେ ହବେ ।

ଧନ : ରାଜାର ହୃଦୟେ ତାକେ ଧ'ବେ ଏବେ ସଦି କଥେଦ କରି କିମ୍ବା କୋତଳ
କରି—

ବଞ୍ଜ : ସିଂହାସନେ ବ'ସେଇ ରାଜା ସଦି ତାକେ ବିନା ବିଚାରେ କୋତଳ
କରେନ ତାହଲେ ରାଜ୍ୟ ଭୀଷଣ ଅଶାନ୍ତି ହବେ । ସେଇ ଶ୍ଵରୋଗେ
ଉଦ୍‌ଦିତ ଦେଶେର ଲୋକକେ କ୍ଷେପିଯେ ତୁଲବେ ।

ଧନ : ତାହଲେ ଆପନି କୀ କରତେ ବଲେନ ?

ବଞ୍ଜ : ଶକ୍ତବ ସିଂ ଶକ୍ତିଗଡ଼େ ଆଜ୍ଞେନ କିନା, ଥୁବ ଗୋପନେ ତାର ସନ୍ଧାନ
ନିତେ ହବେ । କାବଣ ଏଟା ଆମାଦେବ ଅର୍ହମାନ ।

ଧନ : ତାହଲେ ଏଥନ ଥେକେ ନିଜେବାଇ ଅରୁମନ୍ଦାନ କବବ ।

ବଞ୍ଜ : କିନ୍ତୁ ସାବଧାନ—ସେ-କଥା ଯେନ ବାହିବେର କେଉ ଜାନତେ
ନା ପାରେ !

(କର୍ଜକାପେର ପ୍ରବେଶ)

କର୍ଜ : ମହାରାଜ, ଝଡ଼ୋଯା ଥେକେ ଏକଜନ ଘୋଡ଼ସନ୍ଧ୍ୟାର ଏସେଛେ । ସେ
ଆପନାର ଦର୍ଶନ ଚାହ ।

ଧନ : କୀ ଜଣ୍ଯ, ତା କିଛୁ ବଲେଛେ ?

କୁତ୍ର : ବଳଛେ, ରାଜାର ସଙ୍ଗେ ତାର ଗୋପନୀୟ କଥା ଆଛେ ।

ଧନ : ତାର ନାମ ?

କୁତ୍ର : ହାବିଲଦାର ବିଜୟଲାଲ ।

ଧନ : (ଗୌରୀକେ) ଆପଣି ଏକେ ଚେନେନ ?

ଗୌରୀ : ନା ।

ଧନ : ଆଚା, ତାକେ ନିଷେ ଏସ ।

[ବଜ୍ରକପେର ଅନ୍ଧାଳ]

ଗୌରୀ : ଦେଉୟାନଙ୍ଗି, ଆପଣାକେ ଆଟକେ ରାଖିତେ ଚାଇ ନା, ଆପଣି ଏଥିନ ଆସିତେ ପାରେନ ।

ବଜ୍ରପାଣି ଅନ୍ଧାଳ କରିଲେନ । ଧନଙ୍ଗ ରିଭଲବାବ ବାହିର କରିଯା ଆନାଲାଯ ଦ୍ୱାଡ଼ାଇଲେନ ।

ଓ କି ହଚେ ସର୍ଦ୍ଦାର ?

ଧନ : ବଲା ତୋ ଯାଏ ନା, ହସିତୋ--

କୁତ୍ରକପେର ମହିତ ବିଜୟଲାଲ ଆସିଲ-ଏବଂ ଗୌରୀକେ ଶାଲୁଟ କରିଲ । କୁତ୍ରକପ ଘାବେ ଦ୍ୱାଡ଼ାଇଲ ।

ଗୌରୀ : କେ ତୁମ ?

ବିଜୟ : ଆମି ଭୌମକୁଳେର ଦୃତ ।

ଗୌରୀ : ଭୌମକୁଳେର ଦୃତ ! ଓ—କୁତ୍ର-ଭୌମକୁଳ ?

ବିଜୟ : (ନତମୁଖେ) ଆଜ୍ଞେ ହ୍ୟା—

ଗୌରୀ : ସର୍ଦ୍ଦାର, ତୋମାର ଭୟ ନେଇ । ହାବିଲଦାର ପରିଚିତ ଲୋକେର ଦୃତ ।

ଗୌରୀ ବିଜୟଲାଲେର ଲିକଟେ ଆସିଲ । ଧନଙ୍ଗ ତୌରଦୃଢ଼ିତେ ତାହାଦେର ଦିକେ ଚାହିଯା ରହିଲେନ ।

ତାରପର—ଭୌମକୁଳେର ଥବର କି ?

ବିଜୟ : ଏହି ତାର ପତ୍ର—

ପାଗଡ଼ୀର ଭିତର ହଇତେ ପତ୍ର ସାହିର କରିଯା ଦିଲ । ଗୋଟିଏ
ପଡ଼ିଲ ।

ଗୌରୀ : କୃଷ୍ଣ ଲିଖେଛେ—ପତ୍ରବାହକ ବିଜୟଲାଲ ଆମାର ଖୁବ ଅଭୁଗତ,
ତାହାକେ ବିଶ୍ଵାସ କରିତେ ପାରେନ । ତା କୃଷ୍ଣ ତୋମାର କେ ?

(ବିଜୟଲାଲ ନତ୍ୟଥେ ରହିଲ)

ବୁଝେଛି, ତୁ ମି ତାର ଭାବୀ ସୌହର ! କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣ ହଠାତ୍ ଯେତେ
ଲିଖେଛେ କେନ ? ଆସନ କଥାଟା କୀ ବଳ ତୋ ?

ବିଜୟ : ତା ଜାନିନା ମହାରାଜ । ଆପନାକେ ଆସତେଇ ହବେ ।

ଗୌରୀ : ଆଜ୍ଞା, ଆମି ଯାବ । ତୁ ମି ଠିକ ଜାମଗାୟ ହାଜିର ଥେବୋ ।

ବିଜୟ : ଧାକବ ମହାରାଜ । କିନ୍ତୁ ମନେ ରାଖବେନ ଆଜ ରାତ ମଶ୍ଟାର ସମୟ—

ଗୌରୀ : ଆଜ୍ଞା—

ବିଜୟଲାଲ ଅଭିନାଦନ କରିଯା ଅହାନ କରିଲ । ଧନଶ୍ରୀ
ଗୌରୀର କାହେ ଆସିଲେନ ।

ଧନ : ସ୍ଯାପାର କୀ ? ଦୂତ କିମେର ?

ଗୌରୀ : କିଛୁ ନା ।

ଧନ : କିଛୁ ନା !

ଗୌରୀ : ଶୋନୋ,—ଆଜ ବାତ୍ରେ ଏକବାବ ନଗବଭ୍ରମଣେ ବେରବ, କେବଳ
ସଙ୍ଗେ ଥାକବେ କୁକୁରପ ।

ଧନ : ସେ କି ! ହଠାତ୍ ଏରକଷ—

ଗୌରୀ : ହ୍ୟା, ହଠାତ୍ ହିଂର କରଲାମ ।

ଧନ : ରାତ୍ରେ ଅବକ୍ଷିତ ଅବହାୟ ଆପନାର ଯାଉୟା ତୋ ହ'ତେ ପାବେ ନା ।

ଗୌରୀ : ନିଶ୍ଚଯିଇ ହ'ତେ ପାରେ ସଥନ ଆମି ହିଂର କରେଛି ।

ଧନ : ନା !

ଗୌରୀ : ସର୍ଦୀର ।

ଧନ : ଏରକଷ ହିବ କରିବାର କାବଣ ଜାନତେ ପାରି କି ?

ଗୌରୀ : ନା ।

ଧନ : ବୁଝିଲେ ପେରେଛି, ଆପଣି ବାଣୀର ସଙ୍ଗେ ଦେଖି କବତେ ଯାଚନ ।

କିନ୍ତୁ ବଡ଼ୋଯାଇ ଯାଉଥା କି ଆପଣାର ଉଚିତ ହଛେ ?

ଗୌରୀ : ଉଚିତ କି ନା ମେ କଥା ଆମି କାବେ ସଙ୍ଗେ ଆଲୋଚନା କବତେ
ଚାଇ ନା ।

ଧନ : ବାବୁଜୀ !

ଗୌରୀ : ନା ! ମନେ ରାଖିବେ ସର୍ଦ୍ଦାର, ଆମି ବିନ୍ଦେର ବନ୍ଦୀ ନଇ--
ଆପାତତ ବିନ୍ଦେବ ରାଜା !

ବିଶ୍ଵାସ

ତୃତୀୟ ଅଙ୍କ

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ

ରାଜାର ଶୟନକଳ୍ପ

ପାଲକ୍ଷେବ ଉପର ନିଶ୍ଚିତ ଗୋରୀଶକ୍ର, ଧାବେ ହାଡାଇଥା
ବସ୍ତ୍ରକପ ମାରେ ମାରେ ତଞ୍ଜାଛୁଲ ହିତେହେ । ଚମ୍ପା ଅବେଶ
କବିଯା ବସ୍ତ୍ରକପକେ ଭାଲ କରିବା ଦେଖିଲ ।

ଚମ୍ପା : ଏହି ସେ—ଦିବିଯ ଶୁମିଷେ ଶୁମିଯେ ମହାରାଜକେ ପାହାରା ଦିଚ୍ଛ !

ବସ୍ତ୍ରକପ ଚୋଥ ଚାହିୟା ଶାଲୁଟ କବିତେ ଉତ୍ତତ ହଇଲ—

କ୍ରତ୍ତ : ଏଁଯା.. ହ୍ୟା...ନା, ଶୁମୁଇନି ତୋ—

ଚମ୍ପା : ଶୁମୋଓନି ! ଆମି ନିଜେର ଚୋଥେ ଦେଖିଲୁମ । ସେଭାବେ ପାହାରା
ଦିଚ୍ଛିଲେ, ଏକଟା କାଠେର ପୁତ୍ରଙ୍କ ସେଭାବେ ପାହାରା ଦିତେ
ପାରିବ ।

କ୍ରତ୍ତ : ଆମାର ଅ-ଅପବାଧ ହ'ସେ ଗେଛେ ଚମ୍ପା ।

ଚମ୍ପା : ଫେର ଯଦି କଥନୋ ଏହିଭାବେ ପାହାରା ଦିତେ ଦେଖି, ତାହଲେ
ସର୍ଦ୍ଦାରକେ ବ'ଲେ ଦେବ ।

କ୍ରତ୍ତ : ନା ଚମ୍ପା, ଆବ ହବେ ନା । ଏହି ତୋମାର ମାଥାଯ ହାତ ଦିଯେ
ଦିବିଯ କରଛି—

ଚମ୍ପା : (ଏକଟୁ ସରିଯା) ଏହି ଖବରଦାର, ଆମାର ଚୁଲ ଖାରାପ କ'ବେ
ଦିଓ ନା ।

କ୍ରତ୍ତ : ହ'ଲାଇ ବା ଚୁଲ ଖାରାପ । ଚମ୍ପା, ତୋମାକେ ସେ-ଅବସ୍ଥାତେହେ
ଦେଖି, ଯନେ ହସ ଏମଣଟି ଆର ଦେଖିନି ।

ଚମ୍ପା : ଭାରି ଇରେ ହେଯେଛେ ତୋମାର !

କୁତ୍ର : କୌଣସି ହସେଇ ?

ଚମ୍ପା : ଆଶ୍ରମୀ ହସେଇ ।

କୁତ୍ର : ଆଶ୍ରମୀ ଆବାର କଥନ ହ'ଲ ?

ଚମ୍ପା : ଥାକୁ, ତୁମ୍ହି ବଡ଼ ବାଜେ କଥା ବଲ !—ଏଥନ ଚୂଗ କର ।
ମହାରାଜେର ସୁମ୍ମ ଭାଙ୍ଗାତେ ହବେ ।

ଚମ୍ପା ଜାନାଲା ଖୁଲିଆ ଦିତେଇ ଅପରାଜେର ଆଲୋ ଆସିଲା
କଳେ ଅବେଶ କରିଲ ।

ମହାରାଜ, ଉଠୁନ—ମହାରାଜ—

ଗୌରୀ : ଏଁଯା...

(ଧଡ଼ରାଡ କବିଯା ଉଠିଲା ବମିଲ)

ତାଇତୋ...ଏତକ୍ଷଣ ସୁମଳାଶ ?

(ଆଲଞ୍ଛ ଭାଙ୍ଗିଲ)

ଚମ୍ପା : ଏବାର ଆପନି ଉଠେ ପଡ଼ୁନ, ଆମାକେ ଆବାର ଉପଟୌକନ ନିୟେ
ଝଡ଼ୋଯାଇ ଯେତେ ହବେ ।

(ବଞ୍ଚପାଣିର ଅବେଶ)

ଗୌରୀ : ଝଡ଼ୋଯାଇ ଉପଟୌକନ ନିୟେ ଯେତେ ହବେ କେନ ?

ବଞ୍ଜ : ଏହିଟାଇ ବାଜବଂଶେବ ରେଓୟାଜ । ଚମ୍ପା, ତୁମ୍ହି ଝଡ଼ୋଯାଇ
ଯାବାର ଜନ୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁ—

[ଚମ୍ପାର ଅହାର]

ଗୌରୀ : ଉପଟୌକନ ପାଠାନୋ ରେଓୟାଜ ଆଛେ !

ବଞ୍ଜ : ଇଁଯା ମହାରାଜ, ତିଳକ ସମ୍ପନ୍ନ ହ'ଲେ ଭାବୀ ରାଜପତ୍ନୀକେ ବଂଶେର
ସାବେକ ଅଳଂକାର ଉପଟୌକନ ପାଠାତେ ହୟ ।

ଗୌରୀ : ବେଶ ତୋ, ରେଓୟାଜ ଯଥନ ତଥନ ପାଠାତେ ହବେ ଦୈବି । ତା
କେ ଏ ସମ୍ପନ୍ନ ଗୟନାପତ୍ର ନିୟେ ଝଡ଼ୋଯାଇ ଯାବେ ?

ବଞ୍ଚ : ଚମ୍ପା । ସଜେ ଥାକବେ ତ୍ରିଶଜନ ସୁଗ୍ରାହ ।

ଗୌରୀ : ବେଶ—ତାହଲେ ଦେଉୟାନଙ୍ଗି, ଆର ଦେରୀ ନୟ—ଆପଣି ସୁଗାତ ପାଠାବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ । ହ୍ୟା, ସବ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଠିକ କ'ରେ ଏକବାର ସର୍ଦ୍ଦାରକେ ନିଯେ ଏଥାନେ ଆସବେନ । ଏକଟା ଗୁରୁତର ବିଷୟେର ଆଲୋଚନା ଆଛେ ।

[ବଞ୍ଚପାର୍ଶ୍ଵ ଅହାନ

କ୍ରତ୍ତରପ—

କ୍ରତ୍ତ : ମହାବାଜ—

ଗୌରୀ : ଚମ୍ପାକେ ଡେକେ ଓର କାହିଁ ଥେକେ ଚିଠିର କାଗଜ ଆର କଳମଦାନ ଚେଯେ ରାଖିବେ...ଥୁବ ଚୁପିଚୁପି...ବୁଝଲେ ? ଆମି ଆସଛି ।

ଅହାନ କରିଲ । କ୍ରତ୍ତରପ ଘନେ ଘନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଠିକ କରିଲା ଅହାନୋଡ଼ତ ହଇଲ, ମହମା ଧାରେବ ହାତିବେ ଚାହିଁମା ଚାପାକଟେ ଡାକିଲ—

କ୍ରତ୍ତ : ଚମ୍ପାଦେଉ—ଚମ୍ପାଦେଉ— ! (ହାତଛାନି ଦିଲ୍ଲୀ) ଶୋନୋ, ଶୋନୋ—

ଚମ୍ପା ଚୁଲେ କ୍ଲିପ ଆଟିତେ ଆଟିତେ ଅବେଶ କବିଲ, ତାହାର ଅବିଶ୍ଵତ ବେଶବିଶ୍ଵାସ ।

ଚମ୍ପା : କୀ— ?

ହଠାତ୍ ନିଜେର ଦେହେର ଦିକେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲ, ତ୍ରେକଣ୍ଠ ଓଡ଼ିବାଥାନି ଭାଲଭାବେ ପାଇଁ ଜଡ଼ାଇଲ ।

କି ବଲବେ ବଲ ।

କ୍ରତ୍ତ : କେଉଁ ଏଥାନେ ନେଇ ତୋ ? (ଚାରିଦିକେ ଚାହିଲ)

ଚମ୍ପା : “ଜ୍ଞାନ...ଯା ବଲବାର ଶୀଘଗିର ବଲ । ଏଥିନ ଆମାର ଅନେକ କାଜ— ଚାଲ ବୀଧିତେ ହବେ, ସିଙ୍ଗାର କରତେ ହବେ, ଅହାରାଜେର ଅଳ୍ପ- ଯୋଗେର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରତେ ହବେ—

কুত্র : দাঢ়াও—একবার বাইরেট। উকি দিয়ে দেখি, হঠাতে কেউ না
এসে পড়ে।
(দুঃখ)

চম্পা : কেন—এসে পড়লে কি হবে ?

বন্দুর সরজার কাছ হইতে ধীরে ধীরে চম্পার লিকে
অগ্রসর হয়, চম্পা পিছাইয়া থার।

কুত্র : দেখে ফেলতে পারে, শুনে ফেলতে পারে। কাউকে ব'লো
না, খুব চুপিচুপি আমাদের কাজটা তে হবে।

চম্পা : কী কাজ ?

কুত্র : খবরদার, কেউ না জানতে পারে !

(চম্পার কানের কাছে মুখ আনিয়া)

রাজা চিঠির কাগজ চাইছেন—

চম্পা : (রাগিয়া) চিঠির কাগজ ! এই তোমার গোপনীয় কাজ !

কুত্র : (অস্ত্রভাবে) আঃ...চেঁচিয়ো না ! সত্যি বলাচ চম্পা,
রাজা ব'লে গেলেন তোমার কাছ থেকে চুপিচুপি চিঠির
কাগজ আর কলমদান চেয়ে রাখতে !

চম্পা : তুমি একটি...তুমি একটি (হঠাতে হাসিয়া) বুদ্ধ !

[প্রহ্লাদ]

কুত্র : ইয়া !...অ্যা... ...

(গৌরীশক্রের প্রথে)

গৌরী : কই রূদ্ররূপ, কাগজ-কলম কই ?

রাজভূত্য আসিয়া রূদ্ররূপকে কাগজ ও কলমদান দিয়া
গেল।

কুত্র : এই যে শহারাজ—

ଗୋବୀ : ତୁମି ପାହାବାୟ ଥାକୋ । ସର୍ବି ସର୍ଦ୍ଦାର କିମ୍ବା ଆର କେଉ ଆସେ,
ଇଶାବାୟ ଜାର୍ଣନ୍ତେ ।

ଗୋବୀ ପତ୍ର ଲିଖିତେ ବସିଲ । ହଠାତ୍ କନ୍ଦରପ କାମିଳା ଗୋବୀକେ
ସଙ୍କେତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଲ, ଗୋବୀ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଲ ନା । ଚମ୍ପା
ଅବେଶ କରିଲ ।

ଚମ୍ପା : ମହାବାଜ, ଆପଣି ଏଥନୋ ଏଥାନେ ବସେଛେ ! ଆପଣାର ଜଳ-
ଥାବାବ ସେ ତୈବି ।

ଗୋବୀ : (ଲିଖିତେ ଲିଖିତେ) ଆଁମ ଏଥନ ବ୍ୟକ୍ତ ଆଛି ।

ଚମ୍ପା : ତାହଲେ ଏଥାନେଇ ନିଯେ ଆସି ?

ଗୋବୀ : ଦେଖଇ ନା । ଚିଠି ଲିଖାଇ !

ଚମ୍ପା : ରିକ୍ତ ଦୁଟେ ଆନାବମେଦ ମୋରକା ଆବ ଏକପାତ୍ର ସବସନ୍—

ଗୋବୀ : ଦବକାବ ନେଇ ।

ଚମ୍ପା : ତାହଲେ ଏକବାର ଗବମ ତୁଥ—

ଗୋବୀ : ବିବତ୍ତ କ ବୋ ନା ଚମ୍ପା । ଆଁମ ଏଗନ ଜକବୀ ଚିଠି ଲିଖଛି ।

ଚମ୍ପା : ଦିଛୁ ତୋ ଥାଓଇ ଦବକାବ—ଏକେବାବେ—

ଗୋବୀ : ଆଃ କହୁକଥ !

(କନ୍ଦରପ କାଛେ ବସିଲ)

ବୋଗାଧ ନା ପାହାବାୟ ବେରେଛିଲାମ ! ଚମ୍ପାଦେଇ ଏଥାନେ
ଏଲ କେମନ କଲେ ?

କହୁ : ଆଜ୍ଞେ...

ଗୋବୀ : ବୁଝୋଇ ।—ଯାଟଟେନ୍‌ଶାନ୍ ।

(କନ୍ଦରପ ଶଙ୍କ ଇଇୟା ଦ୍ଵାରା ଟାଟାଇଲ)

ଚମ୍ପାବ ହାତ ଧବ ।

(କନ୍ଦରପ ଇତ୍ତନ୍ତଃ କରିଲ)

গৌরীঃ ধরেছ— ?

(ক্ষমতাপূর্ণ হাত ধরিল)

এবার তুমি ওকে ওর মহলে নিয়ে যাও। সেখানে বক্ষ
ক'রে রাখবে যাতে আমাকে বিরক্ত করতে না পারে।

(চম্পাব হাত ধরিয়া ক্ষমতাপূর্ণ অস্থানোচ্ছত হইল)

ইঝা, ভালকথা—

(দ্রুইজনে ক্ষিরিল)

চম্পা, তোমার বাবা এনেছিলেন। তুমি ক্ষমতাপূর্ণকে বিয়ে
করতে চাও শুনে তিনি খু-ব খুসী হয়েছেন। অবশ্য প্রথমটা
অমত কবেছিলেন, তাবপর ক্ষমতাপূর্ণকে জায়গীব বক্ষিস্ করব
শুনে তিনি রাজী হয়েছেন।

(দ্রুইজনে গুণ্ডিত হইয়া বহিল)

আচ্ছা, এখন তোমরা যাও—

(পত্রখানা গৌরীর চোখে পড়িল)

দাঢ়াও—। এই চিঠিখানা বড়োয়ায় গিয়ে কুফার হাতে
দেবে।

(চম্পাকে পত্র দিল)

আর—

(আংটি খুলিল)

এই আংটিটা তাকে দিয়ে ব'লো যে এটা দেখালে আমার
মহলে তার অবাধ প্রবেশ-অধিকার হবে।

(আংটি দিল)

যাও—

(আনালার কাছে পিয়া দাঢ়াইল)

ক্ষত : (শ্রীণকঠে) যথুরাজ, তবে কি একে মহলে বক্ষ করব না?

ଗୋରୀ : (ନା ଫିବିଯା) ଆଜକେର ଶତ ଛେଡେ ଦାଉ ।

କୁନ୍ଦକପ ହାତ ଛାଡ଼ିଯା ଦିଲ, ଚମ୍ପା ଆଚରକା ତାହାର ଗାଁ
ଏକଟା କିଳ ଦାରିଯା ହାସିତେ ହାସିତେ ପାଲାଇଲ । କୁନ୍ଦକପ
ଗୋରୀର ପାନେ ଚକିତେ ଚାହିୟା ସାବେ ଦାଡାଇଲ ।...ଧନଞ୍ଜୟ ପ୍ରଦେଶ
କରିଲେନ ।

ଧନ : (ଅପ୍ରସରମୂଳେ) ଆମାଖ ଡେକେଛିଲେ ମହାବାଜ ?

ଗୋରୀ : (ଫିବିଯା) ଏମ ସର୍ଦୀର ।

ଧନଞ୍ଜୟେର ଶୂଥେର ପାନେ ଫଣକାଳ ଚାହିୟା ଗୋରୀ ତାହାର
କାହେ ଗେଲ ।

ସର୍ଦୀବ—ସେ-କାଜେ ଏକମଙ୍ଗେ ନେମେଇଁ, ସେ-କାଜେ ଶେଷ ହବାର
ଆଗେଇ କି ଆମାଦେବ ବିବାଦ ହଣ୍ଡ୍ୟା ଉଚିତ ? ସର୍ଦୀବ ! ତୁମ୍ହି
ଯା ଭାବଛ ଆମି ତା ନାହିଁ । ମନକେ ସଂଯତ କରିବାର କ୍ଷମତା
ଆମାର ଆହେ । ସଦି କୋନୋଦିନ ତୋମାଦେବ କାଜ ଆମି ଶେଷ
କରିବ ପାରି, ମେଦିନ ଶୃଙ୍ଖଳାତେହି ଫିରେ ଯାବ । କିଛୁ ଦାବୀ
କବବ ନା ।

ଧନ : ମହାବାଜ, ଆପନାର କୋନେ କାଜେର ସମାଲୋଚନା କରାବ
ଅଧିକାବ ଆମାର ନେଇ । କିନ୍ତୁ—

(ଶଞ୍ଚପାଣିବ ପ୍ରଦେଶ)

ଗୋରୀ : ଆସନ ଦେଓଘାନଜି । କାଳ ଆମି ଏକଟା ନତୁନ ଖବର ଜାନିଲେ
ପେରେଇଁ, ତାଇ ଆପନାଦେବ ଡେକେ ପାଠିଯେଇଁ ।

ବଞ୍ଚ : ନତୁନ ଖବର !

ଗୋରୀ : ହ୍ୟା—ଓ଱ା ଆମାର ନାମ ଧାର ପରିଚୟ ଜାନିଲେ ପେବେଛେ ।

ଧନ : କି କ'ରେ ?

ଗୋରୀ : କି କ'ରେ ତା ବଲିଲେ ପାରି ନା ।

ଧନ : ତବେ ଆପନି କେମନ କ'ରେ ଜୀମଲେନ ?

গৌরী : তুমি তো জান—গতরাত্রে আমি কন্দুরপকে নিয়ে ছলবেশে নগর-অঘণে বেরিয়েছিলাম। রাত্রা দিয়ে যাবার সময় চোখে পড়ল একটা মনিহারী দোকান, দেখলাম সেই দোকানের সাইনবোর্ডে বড় বড় অক্ষবে লেখা রয়েছে—প্রহ্লাদচন্দ্র দত্ত। কয়েকটা জিনিস কেনারও প্রয়োজন ছিল। দোকানে চুকে দেখি, ভেতরে দুজন লোক চুপচুপি কথা বলছে। তাদেব দু'একটা কথা আমার কানে এল।

ধন : কী কথা?

গৌরী : একজন বলল—স্বরূপদাস, বাঙালীই তাহলে ঠিক! তখন দ্বিতীয় লোকটা বলল—বাঙালীকে রাজা সাজিয়ে ওর। কী খেলাই না খেলচে প্রহ্লাদ! তাই থেকে বুঝলাম—একজনেব নাম স্বরূপদাস, অন্তি দোকানদার প্রহ্লাদ।

বজ্র : প্রহ্লাদ দত্ত... স্টেশন মাস্টাব স্বরূপদাস... সবাই তাহলে ওদেব দলে!

ধন : আঞ্চ্য!

(কন্দুরপ হাত বাড়াইয়া একটি পত্র লইল)

কন্দুর : মহারাজ, একটা চিঠি—

(গৌরীশক্রকে পত্র দিল, গৌরী পড়ল)

গৌরী : আমাৰ সঙ্গে দেখা কৰতে চায়! প্রহ্লাদ দত্ত!

ধন : প্রহ্লাদ!

গৌরী : ইয়া সৰ্দাব—

ধন : (কন্দুরপকে) আসতে বল, আৱ তুমি তৈবি থাকো।

কন্দুরপ সঙ্গেত কৰিল। প্রহ্লাদ পেটোৰী হণ্টে প্ৰবেশ কৰিয়া একে একে সকলকে দেখিল, তাৰপৰ পেটোৰী নামাইয়া গ্ৰামিল।

প্রহ্লাদ : মহারাজ, আমি আপনাৰ কেনা জিনিসগুলো দিতে এসেছি।

ଗୋରୀ : ହଁ ! ଶୁଣ କି ସେଇ ଜଗତ୍ତି ଏମେହ ?

ପ୍ରହ୍ଲାଦ : (କରିଯୋଡ଼େ ମୁଦ୍ରକଟେ) ନା ମହାରାଜ, ଫର୍ମ, ଏଥାଏ, କହି ଯାଇଛେ ।ଆମିରୁ ବାଙ୍ଗଲୀ, ଆପନିଓ ବାଙ୍ଗଲୀ—

ଗୋରୀ : ସେ କଥାଓ ଜାନତେ ପେରେଛ ?

ପ୍ରହ୍ଲାଦ : ଶୁଣ ଆମି ନହି ମହାରାଜ, ଓରା ଓ ଜାନତେ ପେରେଛେ ।

ଗୋରୀ : ତାରପର ?

ପ୍ରହ୍ଲାଦ : ଆପନାକେ ହତ୍ୟାର ଧଡ଼୍ୟତ୍ରଷ୍ଟୁ କରଛେ । କେନ ଜାନିନା ଆମାର ପ୍ରାଣ କେଂଦ୍ରେ ଉଠିଲ ମହାରାଜ, ତାହି ଆପନାକେ ସାହାଯ୍ୟ କବତେ ଛୁଟେ ଏଲାମ ।

ଗୋବୀ : ତୁମି ଆମାକେ ସାହାଯ୍ୟ କରବେ !

ପ୍ରହ୍ଲାଦ : ମହାବାଜ, ଏତଦିନ ଆମି ଉର୍ଦ୍ଦିତ ସିଂଘେର ଦଲେ ଛିଲାମ, କିନ୍ତୁ କାଳ ଆପନାକେ ଅଚକ୍ଷେ ଦେଖେ, ଆପନାର ସଙ୍ଗେ କଥା ବ'ଲେ ଆମାର ମନେର ଭାବ ବଦଳେ ଗେଛେ । ଆପନି ବାଙ୍ଗଲୀ—ଆପନାର ଏହି ସଂକଟେ ଆମି ସବ୍ରିପ୍ତି ପାଶେ ଏମେ ନା ଦୀଡାଇ, ତବେ ଏହି ବିଦେଶେ କେ ଆପନାବ ପାଶେ ଦୀଡାବେ ! ଆଜ ଥେକେ ଆମି ଓ-ପକ୍ଷ ତ୍ୟାଗ କରିଲାମ—

ଗୋବୀ : ଓଦେବ ତ୍ୟାଗ କ'ରେ ତୁମି ଆମାଦେବ ସାହାଯ୍ୟ କବବେ ?

ପ୍ରହ୍ଲାଦ : କରବ ମହାବାଜ । କିନ୍ତୁ ଗୋପନେ—

ଗୋରୀ : ଗୋପନେ କେନ ?

ପ୍ରହ୍ଲାଦ : ଓରା ଜାନତେ ପାରିଲେ ଆମାର ଜୀବନ-ସଂଶୟ ହୟ ପଡ଼ିବେ । ଆମି ଛାପୋଡ଼ା ଦୋକାନଦାର, ଶ୍ରୀ-ପୁତ୍ର ନିଯେ ସବ କରି—

ଗୋରୀ : କିନ୍ତୁ କେମନ କ'ରେ ଜାନବ ତୋମାର କୋନ ଦୁରଭିସଙ୍କି ନେଇ ?

ପ୍ରହ୍ଲାଦ : ବିଶ୍ୱାସ କରନ ମହାରାଜ । ବାଙ୍ଗଲୀ ହୟ ବାଙ୍ଗଲୀର ସଙ୍ଗେ ଏହି ଦୂର ବିଦେଶେ ଅନ୍ତତ ବୈଷମାନି କରବ ନା ।

ଧନ : କୌ ଭାବେ ତୁମି ଆମାଦେର ସାହାଯ୍ୟ କରତେ ପାର ?

প্রহ্লাদ : ও-পক্ষের সব খবর আমি আপনাদের জানাতে পাবি ।

গৌরী : তাহলে বলতো শক্তি সিং বেঁচে আছেন কিনা ?

প্রহ্লাদ : বেঁচে আছেন—তবে আবু বেশিদিন নয় । আপনাকে সবিয়ে তাঁকেও সবাবে ।

বজ্র : তাঁকে কোথায় বেখেছে জান ?

প্রহ্লাদ : তিনি শক্তিগড় দুর্গে বন্দী ।

ধন : কৌ অবস্থায় আছেন ?

প্রহ্লাদ : মন থাইয়ে সব সময় তাঁকে অজ্ঞান ক'বে বেখেছে । তাছাড়া সর্বদাই একজন পাহাড়ায় থাকে ।

গৌরী : বন্দী দুর্গের কোনু দিকে আছে ?

প্রহ্লাদ : কেল্লাব পশ্চিম দিকে নদীর ওপর যে জানলা দেখা যায়—সেই ঘরে তিনি বন্দী ।

গৌরী ধনঞ্জয় ও বজ্রপাণির দিকে তাকাইল, তাহাবা শির সঞ্চালনে সন্তোষ জানাইলেন । গৌরী তখন প্রহ্লাদের কাঁধে হাত রাখিয়া বলিল—

গৌরী : আচ্ছা, তুমি এখন এস বন্দু । যদি নতুন কোন খবর পাও—

প্রহ্লাদ : তক্ষণি জানাব মহারাজ ।

[নমস্কার করিয়া প্রহ্লাদ করিল]

গৌরী : যাক, তবু ওদের দলের একজনকে আমরা পেলাম ।

প্রহ্লাদ বাঙালী, আমার সঙ্গে বেইমানি করবে না ।

(প্রহ্লাদ ছুটিয়া অবেশ করিল)

প্রহ্লাদ : মহারাজ—মহারাজ—

গৌরী : কী হ'ল ?

ପ୍ରହଳାଦ : ମୟୁରବାହନ ଆସଛେ ! ଓ ସଦି ଆମାକେ ଏଥାନେ ଦେଖିତେ ପାଇ,
ଏକେବାରେ କୋତଳ କ'ରେ ଫେଲିବେ ମହାବାଜ ! ଆମି ଏଥି
କୀ କରି ?

ଧନ : କୋନୋ ଭୟ ନେଇ, ଆମି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଇଛି । କୁଦ୍ରକପ, ତୁମ ଓ କେ
ପିଛନେବୁ ଦୂରକ୍ଷଣ ଦିଯେ ବୈବ କରିବାକୁ ଦାଓ, ଯେନ ମୟୁରବାହନ ନା
ଦେଖିତେ ପାଇ ।

[କୁଦ୍ରକପ ଓ ପ୍ରହଳାଦେବ ପ୍ରସ୍ତାବ]

ବଞ୍ଚ : କି ମତଲବ ମୟୁରବାହନେବ !

ଧନ : ମତଲବ ଯାଇ ହୋକ, ଆମାଦେବ ହୁଁ ସିଯାବ ଥାକିତେ ହବେ ।

ଧନଶ୍ରୀ ରିଭଲବାବ ବାହିର କରିଲେନ । ମୟୁରବାହନ ପ୍ରବେଶ
କରିଲ ।

ମୟୁର : ମହାବାଜେର ଜୟ ହୋକ !

ଧନ : (ବିଭଲବାର ଧରିଯା) ଦୀଡାଓ !

ଧନଶ୍ରୀ ମୟୁରବାହନେର କୋଷ ହିତେ ତ୍ରଦାରି ବାହିର କରିଯା
ଲାଗିଲେନ । କୁଦ୍ରକପ ବାତିଦାନେର ଉପର ଜୁଲାଟ ମୋହବାତି
ଲାଗିଯା କିମ୍ବା ଆସିଲ ଏବଂ ଉଠୁ ତେପାଙ୍ଗାର ଉପର ବାତିଦାନଟି
ବସାଇଥା ଦିଲ ।

ମୟୁର : ଏ ଆବାର କି !

ଧନ : କୁଦ୍ରକପ, ଦେଖ ତୋ ଓବ କାଢେ ପିଶ୍ତଳ କିଷ୍ଟା ଛୋବା-ଛୁବି ଆଛେ
କି ନା ।

କୁଦ୍ର : (ତଳାମ କବିଯା) ନା, କିଛୁ ନେଇ ।

ମୟୁର : ହାଃ ହାଃ ହାଃ ! ବଲିହାରୀ ସର୍ଦ୍ଦାର, ବଲିହାରୀ ମନ୍ତ୍ରୀମଶାହି, ଆବ
ବଲିହାରୀ ମହାବାଜ ! ଏତଗୁଲୋ ଲୋକ ମିଳେ ଆମାକେ
ନିରଜ କ'ରେ ଥୁବ ବୀରତ ଦେଖାଲେନ !

ଗୋଟିଏ : କି ବଲତେ ଏମେହ ବଲ । ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବାର ଅବକାଶ ଆମାର
ନେଇ ।

ଶୁଭ୍ର : ଠିକ ବଲେଛେନ ମହାରାଜ । ରାଜ୍ୟଭୋଗେର ଅବକାଶ ସଥନ ଅଲ୍ଲ,
ତଥନ ସମସ୍ତ ନଷ୍ଟ କରା ବୋକାରୀ ବହି କି !

ଧନ : ଶୁଭ୍ରବାହନ ! କାଜେର କଥା ବଳ ।

ଶୁଭ୍ର : କୁମାର ଉଦ୍‌ଦିତ ସିଂ ମହାରାଜକେ ଏକଟି ନିମ୍ନଗତ ପାଠ୍ୟେଛେନ,
ସେଟା ଛଜୁରେ ଦାଖିଲ କ'ରେଇ ଫିରେ ସାବ ।

କୋମରବକ୍ଷ ହିତେ ପତ୍ର ବାହିର କରିଯା ଗୋରୀକେ ଦିଲ । ଗୋରୀ
ମନେ ମନେ ପଡ଼ିତେ ଥାକେ । ମାଇକ-ଏ ପୁକ୍ଷରେ କଞ୍ଚକ ଫୁଟିଆ
ଉଠିଲ :

“ଓରେ ବାଂଗାଲି ନଟୁଆ ! ତୁହି କୌ ଜଗ୍ନ ମରିତେ ଏଦେଶେ
ଆସିଯାଇଛୁ ? ଶୀଘ୍ର ଏ ଦେଶ ଛାଡ଼ିଯା ପାଲା—ନଚେ
ପିଂପଡ଼ାର ଶତ ତୋକେ ଟିପିଆ ମାରିବ । ନିଜେର ଦେଶେ
ଫିରିଯା ଗିଯା ନଟୁଆର ନାଚ ଦେଖୋ—ପୟସା ମିଲିବେ ।
ଏ-ଦେଶେ ତୋର ଦର୍ଶକ ମିଲିବେ ନା ।”

ଗୋରୀ : (ଜୁଦ୍କକଠେ) ଏ କା ଚିଟି ! (ପତ୍ର ଛାଡ଼ିଯା ଦିଲ)
ଉଦ୍‌ଦିତ ଏହି ଚିଟି ଲିଖେଛେ ?

ଶୁଭ୍ର : (ପତ୍ର କୁଡ଼ାଇଯା ଦେଖିଲ) ଓ—ତାଇତୋ ! ଏଟା ତୋ ଆପନାର
ଚିଟି ନୟ—ହୁଲ କ'ବେ ଦିଯେ ଫେଲେଛି । ଏହି ନିନ ଆପନାର
ଚିଟି—

ଆବ ଏକଥାନି ପତ୍ର ଦିଲ, ପ୍ରଥମ ପତ୍ରଥାନା ଅବହେଲା ଭାବେ
ଗୋଲା ପାକାଇଯା ଫେଲିଯା ଦିଲ ।

ଗୋରୀ : ତୋମାର କାଜ ଶେଷ ହସେଚେ, ତୁମି ଏଥନ ଯେତେ ପାର ।

ଶୁଭ୍ର : କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀ ଯଜ୍ଞୀର କାହେ ଆମାର ଏକଟା ପରାମର୍ଶ ନେଇଯା ବାକି
ଆହେ । ଆଜ୍ଞା ଦେଓଧାନଭି, ବଲତେ ପାରେନ—ଧାରା ରାଜ-
ସିଂହାସନେ ବିଦେଶୀ ମର୍କଟକେ ବସିଯେ ନାଚ ଦେଖେ, ତାଦେର
ଶାସ୍ତି କୀ ?

ଗୋବୀ : ଚୋପ୍ରତ୍ତ ବେଶ୍ୟାଦର କୁତ୍ତା !

ମୟୁରବାହନ ଭଲୋଯାରେ ହାତ ଦିଲ, କିନ୍ତୁ କୋଷଣ୍ଠ ଦେଖିଯା ଦେହେର
ହିମୋଲିତ ଭଙ୍ଗୀ ମହକାରେ ହାମିଯା ଉଠିଲ ।

ମୟୁବ : ହା : ହା : ହା : ହା :—ବାଂଗାଳି ନଟୁଆ !

[ଅହାନ

ଗୋବୀ : ଦେଓଯାନଜି, ଚିଠିଖାନା ପଢ଼ୁନ ତୋ—

ବଞ୍ଜ : (ପତ୍ର ପାଠ) ସ୍ଵତ୍ତି ଶ୍ରୀମନ୍ମହାବାଜ ଶକ୍ତର ସିଂ ଦେବପାଦ ଜ୍ୟୋତ୍ତର
ନିକଟ ଅଛୁଗତ ଅହୁଜ ଶ୍ରୀଉଦିତ ସିଂଯେବ ସାହୁନୟ ନିବେଦନ—

ଆମାର ଜୟମଦାରୀତେ ସମ୍ପ୍ରତି ହରିଗ ଶୂକବ ପ୍ରତ୍ତି ଶିକାବ
ପଡ଼ିଯାଇଁ । ଅଗ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟସରେ ଶ୍ରାୟ ଏବାବତ୍ ସଦି ମହାବାଜ
ମୃଗୟାର୍ଥ ଶ୍ରବନ କରେନ ତାହା ହଟିଲେ କୁତାର୍ଗ ହଇବ ।

ଗୋବୀ : ମୃଗୟା ! ମୃଗୟାତେଇ ଆମି ଯାବ ସର୍ଦାର । ଉଦିତେର ନିମନ୍ତଣ
ଶ୍ରବନ କ'ରେ ଚିଠି ଲିଖେ ଦାଓ—କାଲଇ ଆମବା ଶର୍କିଗଡେ ଯାବ ।

ଧନ : ସାବାସ ! ଦେଓଯାନ କାଲୀଶକବେବ ବଂଶଧବ ଆପନି—ବିନ୍ଦେ
ଏସେ କାବଣ ସାମନେ ସଦି ମାଥା ନତ କବେନ, ତାହଲେ ମେ ହବେ
ତୀର ରକ୍ତେର ଅବମାନନା ।

ଗୋବୀ : ଶ୍ରୁତାଇ ନୟ ସର୍ଦାର, ମୟୁବବାହନ ଆମାକେ ବ'ଲେ ଗେଲ—ବାଙ୍ଗାଲୀ
ନଟୁଆ । ଉଦିତ ଆର ଐ ମୟୁରବାହନ—ଓଦେବ ବକ୍ତ ଦିଯେ ଏହି
ଅପମାନେର ଲାହନା ଆମି ମୁଛେ ଫେଲାତେ ଚାଇ ! ଓଦେବ ମତ
ଶୟତାନଦେର ଆମି ଦେଖିଯେ ଦିତେ ଚାଟି ବାଙ୍ଗାଲୀ କୋନ୍ ଧାତୁ
ଦିଯେ ତୈରୀ !

ଅହାନ କରିଲ । ପାଯଜନିଯାର ଆସ୍ୟାଜ ଶୋନା ଗେଲ ।
ଚଞ୍ଚା ପ୍ରସ୍ତେଷ କରିଲ ।

ଚଞ୍ଚା : ମହାରାଜ କୋଥାଯ ?

বজ্জ : বোগহ্য থাবাব ঘরে গেলেন। শোন, কাল সকালেই
মহাবাজ শক্তিগড়ে যাবেন। তুমি সব আয়োজন ঠিক করে
বেথো।

ধন : চলুন দেওয়ানার্জি, মহারাজের দস্তখত নিয়ে শক্তিগড়ে পত্র
পাঠাবাব ব্যবস্থা ক বিগে।

নজ্ঞপাণি ও ধনশ্রম প্রস্তান করিলেন। চম্পা আবালা নক
করিল, তারপর বিছানা পরিপাটি করিতে করিতে বজ্জকপকে
বলিল—

চম্পা : বজ্জকপ, ঝড়োয়া থেকে বিজয়লাল আমাকে পৌছে দিতে
এসেছে, তাকে বল, সে যেন ফিরে গিয়ে রাণীকে সংবাদ দেয়
যে মহাবাজ কাল শক্তিগড়ে যাচ্ছেন। আর আমিও তাব
সঙ্গে যাব।

কৃত্রি : সে কি ! তুমি কেথাব যাবে ?

চম্পা : তোমাব সঙ্গে বকতে পাৰ্ব না। আমি মহাবাজেৰ সঙ্গে যাব।

কৃত্রি : না চম্পা, তোমার যাওয়া হবে না।

চম্পা : কেন শুনি ?

কৃত্রি : রাজা যে কাজে যাচ্ছেন তাতে অনেক বিপদ।

চম্পা : বিপদ ! তবে তো আমি সঙ্গে যাবই। আমি না গেলে
বাজাৰ দেখাশুলো কৱবে কে ?

কৃত্রি : চম্পা, আমৱা বড় ভয়ানক কাজে যাচ্ছি—প্রাণ নিয়ে ফিরে
আসতে পাৱব নিন। জানি না। তোমার সেখানে যাওয়া
হবে না।

চম্পা : তোমার ছকুম নাকি ?

কৃত্রি : ইঁয়া, আমাৰ ছকুম।

চম্পা : তোমাব ছকুম আমি মানি না।

কৃত্রি : (কঠিনস্বরে) চম্পাদেউ !

ଚମ୍ପା : ଆମି...ଆମି ତାହଲେ ସେତେ ପାବ ନା ?

କୁନ୍ତି : ନା, ଏବାବ ନନ୍ଦି । ତୁମ୍ଭି ଲଙ୍ଘି ମେଷେଟିଲ ମତ ସରେ ଥାକୋ, ଆମରା ଶୈଖି ଫିରେ ଆସବ ।

(ଚମ୍ପାର ପିଟି ଚାପଡ଼ାଇୟା—)

ଯାଇ, ବିଅଯଳାଲକେ ଗବବ ଦିମେ ଆସି ।

ଅହାନ କରିଲ । ଚମ୍ପା ମୋରୀର ମଞ୍ଜୁଖେ ଗିଯା ଦ୍ଵାରାଇଲ
ଏବଂ କୁନ୍ତିଙ୍କେବେ ସହିତ ତାହାର ମଞ୍ଜକେର ପରିବନ୍ତନେର କଥା
ଭାବିତେ ଭାବିତେ ତାହାର ମୁଖ ଉତ୍ସମ୍ଭବ ହଇଲ ।...ଗୋରୀଶ୍ଵର
ପ୍ରାଣ କରିଲ ।

ଗୌରୀ : ଚମ୍ପା—କଥନ ଫିରିଲେ ?

ଚମ୍ପା : ଏହି ତୋ ଫିରଗାମ ।

ଶାରୀରାଖା ହଟିଛେ ପଞ୍ଜ ବାଟିବ କରିଯା ଗୋରୀକେ ଦିଲ ।

ଆପନାର ଚିଠି--

ଗୌରୀ : ଚିଠି ! କୁନ୍ତିଙ୍କିମେତେ ?

ଚମ୍ପା : ଇଁ—

ଗୌରୀ : ଆଜ୍ଞା ଯାଓ—ତୁମ୍ଭି ଏବାବ ବିଶ୍ରାମ କରଗେ ।

ଚମ୍ପା ଚଲିଯା ଗେଲ । ଗୋରୀ ଚିଠି ଖୁଲିଯା ପଡ଼ିଅଛିଲ ।

ମାଇକ-ଏ କୁନ୍ତିବାଟିଯେର କଠିମର ଫୁଟିଯା ଉଟିଲ :

“ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଦେବପାଦ ମହାବାଜ ଶକ୍ତିର ସିଂହେର ଚରଣାଷ୍ଟୁଜେ ଦାସୀ
କୁନ୍ତିବାଟିଯେର ଶତକୋଟି ପ୍ରଣାମ । ଆପନାବ ଲିପିର ମର୍ମ
ଆଗାଦେର ହନ୍ଦମନ୍ତ୍ରମ ହଇଲ ନା । ଆପନି ଅଭ୍ୟାସ କବିଯାଇଛେ
ସଥିଁ ଯେନ ଆପନାକେ ଭୁଲିଯା ଯାଇ । ଅଥମେ ମନ କାଢିଯା
ପରେ ଭୁଲିଯା ଯାଇତେ ବନ୍ଦି—ଏ ଏକ ଉପଭୋଗ୍ୟ ପରିହାସ !
ଆପନାବ ପତ୍ରଦଶନେ ଆମାବ ମଧ୍ୟର ମନ ଆନନ୍ଦେ ଭରିଯା
ଗିଯାଇଛେ । ତିନି ଚଞ୍ଚଳ ହଇୟା ଘୁବିଯା ବେଡ଼ାଇତେଛେନ ଆର
ଗାନ ଗାହିତେଛେ—

মেরে জুনম-মৰণ কি সাথী,
তোহে ন বিসঁরি দিনরাতি !”

(গৌরী জানালা খুলিয়া দেইখালে ঢাঙ্গাইল)

গৌরী : মেরে জুনম-মৰণ কি সাথী, তোহে ন বিসঁরি দিনরাতি !
রাত্তিদিন আমাকে ভুলতে পারে না ! তবে কি...তবে কি
কস্তুরী আশায়....

এই সময়ে মাইক-এ চাপাকষ্টে ঝুলিত হইল :

“গৌরীশক্র, কার নমন-বনে তুমি অনধিকার প্রবেশ
করছ ! তুমি পালাও—। তোমার দাদা আছে, বৌদি
আছে—তুমি ভুলতে পারবে, এই মায়াপুরীর মোহম্মদ
ইন্দ্রজাল হ'তে মুক্তি পাবে। প্রলোভন থেকে দূরে
থাকবে। পরদ্বীলুক শিথ্যাচারীর জীবন তোমাকে
যাপন করতে হবে না। তুমি পালাও—”

গৌরী : কিন্তু কেমন ক'রে ? আমার হাত পা যে বাঁধা ! আমি
তো বিন্দের রাজা নই—বিন্দের বন্দী !

পুনরায় মাইক একষ্টখর জাগিল :

“গৌরীশক্র ! আজ এই রাতের অক্ষকারেই তুমি
পালিয়ে যাও—। কেউ জানতে পারবে না—
পালাও—পালাও—পালাও—!”

গৌরী : (দীর্ঘনিঃখাস ফেলিয়া) না। তা হয় না। আমাকে
ধাকতে হবে। যদি কোনোদিন শক্র সিংকে উদ্ধার করতে
পারি, তবেই তার হাতে রাজ্যভার তুলে দিয়ে, কস্তুরীকে
তুলে দিয়ে আমি বিন্দ থেকে বিদায় নেব...হাসিমুখে...
(হান হাসি) হাসিমুখেই বিদায় নেব !

(କୃଷ୍ଣାର ଅବେଶ)

କୃଷ୍ଣ : ମହାରାଜ—

ଗୋରୀ : କେ ! କୃଷ୍ଣ—ତୁମି !

କୃଷ୍ଣ : ଶୁଦ୍ଧ ଆମି ନଇ ମହାରାଜ—ସଥୀଓ ଏସେଛେନ ।

ଗୋରୀ : ଏଁଯା...କଞ୍ଚକାରୀ ଏସେଛେନ !

(କଞ୍ଚକାରୀର ଅବେଶ)

କେନ ତୋମବୀ ଏଲେ କୃଷ୍ଣ ?

କୃଷ୍ଣ : ସେ-କଥା ସଥୀକେଇ ଜିଜ୍ଞାସା କରନ । . .

ଗୋରୀ : (କଞ୍ଚକାରୀର କାହେ ଗିଯା) କଞ୍ଚକାରୀ, ତୋମାର କାହେ ଆମାର
ଅପରାଧ ବେଡ଼େଇ ଥାଇଁ । କିନ୍ତୁ ଆର ନା ।...କୃଷ୍ଣ, ତୁମି
କଞ୍ଚକାରୀକେ ଫିରିଯେ ନିଯେ ଥାଓ ।

କୃଷ୍ଣ : ମେ କି ମହାରାଜ !

ଗୋରୀ : କଞ୍ଚକାରୀ, ଆମି, ତୋମାର ଭାଲବାସାର ଯୋଗ୍ୟ ନଇ—ତୁମି
ଆମାକେ ଭୁଲେ ଥାଓ ।

କୃଷ୍ଣ : କିନ୍ତୁ ଆମରା ଯେ କହୁଇ—

ଗୋରୀ : ବୁଝବେ ନା—ତୋମରା କେଉ ବୁଝବେ ନା । ହସତୋ ଏକଦିନ
ଜାନତେ ପାରଦେ—

କଞ୍ଚକାରୀ : ମହାରାଜ !

ଗୋରୀ : କଞ୍ଚକାରୀ !

କଞ୍ଚକାରୀ-କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦିକେ ତାଙ୍କାଇଲ, କୃଷ୍ଣ ଘାଢ଼ ବାତିଲ୍ ଥାହିର
ହଇଯା ଗେଲ ।କଞ୍ଚକାରୀ : କୃଷ୍ଣ ଏସେଛିଲ ତାର ବିଯେତେ ତୋମାକେ ନିମ୍ନଗତି କରନ୍ତେ । ଓର
ବାବାର ଜ୍ଞମଦାରୀ ଶକ୍ତିଗଡ଼ ଦୂରେର କାହେ, ମେଥାନ ଥେକେଇ ଓର
ବିଯେ ହବେ ।

ଗୋରୀ : ଶକ୍ତିଗଡ଼ର କାହେ ! କବେ ବିଯେ ?

କଞ୍ଚକାରୀ : କାଳ । (ହାସିଯା) ବାଜା, ଚମ୍ପା-ବହିନେର କାଛ ଥେକେ ଥବର ପେଲାମ ତୁମି ଶକ୍ତିଗଡ଼େ ଯାଚ୍ଛ ; ଆମିଓ କୁଷାର ବିଯେତେ ଶକ୍ତିଗଡ଼େବ କାହେ ଯାବ ।

ଗୋବିନ୍ଦା : (ଏକଟୁ ନୀରବ ଥାକିଯା) କଞ୍ଚକାରୀ, ତୁମି କେନ ଏଲେ ?

କଞ୍ଚକାରୀ : ରାଜା ! ତୁମି ସକାଳେ ଶକ୍ତିଗଡ ଯାବେ ଶୁଣ କେନ ଜାନି ନା ଆମାବ ବୁକ କେପେ ଉଠିଲ । ଭେବେଛିଲୁମ, ତୁମି ଏକବାର ଆମାବ ସଙ୍ଗେ ଦେଖି କବତେ ଯାବେ । କିନ୍ତୁ ତୁମି ଗେଲେ ନା । ତାହି ଲଜ୍ଜା ମଙ୍କୋଚ ମବ ଭାସିରେ ଦିଯେ ଆମି ତୋମାବ କାହେ ଏମେଛି ।

ଗୋବିନ୍ଦା : କେ ତୋମାଦେର ନିଯେ ଏଲ କଞ୍ଚକାରୀ ?

କଞ୍ଚକାରୀ : ବିଜଯଳାଳ ଡିଡ଼ି ବେଯେ ମହଲେର ସାଟେ ପୌଛେ ଦିଲ, ତାବପର ତୋମାର ଦେଓୟା ଆଂଟି ଦେଖିଯେ ତୋମାବ କାହେ ଏଲୁମ ।... ବାଜା, ତୋମାବ ଚିଟିବ ଅର୍ଥ ଆମି ବୁଝିଲୁମ ନା । କେନ ତୁମି ଲିଖେଛ ଆମି ଯେନ ତୋମାକେ ଭୁଲେ ଯାଇ ?

ଗୋବିନ୍ଦା : ଆମାକେ ତୋମାର ଭୁଲେ ଯାଓୟାଇ ଉଚିତ କଞ୍ଚକାରୀ ।

କଞ୍ଚକାରୀ : ସେ କି ରାଜା ! ତବେ କି ତୁମି ଆମାଯ ଭୁଲେ ଗେଛ ?

ଗୋବିନ୍ଦା : ନା, ବୁଝି ଏ-ଜୀବନେ ତୋମାଯ ଭୁଲାତେ ପାବି ନା । କଞ୍ଚକା... ବାଣୀ...ଆମାର ବୁକେର ମଧ୍ୟେ ଯେ କୌ ତୁଫାନ ବହିଲେ, ତା ଯଦି ଦେଖାତେ ପାବତାମ ତୋ ବୁଝାତେ ଆମ ତୋମାଯ କତୋ ଭାଲବାସି ।

କଞ୍ଚକାରୀ ଭାଲବାମା-ଭାନୀ ଦୃଷ୍ଟି ତୁଲିଲ, ଗୋବି ତାହାକେ ଦୁଇହାତେ ଧରିଗା କାହଲ—

କଞ୍ଚକାରୀ ! ତୋମାବ ଚୋଥେର ମଧ୍ୟେ ଯା ଦେଖାତେ ପାଛି, ତାତେ ମନ ଆମାବ ଶାସନ ମାନଛେ ନା । ଇଚ୍ଛେ ବରଛେ ତୋମାକେ ନିଯେ ଏମନ କୋଥାଓ ଚ'ଲେ ଯାଇ—ଯେଥେନେ ରାଜ୍ୟ ନେଇ, ରାଜା ନେଇ—

ଓସୁ ତୁମି ଆବ ଆୟି, ଶୁଣୁ ଆମାଦେର ଭାଲବାସା । କଞ୍ଚବୀ,
ତୋମାବ ଇଚ୍ଛେ କରେ ନା ?

କଞ୍ଚବୀ : କରେ.. କବେ ବାଜାରି...

ଗୋବିନ୍ଦି : ଆମ ଜାନି ତୁମ ଆମାର ଭାଲବାସୋ । ବିନ୍ଦୁ ଏକଟା କଥା
ଜାନବାର ଜଣ ଆମାର ସମ୍ପଦ ଅନ୍ତବାନ୍ତା ବ୍ୟାକୁଳ ହେଁ ରଯେଛେ ।
କଞ୍ଚବୀ—ଏକଟା କଥାବ ଡନ୍ତର ଦେବେ ?

କଞ୍ଚବୀ : କି କଥା ?

ଗୋବିନ୍ଦି : ଆମ ଧାର ଶକ୍ତିର ମଂ ନା ହତୀମ, ବିନ୍ଦେର ରାଜା ନା ହତୀମ—
ତବୁ କି ତୁମି ଆମାଯି ଏମନି ଭାଲବାସତେ ?

କଞ୍ଚବୀ : ବାଜାରି— !

ଗୋବିନ୍ଦି : କଞ୍ଚବା ! ମନେ କବ ଆମ ବିନ୍ଦେର ଶକ୍ତି ମଂ ନହିଁ—ସାମାଜି
ଏକଜନ ବିଦେଶୀ; ମନେ ନବ କୋନ ଦୂର ଦେଶ ଥିକେ ଏସେ ହଠାତ୍
ତୋମାବ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହେଁଛେ । ତୁ ଓ କି ତୁମି ଆମାଯି
ଭାଲବାସବେ ?

କଞ୍ଚବୀ : ଆମାଯି ପରିଷକ୍ଷା କରିଛ ?

ଗୋବିନ୍ଦି : ନା, ନା କଞ୍ଚବୀ । ତୁମି ଏକଟିବାର ବଲ ଯେ ତୁମି ଓସୁ ଆମାକେଇ
ଭାଲବାସୋ, ବାଜାର-ମନ୍ଦିର ବାଦ ଦିଲେଓ ତୋମାର ଭାଲବାସା
ଏତଟକୁ ଲାଘବ ହବେ ନା ।

କଞ୍ଚବୀ : ରାଜା ! ତୁମି ସରି ଏକଜନ ସାମାଜି ସିପାହୀ ହ'ତେ, ତୋମାର
ପରିଚର ସରି ବିନ୍ଦ-ବାଡ଼ୋଯାବ କେଉ ନା ଜାନତ, ସରି ତୁମି
ଅର୍ଥ୍ୟାତ ବିଦେଶୀଓ ହ'ତେ...ତବୁ...ତବୁ ତୁମି ଆମାବ...ଆମାର
জୀବନ-ମରଣ କି ସାଥୀ—

(ଗୋବିନ୍ଦିର ବୁକେ ମାଥା ବାଖିଲ)

ଗୋବିନ୍ଦି : କଞ୍ଚବୀ ! (କଞ୍ଚବୀର କର୍ତ୍ତ୍ଵରେ ନାହିଁ) ସତାଇ ଆୟି ଏକ ଅର୍ଥ୍ୟାତ ବିଦେଶୀ ।

(କଞ୍ଚବୀ ମୀଳିବ)

ଆଜ ଏହି ରାତ୍ରିଟାଇ ଶୁଣୁ ଆମାର । କାଲ କୋଥାଯ ଥାକବ
କେ ଜାନେ ! ସଦି ମରତେହି ହୟ, ମୃତ୍ୟୁପଥେର ପାଥେଯ ନିଲାମ
ତୋମାର ମୂଖେ ଦୁଟି କଥା—ତୁ ମି ଆମାର ! ଏହି ଆମାର ପରମ
ପାଥେଯ

ମେଉଡ଼ୀର ସତିତେ ଚଂ ଚଂ କରିଯା ଚାରିଟା ବାଜିଲ ।

ଆର ସମୟ ନେଇ, ସର୍ଦାର ଧନଙ୍ଗୟ ଏଥିନି ଆସବେ । ସକାଳେଇ
ଶକ୍ତିଗଢ ଯାବ । ସଦି ଫିରି—ଆବାର ଦେଖା ହବେ, ନଇଲେ...
ନଇଲେ ଏହି ଆମାଦେର ଶେଷ ଦେଖା ।

[ଦ୍ରତ ପ୍ରହାନ]

କନ୍ତୁବୀ : ଶେଷ ଦେଖା ! ନା, ନା ରାଜା,—ନା, ନା, ନା—

[ପ୍ରହାନ]

ଶିତୀଯ ଦୃଶ୍ୟ

ଶକ୍ତିଗଡ଼—ଆନ୍ତର

ସ୍ଵାକ୍ଷର କାଲ ।...ପଞ୍ଚାଂପଟେ ଏକଦିକେ ରାଜାର ଶିଥିବେର ଏକାଂଶ,
ଅନ୍ୟଦିକେ କିଞ୍ଚାନିଟି ଓ ଶକ୍ତିଗଡ଼ ଦୁର୍ଗେର ଏକାଂଶ ଦେଖି
ଦ୍ୱାଟିହେତେ ।

ଦୃଶ୍ୟରୁଷ୍ଟେ ଅନ୍ଧଫୁରୁଥିବି ଶୋଭା ଗେଲ । ମୂର୍ଯ୍ୟାହଳ ଓ ଉଦିତ ସିଂ
ମୋଡ଼ାବ ଚାବୁକ ହାତେ ପ୍ରବେଶ କରିଲ ।

ମୟୂର : ହାଃ ! ହାଃ ! ହାଃ ! ଶକ୍ତିଗଡ଼ଙ୍କେ ଆଜ ଶକ୍ତିର
ପରୀକ୍ଷା !

ଉଦିତ : ଆମି ଏଥନୋ ବୁଝତେ ପାରଛି ନା ମୟୂର—କେମନ କ'ବେ ଓଦେର
ପରାଜ୍ୟ ସମ୍ଭବ ।

ମୟୂର : ହାଃ ହାଃ ହାଃ ! ଶିବହୀନ ଯଜ୍ଞ କରଚେ ଧନଞ୍ଜୟ । ଓଦେର ଶକ୍ତି
କୋଥାଯ ! ସମ୍ପତ୍ତ ଶକ୍ତି ତୋମାବ ଆମାର କରତଲେ । ସେଇ
ଶକ୍ତିର ତେଜ ଧନଞ୍ଜୟକେ ଆଜ ଦେଖିଯେ ଦେବ, ବୁଝିଯେ ଦେବ—
କୌଶଳିହ ହଞ୍ଚେ ସେବା ଶକ୍ତି, ସେବା ଅନ୍ତର !

ଉଦିତ : ଚମ୍ବକାବ ବନ୍ଦୁ ! ଚମ୍ବକାର ! କିନ୍ତୁ ଓଦିକେ ଚେଯେ ଦେଖେଛ ?

ମୟୂର : ଦେଖେଛ । ଧନଞ୍ଜୟ ଶିରିର ଫେଲେ ସାଦଳ କାଳେ ବିଆମ କରଛେ ।

ଉଦିତ : ଆବ ଏଦିକେ— ?

ମୟୂର : ଭୟକବୀ କିଞ୍ଚା ଦୁଲେ ଦୁଲେ ଫୁଲେ ଫୁଲେ ଉଠିଛେ—ପାଥିବେର ବୁକେ
ଶ୍ରୋତେବ ଆଘାତ ସାଦା ସାଦା ଫେନାର ଶୁଣି କରଛେ ।

ଉଦିତ : ଆର ଓହ ଦୂବେ— ?

ମୟୂର : ଶକ୍ତିଗଡ଼ ଜଙ୍ଗଳ—ଶାପନ୍ଦ-ସନ୍ତୁଲ ଅବଣ୍ୟ !

ଉଦିତ : ପଞ୍ଚିମ ଦିଗନ୍ତେ— ?

ମୟୂର : ରଙ୍ଗ-ଶୂର୍ଧ ଢ'ଲେ ପଡ଼େଛେ ।

ଉଦିତ : ଆବ କ୍ଷଣକାଳ ଗବେ — ?

ମୟୁବ : ନେମେ ଆସବେ ବାତେବ ଅନ୍ଧକାବ !

ଉଦିତ : ସେଇ ଅନ୍ଧକାବେ— ?

ମୟୁବ : ନିଶାଚଦ ପ୍ରାଣୀଦେବ ଓପର ନଜନ ବାଘତେ ହବେ—ତାଦେର ଗତିବିଧି ନିଯନ୍ତ୍ରିତ କରନ୍ତ ହବେ ।

ଉଦିତ : କିଞ୍ଚ ମୃତ୍ୟୁ କୋଥାଗ ଲୁଣିଦେ ଆଛେ ମୟୁବ—ଓଡ଼ି ଖାପଦ-ସଙ୍କଳ ଅବଶ୍ୟେ, ନା ତବଞ୍ଚ-ସଙ୍କଳ କିନ୍ତୁ ?

ମୟୁବ : ଆଜ ବାତିବ ଅନ୍ଧକାବେ—ସମ୍ପନ୍ତ ଦୁର୍ଗେ ଲିଷ୍ଠା ଏହି ପ୍ରାନ୍ତବେ । ସଥନ ଚାବିଦିକ ନିଷ୍ଠନ ହ'ଥେ ଯାବେ, ଅନ୍ଧକାବ ଗାଢ ହ'ଥେ ଉଠବେ, ତଥନଇ ହବେ ଶେଷ ମୌଗାଂସ । ସଦି ଆମବା ଲକ୍ଷାଭିଷିଷ୍ଟ ହଇ ତାହଲେ କାଳ ପ୍ରଭାତେ—ଗଭୀବ ଅବଶ୍ୟେ ଅନ୍ଧକାବେ ! ହାଃ ହାଃ ହାଃ !

ଉଦିତ : କିଛୁ ବୁଝିତେ ପାର୍ବିଛ ନା ମୟୁବ—ବହସ୍ତେବ ଅନ୍ଧକାବ ଥେକେ ମୁକ୍ତି ଦାଓ ।

ମୟୁବ : ତାହଲେ ଦୁର୍ଗେ ଚଲ । ଏଥନ ପ୍ରଦେବ ସଙ୍ଗେ ଆମବା ସାଙ୍ଗୀଏ କବବ ନା—ମସନ୍ଦ ହଲେଇ ଆସବ । ଉଗନ୍ତିତ କୋନ୍ ପଥେ କେମନ କ'ବେ ଏଗୋତେ ହବେ—ଏମ, ତୋମାକେ ବୁଝିଯେ ଦିଇଛ ।

ଉତ୍ତମ ପ୍ରହାନ କବିଲ । ଅଥକୁବନ୍ଧନି ଦୂରେ ମିଳାଇଯା ଗେଲ ।

କିଛୁକ୍ଷଣ ମଞ୍ଚ ଶୁଣ୍ଟ ରହିଲ । ତାରପର କ୍ଷରକପ ପ୍ରବେଶ କରିଯା ଦୁର୍ଗେର ପାନେ ତାକାଇଲ । ଧନଶ୍ରୀ ଆସିଲେଇ ।

ଧନ : କୀ ଥବର କ୍ଷରକପ ?

କ୍ଷର : ନା ସର୍ଦୀରଜି, କୋନ ଥବବଇ ପାଓସା ଗେଲ ନା । ଶକ୍ତିଗଡ଼ ଗ୍ରାମେର ପ୍ରଜାରା ସବ ଉଦିତ ଶିଂଯେର ଗୌଡ଼ା ଭକ୍ତ । ତାରା ବାହିରେର ଲୋକେର କାହେ କୋନ କଥା ପ୍ରକାଶ କରତେ ଚାହୁ ନା । ଏମନ କି ଆମାଦେର ଲୋକଦେର ଗାଲାଗାଲି ଧାର-ଧ'ର କ'ରେ ତାଡ଼ିଯେ ଦିଜେ ।

ଧନ : ବଟେ । ଦୁର୍ଗପ୍ରବେଶେର ସେ ସେତୁ ଆଛେ ତାର ଆଶେ-ପାଶେ
ଗିଯେଛିଲେ ?

କ୍ରୂ : ଗିଯେଛିଲାମ ।

ଧନ : କାରୋ ସାଡ଼ାଶବ୍ଦ ପେଯେଛ ?

କ୍ରୂ : ନା—ତବେ ଏକଟ୍ଟ ଆଗେ...

ଧନ : ଏକଟ୍ଟ ଆଗେ— ?

କ୍ରୂ : ଉଦିତ ସିଂ ଆବ ମୟୁବବାହନ ଘୋଡ଼ା ଛୁଟିଯେ ଏସେ ଏଠିଥାନେ
ନେମେଚିଲ, ତାରପର ଫିବେ ଗେଲ ।

ଧନ : ଆମବା ସେ ଆସତେ ପାବି ତା ହୟତୋ ଗ୍ରବ ପ୍ରତ୍ୟାଶାଇ କରେନି
—ତାଇ ଏକଟ୍ଟ ଆଶ୍ରୟ ହମେଚେ । ଯାକ—ଏ ସେତୁମୁଖେ ଦୁଜନ
ଶୁଷ୍ପଚବ ବାଖବେ, ପ୍ରଯୋଜନ ବୋଧ କବଳେ ତାବା ସଂବାଦ
ପାଠାବେ ।

କ୍ରୂ : ଶୁଷ୍ପଚର ସେଥାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆଛେ ।

ଧନ : ଆବ ଆମାଦେର ଶିବିବେ ଚାବଦିକେ ସେନ ବନ୍ଦୁକଧାରୀ ଶାନ୍ତିବା
ସର୍ବଦା ମୋତାମେନ ଥାକେ । ଯାଉ—

କନ୍ଦୁବଗ ଅନ୍ତିମାଦନ କବିଯା ଚଲିଯା ଗେଲ, ଆବାର ଏକଟ୍ଟ ପରେ
ଫିବିଯା ଆମିଲ ।

କ୍ରୂ : ସର୍ଦାରଙ୍ଗ, ଝଡ଼ୋଯାବ ବିଶିଷ୍ଟ ଜାୟଗୀବନ୍ଦାବ ସର୍ଦାବ ଅଧିକର୍ମ
ସିଂ ମହାବାଜେବ ଦର୍ଶନ ପାର୍ଥୀ ହୟେ ବିନ୍ଦେ ଗିଯେଛିଲେନ, ସେଥାନ
ଥେକେ ଫିରେ ଏଥାନେ ଏମେଚେନ ।

ଧନ : ବେଶ, ତୁକେ ମହାରାଜେର ଶିବିବେ.. ନା, ଏଥାନେଇ ନିଯେ ଏସ ।

କନ୍ଦୁକନ୍ଦୁ ଅଧିକର୍ମକେ ଲଈୟା ଆମିଲ । ଅଧିକର୍ମର ହାତେ ଏକଟ୍ଟ
ଧାଳାର ହରିଦ୍ଵାରାଙ୍ଗିତ ଶ୍ରପାରି ।

ଆମୁନ ଶେଠଙ୍ଗି । ହଠାଂ ଶକ୍ତିଗଡ଼େ ଆପନାର ଆବିର୍ତ୍ତାବ— ?

অধি : মহাবাজের সঙ্গে একটি প্রয়োজন ছিল। তাঁকে নিম্নলিখিত জানাতে এসেছি।

ধন : নিম্নলিখিত কিসের ?

অধি : আজ বাত্রে আমার মেয়ে কুষ্ঠবাঞ্জিয়ের বিষে, তাই—
ধন : ও। কদ্রুপ, একে মহাবাজের কাছে নিয়ে যাও।

বড়কল্পের সহিত অধিক্রম চলিয়া গেলেন। ধনঞ্জয় পাথচারী
করিতে থাকেন, তাহার দৃষ্টি দুর্গের পালে নিবন্ধ হইল।

শক্তিগড়...শক্তিগড় দুর্গ... শক্তব সিৎ. কিন্তা...উদ্বিদ সিৎ.
ময়ুববাহন...

— গৌরীশঙ্কর ও অধিক্রম সিৎ প্রবেশ করিলেন। গৌরীশঙ্করের
কোমরে চোরা।

গৌরী : আপনাব নিম্নলিখিত পেয়ে খুবই আপ্যায়িত হ'লাম। কুষ্ঠবাঞ্জি
আব বিজয়লাল দুজনেই আমাব প্রিয়পাত্ৰ। কিন্তু দুঃখেৰ
বিষয়, তাদেৱ বিয়েতে আমি উপস্থিত থাকতে পাৰব না।
বিশেষ প্রয়োজনে আমি এখানে এসেছি।

অধি : কিন্তু মহাবাজ, নিম্নলিখিত স্বত্ত্বাব মহারাণী সেখানে উপস্থিত আছেন—
তিনিও নিবাশ তবেন। আমি কুষ্ঠব মুখে শুনেছি, তিনি
আপনার প্রতীক্ষায়—

গৌরী একবাৰ ধনঞ্জয়েৰ গভীৰমুখেৰ অতি কঢ়াক্ষণ্ড
কৱিল।

গৌরী : অধিক্রম সিৎ ! আজ আপনার নিম্নলিখিত বক্ষা কৱা আমাৰ
পক্ষে সম্ভব নয়, হয়তো আৱ কথনো...আপনায়া বোধহয়
জানেন না, কুষ্ঠাৰ কাছে আমি অনেক বিষয়ে ঝগী। কিন্তু
এবাৰ সে-খণ্ড আমি শোধ কৱতে পাৱলাম না।

অধি : মহারাজ—

গোরী : আপনি দুঃখ করবেন না। নবদ্বৰ্প্পিতকে আমি সর্বাঙ্গিনীরণে
আশীর্বাদ করছি, তারা শুধুই হবে।

অধি : আশীর্বাদ শিরোধার্ম। জয়েন্ত মহারাজ—

প্রস্থান করিলেন। ধনক্ষয় অফুল মৃৎ গোরীর কাছে আসিলেন।

ধন : আপনি নিমত্তগ প্রত্যাখ্যান না করলেও পাইতেন—অধিক্রম
দুঃখিত হ'ল।

গোরী : কিন্তু নিমত্তগ বক্ষা করলে তুমি যে দুঃখিত হতে সর্দার !

ধন : না—আমি খুসী হতাম।

গোরী : কিন্তু সেখানে কস্তুরীবাটিয়ে সঙ্গে আমাব দেখা হ'ত !
তাতেও কি খুসী হতে সর্দাব ?

ধন : দুদিন আগে হ'লে বৱং বাধা দেবাবই চেষ্টা কৰতাম। কিন্তু
আশ্চর্য মাঞ্ছবে মন ! আজ আপনাকে আব কস্তুরীবাটিকে
একত্র কল্পনা কৰেও কোনো অশাস্তি বোধ কৰাছ ন।। ববং
আপনি যদি শক্তি সিং হতেন...ভগবানের কী অবিচাব !
কেন—কেন আপনি শক্তি সিং হয়ে জন্মালেন না !

গোরী : সর্দাব—সর্দার—

ধন : কী ক্ষতি হ'ত পৃথিবীৰ যদি আপনি শক্তি সিং হতেন !
শক্তি সিং—মে আপনাব পায়েব নথেৰ মোগ্য নথ, অথচ যখন
মনে হয় আপনি ঝিল ছেড়ে চ'লে যাবেন, আৱ শক্তি সিং
ঝড়োয়াৰ বণীকে বিবাহ ক'বে সিংহাসনে বসবেন—

গোরী : সর্দার—এ কি বলছ তুমি !

ধন : অগ্নায় কিছু বলিনি। সিংহাসনে বসবাৰ অধিকাৰ আপনাৰও
কিছু কম নয়।

ଗୋରୀ : ବାର ବାର ତୁମି ଐ କଥା ଶୁଣିଯେଛ, କିନ୍ତୁ ଆମଲ କାରଣଟା ତୁମି ଆଜିଓ ବଲନି; ଆମି ଶୁଣିତେ ଚାହିଁ ।

ଧନ : ଆଜକେର ଏହି ମହାମୂଳ୍କ ସେ-କାହିନୀ ଶୋନିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ । ପରେ ହୁଅତେ ଏ-କାହିନୀ ବଲିବାର ଆର ସମୟ ହବେ ନା ।

ଗୋରୀ : କିମ୍ବା ହୁଅତେ ଆମାର ଶୋନିବାର ଅବସର ହବେ ନା ।

ଧନ : ତବେ ଶୁଣ ।...ପୁରୁଷାମୁକ୍ତମେ ଆମବା ବାଜାର ଦେହବକ୍ଷୀ । ଆମାର ଉର୍ଧ୍ଵତନ ପଞ୍ଚମପୁରୁଷ ଶୈଠ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ସ୍ଵହଣ୍ଟେ ରୋଜନାମ୍ବଚା ଲିଖେ ଗିଯେଛିଲେନ; ତାତେ ବିନ୍ଦ-ରାଜସଂସାରେର ଖୁଟିନାଟି, ରାଜଅଞ୍ଚଳପୁରେର ଜନଶ୍ରତି, ଦୟବାରେର ^{କିମ୍ବା} କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବହି ହାନି ପେଯେଛିଲ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତର ଅବସ୍ଥନ ପୁରୁଷେରା କେଉ ତେବେନ ଶିକ୍ଷିତ ଛିଲେନ ନା, ତାହିଁ ତାର ଗୋପନ-ଦୃଷ୍ଟରେର ସନ୍ଧାନ କେଉ ପାନନି ।

ଗୋରୀ : ସେଇ ବୋଜନାମ୍ବଚା ଏଥନ କୋଥାଯି ସର୍ଦ୍ଦାର ?

ଧନ : ଆମି ସଯତ୍ତେ ରେଖେ ଦିଯେଛି । ଶୈଠ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ଆରୋ ଏକଟା ଜିନିସ ବେଥେ ଗିଯେଛିଲେନ—ସେଟା ହଛେ, ହାତୀର ଦୀତେର ଫଳକେ ଆକା କାଲୀଶକରେର ଚବି । ତାହିଁ ଦେଖେ ଆମି କାଲୀଶକରେର ଆକୃତି ଚିନେଛିଲାମ ।

ଗୋରୀ : କାଲୀଶକରେର ଜୀବନେର ଇତିହାସ ଆମାକେ ଶୋନାଓ ସର୍ଦ୍ଦାବ ।

ଧନ : ବିନ୍ଦ-ରାଜପରିବାରେର ମେ ଏକ ଗୋପନ ଅଧ୍ୟାୟ । ଦେଡ଼ଶୋ ବର୍ଷ ଆଗେ ବାଡ଼ାଲୀ-ତଳୋଯାରବାଜ କାଲୀଶକର ରାଓ ବିନ୍ଦେ ଏସେ ଉପାସିତ ହଲେନ, ରାଜା ଧୂର୍ଜଟି ସିଂକେ ଅନ୍ତରକୌଶଳ ଦେଖିଯେ ମୁଖ କବଲେନ ।

ଗୋରୀ : ତାରପର ?

ଧନ : ଦୁଇନେର ମଧ୍ୟେ ଗଭୀର ବକ୍ରତ ଜୟାଳ । ରାଜା କାଲୀଶକରକେ ରାଜସଭାୟ ହାନି ଦିଲେନ । କରମଣ ଏକଦିନ କାଲୀଶକର ବିନ୍ଦେର ଦେଓଯାନ ହେଁ ଉଠିଲେନ ।...ରାଜା ଧୂର୍ଜଟି ସିଂ ନିଃମୁକ୍ତାନ ଛିଲେନ ।

ତିରିଶ ବର୍ଷ ବସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଥନ ରାଣୀ ପଦ୍ମମାବାହିନେର ସନ୍ତାନ
ହ'ଲ ନା, ତଥନ...

ଗୋରୀ : ତଥନ—?

ଧନ : ଆଚୀନକାଳେ ନିଯୋଗ-ପ୍ରଥା ଛିଲ, ଜାନେନ ?

ଗୋରୀ : ଜାନି ।

ଧନ : ରାଜଶୁକ୍ର ଉପଦେଶେ ରାଜୀ ନିଯୋଗ-ପ୍ରଥା ଅବଲମ୍ବନ କରଲେନ ।
ଅକାଙ୍କ୍ଷ ଏକ ମହା-ପୁତ୍ରେଷ୍ଟ ଯଜ୍ଞେର ଆୟୋଜନ ହ'ଲ, କିନ୍ତୁ
ଅପ୍ରକାଙ୍କ୍ଷ ଯଜ୍ଞଟୀକା ଧାରଣ କରଲେନ ରାସ୍-ଦେଶାନ କାଳୀଶକ୍ର ।

ଗୋରୀ : କାଳୀଶକ୍ର !

ଧନ : ଇଁ । ସଥାସମୟେ ଏକ କୁମାର ଜଗାଗ୍ରହଣ କରଲେନ । କୁମାର ଯତଇ
ବଡ଼ ହ'ଯେ ଉଠିତେ ଲାଗଲେନ, କାଳୀଶକ୍ରରେ ସଙ୍ଗେ ତୀର ଚେହାରାର
ସାନ୍ଦର୍ଭ ତତହି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୟେ ଉଠିତେ ଲାଗଲ ; ରାଜସଭାଯ ବ୍ୟକ୍ତ-
ବିଜନ୍ପେର ଚାପା-ଶୁଣ ଉଠିଲ । ରାଜୀ ସହ କରାତେ ପାରଲେନ
ନା, କାଳୀଶକ୍ରକେ ଗୁଣ୍ଠତ୍ୟା କରିବାର ହକୁମ ଦିଲେନ । ଥବର
ପେଯେ କାଳୀଶକ୍ର ହଲେନ ନିରଦେଶ ।

ଗୋରୀ : ତାର ପରେ ସର୍ଦ୍ଦାର—?

ଧନ : ତାର ପରେର ଇତିହାସ—ଆପନାର ବଂଶେର ଇତିହାସ । କାଳୀଶକ୍ର
କୋଲକାତାଯ ଗିଯେ ଜମିଦାରୀ କିନେ ବସଲେନ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ରାଜୀ
ଧୂଜଟି ସିଂହେର ପ୍ରତିହିଂସାର ହାତ ଏଡ଼ାତେ ପାରଲେନ ନା । ଐ
ଛୋରା ଦିଯେ ରାଜୀର ନିୟୁକ୍ତ ଘାତକ କାଳୀଶକ୍ରକେ ହତ୍ୟା
କରଲ । ସେଇ ଥେକେ ଓଛୋରା ଆପନାଦେର ବଂଶେ ଆଛେ ।

ଗୋରୀ : ହଁ ! ତାହଲେ...ଶକ୍ର ସିଂ... ଉନ୍ଦିତ ସିଂ...ଆମି...ଆମରା
ସବାଇ କାଳୀଶକ୍ରରେ ବଂଶଧର... ଜ୍ଞାତିଭାଇ !

ଧନ : ଜ୍ଞାତି ନା ହ'ଲେ ଏତ ଶକ୍ରତା ହୟ କୋଥେକେ ।

গৌরী : ঠিক বলেছ সর্দার ! “The near in blood, the nearer bloody !”

(জ্ঞত ক্ষমতাপের প্রবেশ)

কন্দ : মহারাজ—মহাবাজ, স'বে আস্থন। উদিত সিং আর ময়ুরবাহন এই দিকে আসছে।

ধন : তাইতে... (নেপথ্য দেখিয়া) ওবা আপনার কাছেই আসছে। খুব সম্ভবতুর্গের ভিতরে যাবার নিম্নলিখ করবে—রাজী হবেন না। ‘আব সতর্ক থাকবেন—প্রকাণ্ডে কিছু করতে সাহস করবে না। হয়তো, তবু... ক্ষুকপ, তোমাব পিস্তল নিয়ে তৈরি থেকো, বিশেষভাবে ময়ুরবাহনটার দিকে লক্ষ্য রেখো।

অশ্বকুরধ্বনি শোনা গেল। ধনঞ্জয় ও ক্ষুকপ দুই পার্শ্বে সরিয়া দাঁড়াইলেন। উদিত সিং ও ময়ুরবাহন প্রবেশ করিয়া রাঙাকে অভিবাদন করিল, দুজনের হাতেই ঘোড়ার চাবুক।

উদিত : মহারাজ—স্বাগত ! দুর্গে স্থানাভাব, তাই মহারাজকে সদলবলে দুর্গমধ্যে আহ্বান করতে পারলাম না। তবে মহারাজ যদি একলা কিম্বা দু-একজন ভৃত্য নিয়ে দুর্গে আসেন, তাহলে আমি সম্মানিত হব।

গৌরী : উদিত, তোমাকে সম্মানিত করতে পারলাম না। দুর্গের বাইরে আমি বেশ আছি। ফাঁকা জাহাগায় থাকাই স্বাস্থ্যকর—বিশেষত যখন শিকাবে বেরিয়েছি।

উদিত : মহারাজ কি মনে করেন দুর্গের ভিতরে থাকা তাঁর পক্ষে অস্থাস্থ্যকর ?

ময়ুর : (হাসিয়া) ^{মৃশ্বতুর} অস্থাস্থ্যকর বলি কি ! মহারাজ, এই অনিছ্ছা আপনার দূরদর্শিতারই পরিচয়। আগনীর বাইরে থাকাই

সমীচীন, কেননা দুর্গে একটা লোক সংক্রামক রোগে
ভুগছে। বোধহয় বাঁচবে না!

গৌবী : লোকটা কে ?

উদিত : (দাতে চাপিয়া একটি একটি করিয়া) একটা বাঙালী—
চেহাবা অনেকটা আপনারই মত। আমাৰ এলাকায় এসে
বাজ্জোহ প্ৰচাৰ কৰছিল, তাই তাকে বন্দী ক'ৱে রেখেছি।

গৌবী : (সংযত স্বরে) তুমি তাকে বন্দী কৰেছ কোন্ অধিকাৰে ?

উদিত : (বিশ্বাসে) আমাৰ সীমানাৰ মধ্যে আমাৰ দণ্ডনুণ্ণেৰ
অধিকাৰ আছে, একথা কি মহাবাজেৰ জানা নেই !

গৌবী : (নিজেকে সামলাইয়া অবহেলাভৱে) আছে বটে। কিন্তু
লোকটা যদি বাজ্জোহ প্ৰচাৰ ক'বে থাকে তাহলে তাকে
বাজাৰ কাছেই পাঠানো উচিত—তাৰ অপবাধেৰ বিচাৰ
বাজা কৰবেন। উদিত, তুমি এখনি সেই বিশ্বেহীকে
আমাৰ কাছে পাঠিয়ে দাও।

(উদিত অধৰ দংশন কৰিল)

মনুব : মহাবাজ টিক কথাটি বলেছেন। কুমাৰ উদিত সিংহেৰও
মেই ইচ্ছা ছিল, কিন্তু লোকটা হঠাৎ সংক্রামক বোগে পড়ায়
আৱ তা সম্ভব হয়নি। তাৰ অবস্থা ভাল নয়—বোধহয়
আজ রাত্রেই মাৰা যাবে !

গৌবী : কিন্তু মৃত্যু বড় সংক্রামক রোগ ! দুর্গেৰ অন্ত অধিবাসৌ-
দেবও আক্ৰমণ কৰতে পাৰে !

মনুব : বাঃ...মহারাজ বেশ ইঙ্গিতপূৰ্ণ কথা বলতে পাৰেন !

উদিত : (অসহিষ্ণুতা দমন কৰিয়া) ও-কথা থাকু। মহারাজকে দুর্গে
যাবাৰ নিমজ্জন কৰলাম—যাওয়া না-যাওয়া তাৰ অভিজ্ঞচি।
চল মনুব—

ଶ୍ରୀମତୀ : (ନିଯମବେ) ଶିକାରେର କଥାଟି—

ଉଦ୍‌ଦିତ : ଇହା—ଶୁଗମାର ସବ ଆୟୋଜନ କରେଛି, ଯଦି ଇଚ୍ଛା କରେନ କାଳ ସକାଲେଇ—

ଗୌରୀ : ବେଶ, କାଳ ସକାଲେଇ ବେରୋନୋ ଯାବେ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ ଶାଖା ଝୁକ୍କାଇଯା ଚଲିଯା ଗେଲ । ଶ୍ରୀମତୀ ଗୌରୀର କାହେ ଆସିଯା ଶୁଦ୍ଧସ୍ଥରେ ବଲିଲ—

ଶ୍ରୀମତୀ : ମହାବାଜ, ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ଆମାର ଏକଟା ଗୋପନୀୟ କଥା ଆଛେ ।

ଗୌରୀ : କୀ, ବଲ ।

ଶ୍ରୀମତୀ : ଏଥନ ନୟ—ଉଦ୍‌ଦିତକେ ଦୁର୍ଗେ ପୌଛେ ଦିଯେଇ ଆମି ଫିରେ ଆସଛି । ଶୁଦ୍ଧ ଆପନି ଥାକବେନ । ନମ୍ବଟେ—

ପ୍ରତ୍ଯାନ କଟିଲ । ଅଖ୍ଯତରଧନି ଦୂରେ ବିଲାଇଯା ଗେଲ । ଧନଷ୍ଠ୍ୟ ଗୌରୀର କାହେ ଆସିଲେନ । ଧୀରେ ଧୀରେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅନ୍ଧକାର ସନ୍ନାଇତେ ଥାକେ ।

ଧନ : ଆବାର ଏକଟା ନତୁନ କିଛୁ ଶୟତାନୀ ଆୟୋଜନ କାହାରେ ?

ଗୌରୀ : ତା ତୋ ବଟେଟ । ଏଥନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କୀ ?

ଧନ : ଶ୍ରୀମତୀର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କବାଇ ଉଚିତ । ସର୍ବିଦ୍ଧ ତାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଆମରା ବୁଝାତେ ପାରାଇ ନା, ତବୁ ମନେ ହୟ ମେ ଉଦ୍‌ଦିତର ସଙ୍ଗେ ବୈଇମାନିବ ମତଳବ ଆୟୋଜନ କାହାର କରା ଯାବେ ।...କଞ୍ଚକପ, ଦୁର୍ଗେର ମୁଖେ ପାହାବାସ ଥାକ । ଶ୍ରୀମତୀ ଏକଳ ଆସାଇ କିନା, ଚରମୁଖେ କିଥା ନିଜେ ଏସେ ଜାନାବେ ।

[ବନ୍ଦୀର ପରିପାଳନାର ପରିପାଳନାର ପରିପାଳନାର ପରିପାଳନାର]

ଗୌରୀ : ସର୍ଦୀର, ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଆର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଆମାର ଭାଲ ଲାଗେ ନା ।

ମୟୁରବାହନ ଆଶ୍ରମ, ଆଜିଇ ଏଇ ଏକଟା ଶେଷ ଶୀମାଂସା ହ'ଯେ
ଯାକ । ତୋମାଦେର ଏହି ରାଜାଗିରି ଆର ଆମି ସହିତେ
ପାରଚି ନା । ସତ ଶୈଖି ହୟ କାଜ ଶେଷ କ'ରେ ବିଲ ଥେକେ
ଚ'ଲେ ଥେତେ ଚାଇ । ଆମି ଇହିପିଯେ ଉଠେଛି ସର୍ଦ୍ଦାର...ଇହିପିଯେ
ଉଠେଛି ।

(ବ୍ରଜକିପେର ପ୍ରବେଶ)

କର୍ଜ : ମହାରାଜ, ମୟୁରବାହନ ଏକଳା ଆସିଛେ ।

ଧନ : ଆଚ୍ଛା, ବେଶ । ତୁମି ଯାଓ—

ବ୍ରଜକିପ ଅହାନ କରିଲ । ଧନଙ୍ଗ୍ରୟ ପିଣ୍ଡଲ ବାହିର କରିଲେନ ।...
ମୟୁରବାହନ ଅଳଞ୍ଚ ଟର୍ଚ ହାତେ ପ୍ରମେଶ କରିବା ହାସିତେ ହାସିତେ
ବଲିଲ—

ମୟୁର : ଅନ୍ଧକାବ ରାତ୍ରି—ତାଇ ଟର୍ଚ ନିଯେ ଏଲାମ !

ଟର୍ଚର ଆଲୋ ଧନଙ୍ଗ୍ରୟର ପାଇଁ ପଡ଼ିଲ । ମୟୁରବାହନ ଟର୍ଚ
ନିଭାଇଲ ।

ସର୍ଦ୍ଦାର ! ଆମି କେବଳ ରାଜାର ସଜ୍ଜେ କଥା ବଲାତେ ଚାଇ ।

ଧନ : ତା ବଟେ, କିନ୍ତୁ ତୋମାର ଯା ବଲବାର ଆଛେ ଆମାର ମାମନେଇ
ବଲାତେ ହବେ ।

ମୟୁର : ତାହଲେ ଆଦାବ—ଫିବେ ଚାଲାମ ।

୧୫୦୮

ଧନଙ୍ଗ୍ରୟର ଯନ୍ତ୍ରକ୍ଷେତ୍ର— ତାହାର କୌଣ୍ଡିନ୍ ପଢ଼ିଲ ଏବଂ ପିଣ୍ଡଲ ପୃଷ୍ଠାର୍ଥ
କବିଲ ।

ଧନ : ଅତ ସହଜେ ଫେରା ଯାଇ ନା ମୟୁରବାହନ !

ମୟୁରବାହନ ଜରୁଟ କରିଯା ପିଣ୍ଡଲ ଦେଦିଯା ଅଧିକ ମଂଶନ କରିଲ ।

ମୟୁର : ତୋମବା ଆମାକେ ଆଟିକ କରାତେ ଚାଓ ?

ଧନ : ଆପାତତ ଯା ବଲାତେ ଏମେଚ ତା ବଲା ଶେଷ ହଲେଇ ତୋମାକେ
ଛେଡ଼େ ଦେବ ।

ମୟୁର : ତୋମାର ସାଥନେ ଆସି କୋନୋ କଥା ବଲବ ନା ।

(ସଂକଷିପ୍ତ ବାହ୍ୟକ କରିଲ)

ଧନ : ତାହଲେ ଆଟିକ ଥାକତେ ହବେ ।

ମୟୁର : ଆମାକେ ଆଟିକ କବେ ତୋମାବ ଲାଭ ?

ଧନ : ରାଜାବ ସଙ୍ଗେ ଏହି ଶାଠେର ମଦ୍ୟ ଏକଳା କଥା ବଲତେ ଚାଓ—
କେମନ କ'ରେ ବୁଝବ ତୋମାବ କୋନ ଦୁର୍ଭିସନ୍ଧି ନେଇ ?

ମୟୁର : ଦୁର୍ଭିସନ୍ଧି ! ରାଜା କି କ୍ଷୀରେବ ଲାଡୁ ଯେ ଟପ କ'ରେ ମୁଖେ
ଫୁରେ ଦେବ !

ଧନ : ତୋମାର କାହେ ଅନ୍ଧ ଥାକତେ ପାବେ—

ମୟୁର : ତଙ୍ଗାସ କ'ବେ ଦେଖ—

(ଧରଣ୍ୟ ତଙ୍ଗାସ କରିଲେନ)

କେମନ ଆବ ଭୟ ନେଇ ତୋ !

ଧନ : ତାହଲେ ଆମାର ସାଥନେ ବଲବେ ନା ?

ମୟୁର : ନା ।

ଧନ : ବେଶ, ଆସି କାହାକାଢ଼ି ବହିଲାମ । ଯଦି କୋନୋ ବକ୍ଷ
ଶୟତାନୀବ ଚେଷ୍ଟା କବ, ତାହଲେ ଦେଖତେ ପାଞ୍ଚ—

(ଗିଞ୍ଚିଲ ଦେଖାଇଯା ପ୍ରଥାନ କରିଲେନ)

ମୟୁର : ସର୍ଦୀର କେତୌ, ତୋମାର ମନଟା ବଡ଼ ସନ୍ଦିକ୍ଷ । ବୟସକାଳେ
ତୋମାର କ୍ଷେତ୍ରିଯାନୀକେ ବୋଧହୟ ଏକ ଲହମାର ଜଣ୍ଣା ଚୋଥେ
ଆଡ଼ାଲ କରତେ ନା । କ୍ଷେତ୍ରିଯାନୀ ଅବଶ୍ୟ ତୋମାବ ଚୋଥେ
ଧୂଲୋ ଦିଲ୍ଲେ—ହା-ହା-ହା—

ଗୌରୀ : ମୟୁରବାହନ ! କୀ ବଲତେ ଏମେଛ ବଲ ।

ମୟୁର : ଆପନାର ସବ ପବିଚୟଇ ଆମବା ଜେନେଛୁ ।

ଗୌରୀ : (ଶୁଭସ୍ଵରେ) ଏହି କଥାଇ କି ବଲତେ ଏମେଛ ?

ময়ুর : না, তা নয়—

গৌরী : তবে ?

ময়ুর : বলছিলাম—আপনার ভাগ্যের কথা ভাবলে হিংসা হয়।
কোথায় ছিলেন বাংলাদেশের এক নগণ্য জমিদারের ছোট
ভাই—হয়ে পড়লেন এক স্বাধীন দেশের রাজা ! সেই সঙ্গে
পেলেন অপূর্বমন্দবী এক রাজকন্ত্রাব প্রেম।

গৌরী : ময়ুববাহন !

ময়ুব : আপনার এই হঠাৎ-পাওয়া সৌভাগ্যকে স্থায়ী করবার কোন
চেষ্টা করেছেন কি ? না জনকয়েক ফন্দীবাজ লোকের
খেলাব পুতুল হ'য়ে তাদের কাজ হাসিল ক'বে আবার
স্বদেশে ফিবে যাবেন ?

গৌরী : কাজের কথা বল—বেয়াদপি শোনবাব সময় নেই।

ময়ুব : কাজের কথাই বলছি—এটা ভূমিকা মাত্র।

টচ আলিয়া আশেপাশের খালিকটা স্থান দেখিয়া লইল।

দেখুন, উদিতেব সঙ্গে আব আমার মনের খিল হচ্ছে না।
আগি আপনাকে সাহায্য করতে চাই। অবশ্য নিঃস্বার্থ
পরোপকাব আমার উদ্দেশ্য নয়, এটা বোধহয় বুঝেছেন ?

গৌরী : বুঝেছি ! কিন্তু কৌ সাহায্য করতে চাও ?

ময়ুব : আপনাকে ঘিন্দেব সিংহাসনে কায়েমীভাবে বসাতে চাই।

গৌরী : কেমন ক'রে ?

ময়ুব : ধরুন, আমল বাজার যদি হঠাৎ মৃত্যু হয় ! তার অবশ্য
গ্রাম মৃত্যুত্তল্য। তবু তিনি ষতদিন বেঁচে আছেন, আপনি
নিষ্কটক হ'তে পাচ্ছেন না। এখন আমি যদি আপনাকে
সাহায্য করি, আপনার রাঙ্গা একেবারে সাফ। আপনি যে

ଆମଲ ଶକ୍ତର ସିଂ ନନ, ଏକଥା କେଉ ପ୍ରସାଗ କରତେ ପାରବେ ନା ।
ତଥନ ସିଂହାସନେ ଆମାର ଦାବୀଇ ପାକା ହବେ ।

ଗୋବୀ : ହଁ...ସ୍ଵାର୍ଥସିନ୍ଧିବ ଜଣ୍ଠ ରାଜାକେ ହତ୍ୟା କରତେও ତୋମାର
ଆପଣି ନେଇ ! କିନ୍ତୁ ତୋମାର ସ୍ଵାର୍ଥଟା କି ଖଣି ?

ମୟୁବ : ସେଟୋ ଖୁବ ଶୋଲାଯେମ । ଆମି ଚଞ୍ଚାଦେହିକେ ବିଯେ କରତେ
ଚାଇ ।

ଗୋବୀ : ଚଞ୍ଚା ! ଚଞ୍ଚାକେ ତୁମି ବିଯେ କରତେ ଚାଓ ?

ମୟୁବ : ଚାଇ । ତାର କାରଣ—ଆମାର ଗର୍ଦନାର ଓପର କାହିଁର ମମତା
ହସତୋ ନା ଥାକତେ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ତ୍ରିବିକ୍ରମ ସିଂ୍ହେର ଜାମାଇସେର
ଗର୍ଦନାର ଦାମ ସଥେଷ । ଚଞ୍ଚାଦେହିକେ ବୈଧବ୍ୟ-ସଞ୍ଚାଗୀ ଭୋଗ
କରାତେ ସର୍ଦ୍ଦାବ ଧନଞ୍ଜୟେରେ ମଙ୍ଗୋଳ ହବେ । ତାର ଓପର ଚଞ୍ଚା
ତ୍ରିବିକ୍ରମ ସିଂ୍ହେର ଏକମାତ୍ର ଶେଷେ । ବାପେର ମୃତ୍ୟୁର ପର ସେ-ଇ
ହବେ ଉତ୍ତରାଧିକାରିଣୀ । ସବ ଦିକ ଦିଯେ ଚଞ୍ଚାଇ ଆମାର
ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରୀ ।

ଗୋବୀ : ତୋମାର ସ୍ପର୍ଧା ଆଛେ ବଟେ !

ମୟୁବ : (ଝିଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱାସେ) ଏତେ ସ୍ପର୍ଧା କୋଥାଯ ? ଆପଣି ରାଜା—
ଆପଣି ଯଦି ତ୍ରିବିକ୍ରମ ସିଂ୍ହକେ ଛକୁମ ଦେନ—

ଗୋବୀ : ଆମି ଛକୁମ ଦେବ—ଚଞ୍ଚାର ସଖେ ତୋମାର ବିଯେ ଦିତେ !

ମୟୁବ : ବିନିମୟେ କୀ ପାବେନ—ସେଟୋ ଓ ଅରଣ କରନ ।

ଗୋବୀ : ତୁମି କି ଘନେ କର, ବିନ୍ଦେବ ସିଂହାସନେ ଆମାର ବଡ ଲୋଭ ?

ମୟୁବ : ଘନେ କରା ଅସ୍ତାଭାବିକ ନୟ । ତା ଛାଡା ଆର ଏକଟା ଲୋଭନୀୟ
ଜିନିସ—ବାଡୋଷାର କଞ୍ଚକାରୀବାଟି... !

ଗୋବୀ : “ହଁ” ! ଓ-ନାମ ତୁମି “ହଁ” ! ଏବେଳା ।... ସିଂହାସନ ! ସିଂହାସନେ
ଆମାର ଲୋଭ ନେଇ, ଯା ଗ୍ରାସିତ ଆମାର ନୟ, ତା ଆମି ଚାଇନା ।

ମୟୁବ : ଆପଣି ତାହଲେ ଆମାର ପ୍ରଣାବେ ରାଜୀ ନନ ?

গৌরী না।

ময়ুর এই আপনার শেষ কথা ?

গৌরী ইয়া।

ময়ুর ভেবে দেখুন—

গৌরী আমাকে তয় দেখাবার চেষ্টা করছ ?

ময়ুর 'হ্যাঁ—মযুরবাস্তু তয় দেখিয়ে শক্তকে সাবধান কবে না।
নিজের স্বার্থেই আপনাকে স্বয়েগ দিতে চেয়েছিলাম।
আপনি বুঝতে পাবছেন না যে আপনার জীবন সূক্ষ্ম স্ফোর
বুলছে, যে কোনো মুহূর্তে ঐ-স্ফোর ছিঁড়তে পারে !

গৌরী : মযুরবাহন !

ময়ুর : দৈবেব কথা বলা যায় না, আপনি হয়তো বেঁচেও যেতে
পাবেন। কিন্তু জেনে বাখুন—ঝাড়োয়াব রাণীকে আপনিও
পাবেন না, শক্তব সিংও না; তাকে ভোগদখল কববে উদ্ধিত
সিং—হাঃ হাঃ হাঃ—

এক্ষা. পেঞ্জ

ছুর্ণের দিকে টর্চ ফেলিয়া মেট আলো ঘুরাইয়া গৌরীর মুখে
ফেলিল, সঙ্গে সঙ্গে ছুর্ণের দিক হইতে বন্দুকের আওয়াজ
হইল, মযুরবাহন একলাকে অনুগ্রহ হইল। গৌরী কাঁধের কাছে
তোর ষদ্রণা অনুভব কারিল।

গৌরী : উঃ !

(ধনঞ্জয় ছুটিয়া আসিলেন)

ধন : স'রে আস্বন ! স'রে আস্বন !...চোট পেয়েছেন ? কোথায় ?

গৌরী : কাঁধে—বিশেষ কিছু নয় ; কিন্তু মযুরবাহনটা পালাল...

দূর হইতে মযুরবাহনের হাসি ভাসিয়া আসিল—'হা-হা-হা—'
ধনঞ্জয় পিণ্ডল হাতে জুত বাহির হইয়া গেলেন। বেগধ্যে
ছুইয়ার শুলির আওয়াজ হইল, আবার হাসির শব্দ আসিল;
ধনঞ্জয় কিবিয়া আসিলেন।

ଧନ ନା, କୋଣୋ ଫଳ ହ'ଲ ନା—କିନ୍ତୁ ଜଳେ ଝାପ ଦିଯେ
ଶ୍ରୋତେର ମୁଖେ ଅନେକଦୂବ ୯'ଲେ ଗେଛେ । ସାକ—ହର୍ଗେର ମୁଖେ
କର୍ଦ୍ରପ ପାହାରାୟ ଆଛେ, ମୟୁବବାହନ ଜଳ ଥେକେ ଉଠିବାର ଚେଷ୍ଟା
କରଲେ ତାକେ ଧବବେ ।...କିନ୍ତୁ ଆପନାର ଆଘାତ ଗୁରୁତର ନୟ—
ଠିକ ବଲଛେ ?

ଗୌରୀ : ସାମାଜିକ ଏକଟୁ ଚିନ୍ ଚିନ୍ କରଛେ, ବୋଧହୟ କାଥେବେ ଚାମଡ଼ାଟା
ଛି ଡେ ଗେଛେ ।

ଧନ : ଉଃ...କି ଭୟାନକ ଶୟତାନୀ ବୁଦ୍ଧି ! ହର୍ଗେ ବନ୍ଦୁକବାଜ ତୈରି
ରେଖେ ନିଜେ ନିରନ୍ତ୍ର ଏସେଛେ ।

ଗୌରୀ : କିନ୍ତୁ ମୟୁବବାହନ କି ଦୁଗେ ଫିବବେ ?

ଧନ : ନିଶ୍ଚର୍ଵାହି । ନଇଲେ ଏହି ଦୁଃଖାଶ୍ରମିକ କାଜ ମେ କବବେ କେନ ।

ଗୌରୀ : ତା ବଟେ । ହୟତୋ ଜଳେର ପଥେ ଦୁଗେ ଢୋକବାର କୋନ
ଶୁଷ୍ପତଥ ଆଛେ ।

(ପ୍ରହଲାଦେର ପ୍ରବେଶ)

କିନ୍ତୁ କୋଥାମୁଁ କୋଥାଯି ମେହି ଶୁଷ୍ପତଥ ?

ପ୍ରହଲାଦ : ମେହି ଶୁଷ୍ପତଥେବ ସନ୍ଧାନ ଆମି ଜାନି ମହାରାଜ ।

ଗୌରୀ : କେ... ପ୍ରହଲାଦ ! ପ୍ରହଲାଦ, କୋଥାଯି ମେହି ଶୁଷ୍ପତଥ ତୁମି ଦେଖିଯେ
ଦିତେ ପାର ?

ପ୍ରହଲାଦ : ଆଜେ, ଆମି ଓଥାନେ ଗିଯେ ଆପନାକେ ଦେଖାତେ ପାବବ ନା ।
ଏଥାନ ଥେକେଇ ବୁଝାଯେ ଦିଛି ।

ଗୌରୀ : ବେଶ, ତାଇ ଦାଉ ।

ପ୍ରହଲାଦ : ଜଳ ଥେକେ ହାତ ତିନେକ ଓପରେ, ଐ ଯେ ବିନ୍ଦୀକେ ଏକଟା
ଜାନଲା ଦେଖାତେ ପାଛେନ—ଏ ସରେ ଶକ୍ତର ସିଂ ବନ୍ଦୀ ଆଛେ—
ଓରଇ କଥେକ ହାତ ଦାକ୍ଷଣ୍ୟ ଶୁଷ୍ପଦ୍ଵାର ।

ଗୌରୀ : ଐ ସରେ ଶକ୍ତର ସିଂ ବନ୍ଦୀ...ଆର...ଓରଇ ଦକ୍ଷିଣେ ଶୁଷ୍ଠିଦ୍ୱାର... ?

ପ୍ରହଳାଦ : ହ୍ୟା ମହାରାଜ ।

ଗୌରୀ : ତୁମି କୋଥାଯି ଯାଚ୍ଛ ?

ପ୍ରହଳାଦ : ଦୁର୍ଗେ । ଉଦିତ ସିଂ ଆମାକେ ତଲବ କବେଛେ ।

ଗୌରୀ : କେନ ?

ପ୍ରହଳାଦ : ବାତ ଦୁଟୋର ସମୟ ସ୍ଵକପନ୍ଦାସକେ ନିଯେ ମୟୂରବାହନ କୋଥାଯି ସେନ ଯାବେ—ଶୁଷ୍ଠିଦ୍ୱାର ଖୋଲା ଥାକବେ—ଆମାକେ ପାହାରାୟ ଥାକତେ ହବେ ।

ଗୌରୀ : ପ୍ରହଳାଦ, ମେହି ଝୟୋଗେ ଯାଦ—

ପ୍ରହଳାଦ : ପାବବେନ—ପାରବେନ ମହାରାଜ, ଐ ଜାନଲାର ନିଚେ ଗିଯେ ଲୁକରେ ଥାକତେ ?

ଗୌରା : ପାବବ ପ୍ରହଳାଦ ।

ପ୍ରହଳାଦ : ଠିକ ବାତ ଦୁଟୋର ସମୟ ଦୁର୍ଗେର ଦେଉୟାଲେବ ପାଥବ ସ'ରେ ଯାବେ... ଏକଟା ଦବଜା ବେଙ୍ଗବେ...ମେହି ଦବଜା ଦିଯେ ଓବା ବୋରିଯେ ଯାବେ । ତାରପର ଆମି ଆଲୋ ନିଯେ ସଙ୍କେତ କରବ—ଆପଣି ଉଠେ ଆସବେନ ।

ଗୌରୀ : ତାଟି ହୁବେ—ତାଟି ହୁବେ ପ୍ରହଳାଦ ।

ପ୍ରହଳାଦ : ଆବ ଏଥାନେ ଅପେକ୍ଷା କବବ ନା ମହାରାଜ, ଆମି ଚଲାମ । ଶୁଷ୍ଠିପଥେ ଆବାବ ଦେଖା ହୁବେ...ବାତ ଦୁଟୋଯ... [ଅଥାନ

ଗୌରୀ : ସର୍ଦୀବ, କିଞ୍ଚାର ଡଲେ ସାତାର କେଟେ ଅଜି ଏହି ରାତ୍ରିର ଅନ୍ଧକାରେ ଆମି ଓଥାନେ ଯାବ—ପ୍ରହଳାଦେବ କଥାମତ ଦୁର୍ଗ ପ୍ରବେଶ କରବ ।

ଧନ : କିନ୍ତୁ ଆପଣି ଏଥି ଅନୁଷ୍ଠାନ—ଚଲୁନ, ଶିବିରେ ଫେରା ଯାକ ।

ଗୌରୀ : ନା, ନା ସର୍ଦୀବ, ଆବ ପିଛନେ ନୟ—ଏବାର ଆମରା ଏଗିଯେ ଯାବ

ଶୁଖପାନେ । ଅଞ୍ଚଳୀର ପାଷାଣତୁଥାବ ଭେଟେ ଆମରା ଉଦ୍ଧାର
କ'ବେ ଆନବ ବିନ୍ଦେର ମହାରାଜ ଶକ୍ତର ସିଂକେ !

ଧନ : ବାବୁଜୀ ! ବାବୁଜୀ !

ଗୌରୀ : ଅଞ୍ଚଳୀର ଏ ପାଷାଣପୂରୀର ମର୍ମତେଦୀ ଦୀର୍ଘଶାସ ଆମାକେ ତଞ୍ଚାଇନ
କ'ରେ ତୋଲେ । ସର୍ଦାର...ସର୍ଦାର... ଆମି ଯେନ ଶୁନତେ ପାଛି...
ଓରା ଶକ୍ତର ସିଂକେ ପୀଡ଼ନ କରଛେ...ଆର ତିନି ଚିଂକାର
କରଛେନ—ଉଦ୍ଧାର କର...ଉଦ୍ଧାନ କର...କେ ଆଛ ସାହସୀ, କେ
ଆଛ ନିର୍ଭୀକ, ଆମାକେ ଉଦ୍ଧାବ କର...ଉଦ୍ଧାର କର... !

তৃতীয় দৃশ্য

শক্তিগড় দুর্গ—অস্কার অহল

গজীব রাত্রি । ...একপাশে একটি ছোট ডিঙি ও সঁচন, সেখানে
স্বকপদাম ও প্রহ্লাদ । অঙ্গদিকে মযূরদাহন ও উদ্বিত সিং ।

দৃশ্য[রক্ষের পূর্বে] দুর্গের ঘড়িতে চং করিয়া একটা বাজিল ।

ফিল : (মেশেন) ক্ষণের ক্ষণ .. ক্ষণের ক্ষণ
উদ্বিত : ঐ...ঐ আবাব শক্র সিংহের চীৎকার—উদ্বাব কব, উদ্বাব
কব ! আজ বড় উত্ত্যক্ত ক বে তুলচে মযূব ।

মযূব : খুব বেশি ক'রে মদ দাও দুমাব, প্রয়োজনবোধে চাবুকশ
চালাও ; তাহলেই বেছ'স হ'বে গড়বে ।

উদ্বিত চলিয়া গেল । মযূব পাঁচামা করিতে লাগিল, হঠাৎ
পারিয়া—

স্বকপদাম !

স্বকপ : হেজুৱ—

মযূব : আজ রাত্রি অভিযানে অভিযাত্রী তুমি আব আমি ।

স্বকপ : আব মনে করন না প্রহ্লাদ — ?

মযূব : প্রহ্লাদ আব উদ্বিত থাকবে দুর্গে—শক্র সিংহের পাহাবাস
শোন স্বকপদাম, কৌশলে কস্তুরীবাঙ্গিকে এখানে আনতে হবে ।

স্বকপ : কাকে আনতে হবে ?

মযূব : রাণী কস্তুরীবাঙ্গিকে । হাঃ হাঃ হাঃ ! ডিঙি ভাসিয়ে তুমি
আব আমি ঝড়োয়াঘ যাব । সেখানে আজ কৃষ্ণবাঙ্গিষেব
বিবাহ-উৎসব । এখন সবাই আনন্দে ঘেতে আছে, এই
স্থানে—হাঃ হাঃ হাঃ !

স্বকপ : আজ্ঞে, ঠিক বুবলাম না ।

ময়ুব : অধিক্রম সিংহের বাগান-বাড়ীর ফটকে গিয়ে খবর পাঠাবে
যে তুমি রাজাৰ পার্শ্বচ ক্ষেত্ৰপ, রাণীজীৰ সাক্ষাৎ চাও।

স্বরূপ : তাৰপৰ ?

মযুব : রাণীজী উপস্থিত হ'লে তুমি তাকে বলবে—কিঞ্চার ঘাটে
আম্বন, মহাবাজ আপনাৰ প্ৰতীক্ষা কৱছেন ! কিঞ্চ সাবধান,
আলোৰ সামনে দাঁড়িয়ো না।

স্বরূপ : সে কি আৱ আমায় শিথিয়ে দিতে হয় ছজুৱ ! শ্বেটকথা
মনে কৰন না যে-কোনো ^{ক্ষেত্ৰে} তাকে ডিঙিতে তুলতে হবে।

মযুব : হাঃ হাঃ হাঃ—তাৰপৰ সোজা এখানে আনব ! যাও,
পাশেৰ ঘবে তোষাৰ ছফ্ফেশ তৈৱি—^{অ্বাহ্নী} এখনি
প'ৱে এস।

স্বরূপদাস ক্রত প্ৰহান কৱিল। উদিত সিং প্ৰবেশ কৱিল।

উদিত : শদেৱ বোতল এগিয়ে দিয়ে এলাম—কিছুক্ষণেৰ জন্ম নিশ্চিন্ত।
কিঞ্চ মযুব, ওৱ একটা ব্যবস্থা শীঘ্ৰ কৱতে হবে। —

মযুব : হবে হবে। আমি সব ব্যবস্থা ঠিক ক'ৱে ফেলেছি, স্বরূপদাসকে
তাৰ কাজ বুঝিয়ে দিয়েছি। আমৰা এখনি রওনা হব।
আজ রাতেই কস্তুৱীবাঙ্গকে ধ'ৰে আনব।

উদিত : কস্তুৱীবাঙ্গকে ধ'ৰে আনবে ! কিঞ্চ...কি লাভ তাতে ?

মযুব : লাভ আছে কুমাৰ। জেন্ট-ক'ৰে-জেন্ট-সকল কস্তুৱীৰ
বিয়ে ^{ক্ষেত্ৰে}—তখন তুমি হবে ঝড়োয়াৰ রাজা। যদি সেই
বাংগালি কুভাকে শেষ কৱতে না পাৰি, অস্তত ঝড়োয়াৰ
রাজ্যটা তোষাৰ হবে।

উদিত : ঠিক ঠিক ঠিক ! মযুব, আৱ ^{ক্ষেত্ৰে} নম—একুণি কস্তুৱী-
বাঙ্গকে ধ'ৰে নিয়ে এস।

ମଦେର ବୋତଳ ହାତେ ଶକ୍ତର ସିଂ ଥିବେଶ କରିଲ ।

ଶକ୍ତର : କାକେ...କୁକେ ନିମ୍ନେ ଆସବେ ଉଦିତ ?

ଉଦିତ : ଏକି, ତୁମି ଚ'ଲେ ଏଲେ କେନ ?

ଶକ୍ତର : ବଡ଼ ଅଙ୍ଗକାର ! ଆର ଆସି ଅଙ୍ଗକାର ସିଇତେ ପାରିନା ଉଦିତ ।
ଜାଲା...ବଡ଼ ଜାଲା ! ଏ-ସ୍ତରଗାବ ହାତ ଥେକେ ତୁମି ଆମାକେ
ମୁକ୍ତି ଦାଓ ଉଦିତ ।

ଉଦିତ : ମିଥ୍ୟେ ତୋମାର ମୁକ୍ତିକାମନା ଶକ୍ତର ସିଂ !

ଶକ୍ତର : ବେଇମାନ ! ତବେ ଆମାଯ ସେଇଁ ଫ୍ୟାଲ୍—ଆମି ବାଁଚତେ
ଚାଇ ନା ।

ଉଦିତ : ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହ'ଯୋ ନା—ଆଜିଇ ଯା ହବାର ହବେ ।

ଶକ୍ତର : ଉଦିତ, ତୋବ ତୋ କୋନ କ୍ଷତି ଆସି କରିନି—ଆସି ତୋ
ତୋକେ ସିଂହାସନ ଛେଡେ ଦିତେ ଚେଯେଛି । ଆମାର ଓପର କି
ତୋର ଏତୁକୁ ଦୟା ହୟ ନା ? ଆମାଯ ଖୁସ୍ତୁ ଛେଡେ ଦେ ଭାଇ,
ଛେଡେ ଦେ—

ଉଦିତ : ଆର ତା ହୟ ନା । ତୋମାର ଧନଞ୍ଜୟ-ସର୍ଦୀର ସବ ଶାଟି କ'ରେ
ଦିଯିଛେ । ଏଥିନ ତୋମାର ସିଂହାସନ ଛାଡ଼ା ନା-ଛାଡ଼ା ସମାନ ।
ଖିଲ୍ଦେର ଗନ୍ଧୀତେ ବସେଛେ ଏକ ବାଙ୍ଗାଳୀ-କୁତ୍ତା ! ଶୟତାନେର
ବାଚା ମ'ରେଓ ଘରେ ନା । ମେ ସଦି ମରତ, ତାହଲେ ତୋମାର
ଫୁରସଂ ହ'ଯେ ସେତ ।

ଶକ୍ତର : ଉଦିତ—

ଉଦିତ : ସାକ, ଆଜକେବଣ କାଜ ସଦି ମଫଲ ହୟ ତଥନ ତୋମାର କଥା ଭେବେ
ଦେଖବ । ଏଥିନ ଘୁମୋଓ ଗେ ଯାଓ ।

ଶକ୍ତର : ସୁମ ! ସୁମ ଆମାର ଆସେ ନା ।

ଉଦିତ : ବେଶ, ତାହଲେ ଯଦ ଥାଓ—

ଯଦେଇ ବୋତଳଟା ଶକ୍ତର ସିଂମେର ମୁଖେ ଚାପିଆ ଥରିଲ ।

ଥେବେ ଥାଥୋ—ଅସୀଯ ଶାନ୍ତି ପାବେ, ସବ ସନ୍ତ୍ରଣା ତୁଲେ ଥାବେ ।

ଶକ୍ତର : ଆଃ ! ଦାଓ ଉଦିତ. ଆମାର ହାତେ ଦାଓ—।

(ବୋତଳ ଲାଇଲ)

ବଡ଼ ଭାଇର ମୁଖେ ତୁଲେ ଦିଲେଇ ଶ୍ରଦ୍ଧାବ ପାତ୍ର ! ବିନ୍ଦେର ଭାବୀ
ମହାରାଜ, ତୋମାକେ ଜାନାଇ ଆମାର ଅଭିନନ୍ଦନ !

ଅଥାନ କରିଲ । ଢଂ ଢଂ କରିଯା ଛାଇଟା ବାଜିଲ ।

ପ୍ରହଳାଦ : ହଜୁର, ଯାବାବ ସମୟ ହୁଏ ଗେଛେ ।

(ସକପଦାସ ଛନ୍ଦନେଶ୍ଵର ଆମିଲ)

ମୟୁବ : ଏମ ସ୍ଵର୍ଗପଦାସ । ବାଃ, ଏକେବାବେ ରାଜାର ଥାସ-ପାର୍ଶ୍ଵର
କୁଦ୍ରକପ ! ହାଃ ହାଃ ହାଃ—

ଦେୟାଲେ ହାତେର ଚାପ ଦିଲ, ମଙ୍ଗେ ମଙ୍ଗେ ଗଡ଼ଖଡ଼ ଶଦେ ପିଛବଦିକେର
ପାଥର ସରିଥା ଶୁଷ୍ଠବାବ ବାହିର ହଇଲ ।

ଏବାର ଡିଡ଼ି ଭାସାଓ—

ସକପଦାସ ଓ ପ୍ରହଳାଦ ଡିଡ଼ି ଭାସାଇଲ, ମୟୁବବାହନ ଦଢ଼ି ଥରିଲ ।

ଖୁବ ସାବଧାନେ ଉଠେ ବ'ସୋ ।

(ସକପଦାସ ଡିଡ଼ିତେ ଉଠିଲ)

ପ୍ରହଳାଦ, ଶୁଷ୍ଠବାବ ଖୋଲା ଥାକ । ତୁମି ଲଞ୍ଚନ ନିୟେ ବ'ସେ ଥାକ,
ନଇଲେ ଫେବବାର ସମୟ ପଥ ଝୁଜେ ପାବ ନା ।

ଉଦିତ : କିନ୍ତୁ ଫିରବେ କଥନ ?

ମୟୁବ : କିଛୁ ଠିକ ନେଇ—କାଜ ହାସିଲ ହ'ଲେଇ ଫିରବ । ପ୍ରହଳାଦ,
ହଁସିଯାର ଥେବେ ।

ପ୍ରହଳାଦ : ଆଜେ ହ୍ୟା—

(ଲକ୍ଷ୍ମି ତୁଳିଯା ଥରିଲ)

ଶୟୁର : ହାଃ ହାଃ ହାଃ ହାଃ— !

ଏକଲାକେ ଡିଙ୍ଗିତେ ଉଠିଲ, ଡିଙ୍ଗି ଅଦୃଶ ହିଲ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : ପ୍ରହଳାଦ !

ପ୍ରହଳାଦ : ଛଜୁର—

ଉଦ୍‌ଦିତ : ଶୟୁବାହନେର ଫିବତେ ବୋଧହୟ ଦେବି ହବେ । ତୁ ଯି ଏଥାନେ ଥାକ, ଆବ ଓ ଯା ବ'ଳେ ଗେଲ ଯନେ ରେଖେ । ଆସି^{ପାଇଲୁ} ଶକ୍ତିର ସିଂଘେର କକ୍ଷେ ଅନ୍ତର୍ଭୁତ, ଶୟୁବାହନ ଫିରେ ଏଲେ ଆମାମ ଥର ଦିଓ ।

ପ୍ରଥାନ କରିଲ ।...ପ୍ରହଳାଦ ସର୍ପଣେ ଶ୍ଵପ୍ନାରେର କାହେ ଆସିଯାଇଲା ଲକ୍ଷ୍ମି ତୁଳିଯା ସଙ୍କେତ କରିତେ ଲାଗିଲ । ଗୋରୀଶକ୍ତି ଓ କ୍ରତୁକପ ଆସିଲ, ପ୍ରହଳାଦ ଗୋରୀକେ ଅଳ ହିତେ ଉଠାଇଲ । ଗୋରୀର କୋମରେ ଛୋଗା ।

ଗୋରୀ : କ୍ରତୁକପାଇଁ ତୁ କୁଞ୍ଚିତ ତ୍ରାବୁତେ ଫିରେ ଯାଓ ।

କ୍ରତୁ : ଆର ଆପନି— ?

ଗୋରୀ : ଆସି ଥାକବ ।

କ୍ରତୁ : ମେ କି ମହାରାଜ !

ଗୋରୀ : ହ୍ୟା, ତୁ ଯି କିମ୍ବା ଧନଜୟକେ ଥବବ ଦାଖୁଁ, ମେ ଧେନ ମମନ୍ତ ସୈନ୍ୟ ନିଯେ ଦୁର୍ଗେବ ପୁଲେର ମୁଖେ ଲୁକିମେ ଥାକେ । କୋନ ଭୟ ନେଇ, ଆସି ଯେମନ କ'ରେ ପାରି ଦୁର୍ଗଦାର ଝୁଲେ ଦେଇ ।

କ୍ରତୁ :

ଗୋରା : ବୋନ କିନ୍ତୁ ନହ । ଏଥିମ ଶୟୁବାହନ ନେଇ, ଉଦ୍‌ଦିତ ବୋଧହୟ ରାଜ୍ଞୀକେ ପାହାବା ଦିଛେ—ଏହି ଶୁଶ୍ରୋଗ ! ତୁ ଯାଓ—

କନ୍ଦ୍ର : ସୋ ହତୁମ—

[ମସିହା ପେଲ]

ଗୌରୀ : ଅହଳାଦ !

ଅହଳାଦ : ମହାବାଜ—

ଗୌରୀ : ମୟୁବାହନ କୋଥାଯ ଗେଲ ?

ଅହଳାଦ : ରାଣୀ କଞ୍ଚକିବାଟିକେ ଧ'ରେ ଆନନ୍ଦେ ।

ଗୌରୀ : ସେ କି !

ଅହଳାଦ : ହୁଁ ମହାରାଜ । ଏବି ଫାକେ ରାଜାକେ ଉଦ୍‌ଧାର କରନ୍ତେ ହବେ ।

ଗୌରୀ : ନା—ମୟୁବାହନ ଫିବେ ଆମ୍ବକ, ସେଇ ବର୍ଷରେ ହାତ ଥେକେ ଆଗେ କଞ୍ଚକିବାଟିକେ ବୀଚାତେ ହବେ । ତାରପର—

ଅହଳାଦ : ତାବୁ ସଥେଷ ସମୟ ଆଛେ ମହାରାଜ । ତୁଲେ ଯାବେନ ନା, ଓଦିକେ ଦୁର୍ଗେବ ସାମନେ ଆପନାବ ସୈତ୍ୟରା ଅପେକ୍ଷା କବବେ । ଆମି ସିଂଦବଜାର ଦିକେ ଯାର୍ଚିଛ । ଦୁଇନ ଶାନ୍ତି ସେଥାନେ ପାହାରାୟ ଆଛେ, ତାଦେର ତୁଲିଯେ ଓଥାନ ଥେକେ ସରିଯେ ନେବ; ଆପନି ଦରଜା ଖୁଲେ ଦେବେନ ।

ଗୌରୀ : ତାବ ଆଗେ ଆମାକେ ଶକ୍ତର ସିଂହେର କଳ ଦେଖିଯେ ଦାଓ ।

ଅହଳାଦ : ଏହି ସ୍ଵର୍ଗ ପଥ ଧ'ବେ ଆଟମଣ ପା ଗେଲେଇ ଏକଟା ଛୋଟ୍ ସିଁଡ଼ି; ସେଇ ସିଁଡ଼ି ବେଯେ ଉଠିଲେଇ ବାଜାର ଘବ । କିନ୍ତୁ ସାବଧାନ, ସେଥାନେ ଉଦ୍‌ଧିତ ଆଛେ । ଆମି ଯାଇ, ଦୁର୍ଗଦ୍ୱାର ଖୋଲବାର ବ୍ୟାବସ୍ଥା କରି ।

(ଦାଢ଼େର ଶବ୍ଦ ନିକଟ୍ୟଭାବୀ ହିତେଛେ)

ଗୌରୀ : ଓ କିମେର ଶବ୍ଦ ଅହଳାଦ ?

ଅହଳାଦ : ତାଟିତୋ... (ଅଗସନ ହଇଯା) ମହାବାଜ, ଓରା ଫିରେ ଆସଛେ । ଶୁଣ୍ଡବାର ବନ୍ଦ କ'ରେ ଦେବ ?

ଗୌରୀ : ନା—ଓଦେର ଆସନ୍ତେ ଦାଓ ।

প্রচ্ছাদ : কিন্তু আপনি...

গৌবী : আমি ! আমার জগে ভেব না । আমি এই সুড়ঙ্গের
মধ্যে লুকিয়ে থাকব ।

সুড়ঙ্গের ভিতরে লুকাইল । প্রচ্ছাদ গুণ্ডারের কাছে বসিয়া
বিস্তাইতে জাগিল ।

মযুব : (নেপথ্য) হাঃ হাঃ হাঃ ! কই প্রচ্ছাদ—

ডিঙি আসিল, মযূরবাহন দড়ি ছুঁড়িয়া দিল ।

দড়িটা ধৰ—

(প্রচ্ছাদ দড়ি ধরিল) .

ব্যস ! রাণীজী, নেমে পড়ুন ।

কঙ্গরী ভয়ে ভয়ে ডিঙি হইতে নামিল, তাহার ঢাত-মুখ ওড়া
দিখা বাঁধা ।

আস্তে রাণীজী, চঞ্চল হবেন না । দুর্গের ভেতবেই মহারাজকে
দেখতে পাবেন । কোন ভয় নেই, আমরা আপনার অফুগত
ভৃত্য—হাঃ হাঃ হাঃ !

ডিঙি হইতে নামিয়া প্রচ্ছাদের হাত হইতে দড়ি লাটল ।

স্বরূপদাস, দাঢ়ি দুটো আমার হাতে দিয়ে তুমি উঠে এস ।

দাঢ়ি লইয়া দড়ি ছাড়িয়া দিল, ডিঙি ভাসিয়া গেল ।

স্বরূপ : (নেপথ্য) দড়ি ছাড়লেন কেন ? শ্রোতের টানে ভেসে
যাচ্ছি হজুর—সাতাব জানি না !

মযুব : হাঃ হাঃ হাঃ !

স্বরূপ : (দূর হইতে) হজুর...রক্ষে করন...এখুনি প্রগাতেব মুখে
পড়ব...

ଶ୍ରୀ : ହା : ହା : ହା : ! ପ୍ରଥମ ସାଙ୍ଗୀ ନିପାତ ! ହା : ହା : ହା : —

ଇତିମଧ୍ୟେ ଶୋଭୀ ବାହିର ହଇଯା କଞ୍ଚକାର ବାଧନ ଖୁଲିଲେ ଖୁଲିଲେ
ଅଛଳାଦକେ ବଲିଲ—

ଗୌରୀ : ଅଛଳାଦ, ତୁ ଯାଓ...ଦୁର୍ଗାବ ଖୁଲେ ଦାଓ—

ଅଛଳାଦ : ଆପନିଓ ଚ'ଲେ ଆଶ୍ରମ ।

[ଅଛାନ]

କଞ୍ଚକାର : (ବନ୍ଦନମୂଳ୍କ ହଇଯା) ମହାରାଜ !

ଶ୍ରୀ : ମହାରାଜ—? ହା : ! ହା : ! ହା : ! ଅସଂ ମହାରାଜଙ୍କ ଦୁର୍ଗେ
ଉପସ୍ଥିତ !

ଗୌରୀ : ମୟ୍ରବାହନ !

ଶ୍ରୀ : ହା : ହା : ହା :—ବାଂଗାଲି ନଟୁଯା ! ବାଷେବ ଶୁଦ୍ଧାଯ ଗଲା
ବାଡ଼ିଯେଚିଲୁ—ଆଜ କେ ତୋକେ ବକ୍ଷା କରବେ ! ହା : ହା : ହା : —

ତେବେରି ଖୁଲିଯା ଗୌରୀକେ ଆକ୍ରମଣ କରିଲେ ଗେଲ, କିଛୁକ୍ଷଣ ପରେ
ଗୌରୀ ହଠାତ୍ ଛୋରାଥାନା ଶ୍ରୀବର ବଜ୍ର-ପଞ୍ଚବେ ବିଜ୍ଞ କରିଯା ଦୂରେ
ମରିଯା ଗେଲ । ଶ୍ରୀବାହନ ଆର୍ତ୍ତବାଦ କରିଲ, ତାହାର ହାତେର
ତରବାରି ମେରୋଷ ପଡ଼ିଯା ଗେଲ । ମେ ଅର୍ଦ୍ଜନାକୁତି ପାକ ଥାଇଯା
ଛୋରାଥାନା ଟାନିଯା ବାହିର କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଲ, ତାପର
ଶୁଲିତପଦେ ଶୁଦ୍ଧାରେର କିନାରା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗିଯା । ହଠାତ୍ କାହିଁ ହଇଯା
ଜଳେ ପଡ଼ିଯା ଗେଲ ।

ଗୌରୀ : କଞ୍ଚକାର—

କଞ୍ଚକାର : ରାଜା !

(ହାତ ହଇଟି ଗୌରୀର କଠଳଗ୍ର ହଇଲ)

ଗୌରୀ : (ମର୍ମହେଡ଼ା ହାସି ହାସିଯା) ରାଜା ନମ୍ବ, ବାଜା ନମ୍ବ । ସବହି ତୋ

ବଲେଛି କଞ୍ଚକୀ—ଆମି ବିଦେଶୀ । ଏବାର ଆମାଯ ଛେଡ଼େ ଦାଓ,
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ କ'ରେ ଚ'ଲେ ଯାଇ ।

ଗୋରୀର କଠ ହିତେ କଞ୍ଚକୀର ହାତ ହୁଇଟି ଜ୍ଞାନ ଶିଖିଲ ହିଙ୍ଗା
ଧସିଯା ପଡ଼ିଲ । କଞ୍ଚକୀ ଏକଟୁ ସରିଯା ଦାଡ଼ାଇଲ ।

କଞ୍ଚକୀ : ଚ'ଲେ ଯାବେ !

ଗୋରୀ : ତାହାଡ଼ା ଆର ତୋ ପଥ ନେଇ କଞ୍ଚକୀ । ତୁମି ଖିନ୍ଦେର ବାଗଦତ୍ତା
ରାଣୀ—

କଞ୍ଚକୀ : ବେଶ ଯାଓ—ଆମାରଓ କିନ୍ତୁ ଆଛେ ।

ଗୋରୀ : ନା ନା ନା, ଓ-କଥା ନୟ କଞ୍ଚକୀ । ଆମି ମରି କ୍ଷତି ନେଇ,
କିନ୍ତୁ ତୁମି—

କଞ୍ଚକୀ : ଆମି ଖିନ୍ଦେର ରାଣୀ ହବାର ଜଣ ବୈଚେ ଥାକବ ! (କ୍ଷୀଣ
ହାସିଯା) ତୁମି ଯାଓ ତୋମାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରଗେ ; ଆମାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ଆମି ଜାନି !

ଗୋରୀ : କଞ୍ଚକୀ, ଭାଲବାସାର କାହେ ଆମାଦେର ପ୍ରାଣ ତୁଳ୍ବ ସେ ଆମି
ଜାନି । କିନ୍ତୁ ଇଛେ କ'ରେ ତୁମି ମରବେ କେନ ? ସଦି ବୈଚେ
ଥାର୍କ ଆମବା, ଦୂର ଥେକେ ପରମ୍ପରକେ ଭାଲବାସବ । ହଲେଇ
ବା ତୁମି ଖିନ୍ଦେର ବାଣୀ ; ତୋମାର ଭାଲବାସା—ସେ ତୋ
ଚିରକାଳ ଆମାରଇ ଥାକବେ ।

(ପ୍ରଜ୍ଞାନ ଆମିଲ)

ପ୍ରଜ୍ଞାନ : ମହାରାଜ—

ଗୋରୀ : କୀ ସବର ପ୍ରଜ୍ଞାନ ?

ପ୍ରଜ୍ଞାନ : (ଚାରିଦିକେ ଦେଖିଯା), ଉନ୍ନିତ ସିଂଘେର ମିଥ୍ୟେ ଆଦେଶ ଜାନିଯେ
ଶାନ୍ତି ଦୁଇନକେ ସରିଯେ ଦିଯେଛି । ଆସନ, ଏବାର ସିଂଦରଜା
ଖୁଲେ ଦିଇ । କିନ୍ତୁ ମୟ୍ରବାହନ କୋଥାଯ ?

ଗୋରୀ : କିନ୍ତୁର ଜଳେ—

ପ୍ରହଲାଦ : ପାଲିଯେ ଆସୁନ ମହାରାଜ, ଏଥୁଣି ଓପରେ ଉଠିବେ ।

ଗୋରୀ : ଏ-ଜୀବନେ ଆବ ଉଠିବେ ନା ପ୍ରହଲାଦ, ତାର ବୁକେ ଆମି ଛୋରା ବସିଯେ ଦିଯେଛି । ଏ-ତଲୋଯାର ତାରିଛି । ଏବାର ଆମାକେ ଉଦ୍‌ଦିତେର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରତେ ହବେ । ଆମାର ଓପର ତାର ବଡ଼ ରାଗ ! .. ଏହି ତଲୋଯା .. ଏହି ତଲୋଯାର କି ଶକ୍ତିମିତ୍ର-ନିବିଶେଷେ ବିନ୍ଦେର ସମସ୍ତ ଶାହୁଷକେ ହତ୍ୟା କରତେ ପାରେ ନା ? ଉଦ୍‌ଦିତ .. ଶକ୍ତର ସିଂ ଧନଞ୍ଜୟ .. କୃତ୍ରିମ .. ପ୍ରହଲାଦ .. ଗୋରୀଶକ୍ତର .. କନ୍ତୁରୀ...

ପ୍ରହଲାଦ : ମହାରାଜ—ଏ କୀ ବଲଛେନ ଆପନି !

ଗୋରୀ : ଓ...ନା ନା, ତୁମି ସାଓ ପ୍ରହଲାଦ—ଯେମନ କ'ବେ ହୋକ ଦୁର୍ଗାକୁ ଖୁଲେ ଦାଓ । ଆମି ସାଙ୍ଗି ଶକ୍ତର ସିଂକେ ଉଦ୍ଧାର କରତେ ।

ପ୍ରହଲାଦ ଚଲିଯା ଗେଲ, ତରବାବି ହାତେ ଗୋରୀଓ ଥାଇତେଛିଲ—

କନ୍ତୁରୀ : ନା ନା, ଆବ ତୋମାକେ ବିପଦେର ମୁଖେ ଛେଡେ ଦେବ ନା । ଚଲ, ଏଥାନ ଥେକେ ଆମବା ପାଲିଯେ ସାଇ ବାଜା—

ଗୋରୀ : ରାଜା ! ରାଜା ଆମି ନଇ କନ୍ତୁରୀ । ସଙ୍ଗେ ଏସ, ଆମି ତୋମାକେ ରାଜା ଦେଖିଯେ ଆନି ।

[କନ୍ତୁରୀକେ ଧରିଯା ପ୍ରହଲାଦ କରିଲ

ଶକ୍ତବ : (ନେପଥ୍ୟ) ଆଃ .. ଆମାକେ ମୁକ୍ତି ଦାଓ ଉଦ୍‌ଦିତ, ମୁକ୍ତି ଦାଓ—

ଗୋରୀ କନ୍ତୁରୀକେ ଲାଇରା ଦ୍ରତ ଫିରିଯା ଆମିଲ ।

ଗୋରୀ : ସ'ରେ ଏସ କନ୍ତୁରୀ—ଓରା ଏମିକେ ଆସଛେ !

ଦୁଇଜନେ ଆଡ଼ାଲେ ଲୁକାଇଲା । ଶକ୍ତର ସିଂ ମହ ଅବସ୍ଥାର ଛୁଟିଲା ଆସିଲ, ପିଛନେ ଚାବୁକ ହାତେ ଉଦ୍‌ଦିତ ସିଂ ।

ଉଦ୍‌ଦିତ : କୋଥାଯି ପାଲାବେ ଶକ୍ତର ସିଂ—କାରାକକ୍ଷେଇ ତୋମାର ଜୀବନେମ୍ବ ସମାଧି !

ଚାବୁକ ମାରିଲ, ଶକ୍ତର ସିଂ ପଡ଼ିଯା ଗେଲ ।

ଶକ୍ତର : ଆ—!

(ଆବାର ଚାବୁକ...ଆବାର ଆର୍ତ୍ତବାଦ)

ଉଦ୍‌ଦିତ : ମୁକ୍ତି ! ଆର ମୁକ୍ତି ଚାଓ ?

(ଶକ୍ତର ସିଂ ଘାଡ ନାଡ଼ିଯା ଜାନାଇଲ —'ନା')

କେନ ! ଏକଟ ଆଗେଇ ତୋ ବଲଛିଲେ, ମୁକ୍ତି ଦାଓ—

ଗୋରୀଶକ୍ତର ବାର୍ତ୍ତର ତଇଥା ଆମିଲ, ପିଛନେ କଞ୍ଚବୀ ।

ଗୋରୀ : ଇହା, ମୁକ୍ତି ଦାଓ...ଓକେ ମୁକ୍ତି ଦାଓ...

ଉଦ୍‌ଦିତ : କେ ! ବାଂଗାଲି-କୁତ୍ତା—

ତରବାବି ଥୁଲିଯା ଆକ୍ରମଣ କରିଲ, ଗୋରୀ ପ୍ରତି-ଆକ୍ରମଣ କରିଲ ;
ଏକଟୁ ପରେ ଦ୍ୱାତେ ଦ୍ୱାତ ଚାପିଯା ଗୋରୀ ତଳାଧାରଥାବା ଉଦିତରେ
ବୃକ ବସାଇଯା ଦିଲ ।

ଆଃ... !

ପଡ଼ିଯା ଗେଲ । ଶକ୍ତର ସିଂ ଏକଦୃଷ୍ଟେ ଗୋରୀକେ ଦେଖିତେଛିଲ,
ଗୋରୀ ଆମିଯା ତାହାବ ମାମଲେ ଦ୍ୱାଡାଟିଲ, ପରମ୍ପର କିଛକଣ
ଚାତିଯା ରଖିଲ ।

ଗୋରୀ : ଶକ୍ତର ସିଂ ! ବଞ୍ଚ ! ଶାର୍ମି ତୋମାକେ ଉଦ୍ଧାର କରତେ ଏମେଛି ।
ଚେଯେ ଢାଗୋ, ବାତି ଶେଷ ହୁଯେ ଆସିଛେ । ଆମାର ବିନ୍ଦେର
ଖେଳା ଫୁବିଯେ ଆସିଛେ । ତୋମାକେ ସିଂହାସନେ ବସିଯେ...
ବିଦେଶୀ ଆସି... ତୋମାବ କାହେ ଚିର-ବିଦ୍ୟାମ ନେବ !

ଶୁଣୁଥାର-ପଥେର ଚାଯାଶ୍ରେ ତଇତେ ମୁଣ୍ଡବାହନ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠିଯା.
ଆମିଲ, ତାହାର ମର୍ଦାଙ୍ଗ ଦିଲା ଜଳ ବରିତେଛ । ମେ ବକ୍ଷୋବିକ
ଚୋରାଥାବା ଅଭିକଷ୍ଟେ ଟାନିଯା ତୁଲିଲ, ତାବପର ଟଲିତେ ଟଲିତେ
ଅଗ୍ରମର ହଟିଲ ।

কন্তুরী : (ময়ূরকে দেখিয়া) আ—।

গৌরী ক্রত ফিরিয়া ময়ূরকে দেখিল, ময়ূর ছোরা ছাঁড়িয়া
দিল, গৌরী ক্রত সরিয়া আসিল, শঙ্কর সিং আর্তনাদ করিয়া
পড়িয়া গেল ।

শঙ্কর : ওঃ...

গৌরী : এ কি ...এ কি করলি শয়তান ! ...শঙ্কর সিং ! শঙ্কর সিং !

ময়ূরনাহনও লুটাইয়া পড়িল । রাজাঙ্ক-কলেবরে অহ্নাম
অবেশ করিল ।

প্রহ্লাদ : মহারাজ...মহারাজ...

গৌরী : এ কি প্রহ্লাদ !

প্রহ্লাদ : মহারাজ, সিংদরজা খোলবার চেষ্ট। কর্ণচূলাম, এমন সময়
শান্তুরী ছুটে এসে আমায় অস্ত্রাঘাত করল । তবুও আমি
চাকা শুবিয়ে দূরজ। খুলে দিয়েছি । সঙ্গে সঙ্গে শান্তী দুর্জন
এইদিকে ছুটে এল, আমিও এলাখ । মহারাজ, সাবধান...

(পড়িয়া গেল)

গৌরী : প্রহ্লাদ !

প্রহ্লাদ : মহারাজ, জীবনে অনেক পাপ কাজ করেছি । এইবাব...
এইবাব বুঝি তার প্রায়শিক্ষণ...

(শৃঙ্খ)

গৌরী : প্রহ্লাদ ! প্রহ্লাদ ! তুম আমাদের জন্যে অনেক করেছ
প্রহ্লাদ । তোমার সাহায্য না পেলে এই দুর্ভেত ছুর্গে আমি
অবেশ কবতে পারতাম না । নিজের জীবন দিয়ে তুমি
বাঙালীর কলঙ্ক মোচন করলে ।

গৌরী ও কন্তুরী চিতাপিতের স্থায় রহিল । মুক্ত তরবারি

ହତେ ଧନଜୟ ଓ କୁନ୍ଦରପ ହୃତ ପ୍ରବେଶ କରିଲ । ଧନଜୟ ଫିଫ୍-
ଦୂଷିତେ ମସତ ଦୃଶ୍ୟଟା ଦେଖିଯା ଲାଇଲେନ ।

ଧନ : ଏକି ! କେ ଏକାଜ କରଲେ ?

କଞ୍ଚକୀ ମୟୁରି ହିଲେର ଦିକେ ଅନୁଲିନିର୍ଦେଶ କରିଲ ।

ହଁ ! କୁନ୍ଦରପ, ଏଥାନେ ଆର କାଉକେ ଆସତେ ଦିଓ ନା ।

କୁନ୍ଦରପ ପ୍ରଥାନ କରିଲ । ଧନଜୟ ଅଗସର ହଇଥା ଶକ୍ତି ସିଂଘେର
ବୁକ ହିତେ ଛୋବାଥାଳା ଭୁଲିଯା ଲାଇଜେନ, ତାରପର ହାତ ଦିବା
ମୁହିଲେନ ।

ନିୟତିର କରାକ୍ଷଚିହ୍ନିତ ହୋବା ! ଦେଡ଼ଣେ । ବଛବ ଆଗେ
କାଳୀଶକ୍ରରେବ ବକ୍ଷରକ୍ତେ ବାଙ୍ଗ ହବାର ଜଣେ ଏକାଦନ ବିନ୍ଦୁ
ଥେକେ ବେରିଯେ ଗୋଟିଛିଲ, ଆଜ ଆବାର ବିନ୍ଦେ ଫିବେ ଏସେ
ମେଇ କାଳୀଶକ୍ରରେବ ବଂଶଧବେବ ବକ୍ଷବକ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହ'ଲ !

ଗୋବିନ୍ଦ କୋମରଳଙ୍କେ ଛୋବା ଗାଥିଯା ଦିଯା ଶାଲଟ କରିଲେନ ।

ଜୟ ମହାରାଜ ଶକ୍ତବ ସିଂଘେର ଜୟ ।

(ଦୂରେ ବିଡଗିଲ ନାଭିଜଳ)

ଗୋବିନ୍ଦ : ଶକ୍ତବ ସିଂଘେର ଜୟ—!

ଧନ : ଆପଣି ଶକ୍ତବ ସିଂ । ଆପନାକେ ଉଦ୍‌ଦିତ ସିଂ ବନ୍ଦୀ କଂବେ
ରେଖେଛିଲ, ଆମବା ଉଦ୍ବାବ କରେଛି ।

ଗୋବିନ୍ଦ : ଓ—ହ୍ୟା, ତାଓ ତୋ ବଟେ । ଆମ ଏଥିନ ଶକ୍ତବ ସିଂ ।

କଞ୍ଚକୀ ଗୋବିନ୍ଦ କାହେ ଆମିଲ । ଧନଜୟ ପିଛୁ ହଟିଯା ଦାରେର
କାହେ ମିଲିଟାରୀ କାଯଦାଯ ଅମି ଉନ୍ମୂଳ୍କ କବିଯା ଦାଢାଇଲେନ ।
ଗୋବିନ୍ଦ କଞ୍ଚକୀର ଥାତ ଧରିଲ, ତାରପର ମୃତ୍ୟୁଦେହଭଲିର ଦିକେ
ଏକବାବ ତାକାଇଲ ।

ରାଣୀ ! ତୋମାକେ ପେଲାମ, କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦନଦୀତେ ଝାତାର ଦିଯେ
ପେଲାମ ।

କନ୍ତୁରୀ : (ଭୟରେ) ରାଜା !

ଗୌରୀ : ହ୍ୟା, ରାଜା...ଏଥନ ଆସି ବିନ୍ଦେର ରାଜା । ଶୁଣ ରାଜା ।
ଏହି ଚିରଜୀବନେର ଜଣ୍ଠେ ବନ୍ଦୀ !

ନେପଥ୍ୟେ ତୁମ୍ଭାନି । ଛାଗଳ ରଙ୍ଗ ଦିଲା ଅଭାକ୍ତ-ଶୂର୍ଭେର ର
ଆସିଯା ରାଜା-ରାଣୀର ଚୋଥେ-ମୁଖେ ପଡ଼ିଲ । ...

ସବାନିକା

